INSTITUTT
FOR SAMFUNNS-
FORSKNING

Rapport 2022:8

Lokale partilag og lister

Organisasjon, aktiviteter og økonomi

Jo Saglie, Vibeke Wøien Hansen, Hilmar Mjelde
og Signe Bock Segaard

© Institutt for samfunnsforskning 2022
Rapport 2022:8

Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (trykk): 978-82-7763-744-0
ISBN (digital): 978-82-7763-745-7
ISSN (trykk): 0333-3671
ISSN (digital): 1891-4314

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord 5

Sammendrag 7

English summary 8

1 Innledning 9

2 Metode og data 12

Innledning 12
Spørreundersøkelse til alle kommunepartier og lokale lister 13
Spørreundersøkelse til alle 356 kommuner 14
Intervjuundersøkelse blant lokale parti- og listeledere i fire casekommuner 14

3 Partilag og lokale lister: Hva vet vi fra før? 17

Internt arbeid og organisering 18
Kommunestyrerettet arbeid 21
Lokalsamfunnsrettet arbeid 23
Bindeledd mellom lokalpolitikk og rikspolitikk 24
Økonomiske og juridiske rammebetingelser 25
Lokale lister 26
Avslutning 27

4 Internt arbeid og organisering 29

Medlemstall og aktiviteter 30
Kommunesammenslåing 34
Ikke-medlemmers deltakelse og rettigheter 35
Sosiale medier og kommunikasjon med medlemmene 37
Hvordan påvirket koronapandemien partiarbeidet? 39
Avslutning 42

5 Kommunestyrerettet arbeid 44

Nominasjon til kommunestyrevalg 44
Utforming av kommunevalgprogrammet 48
Kommunevalgkampen 50
Partilag og kommunestyregruppe 53
Avslutning 57

6 Lokalsamfunnsrettet arbeid . . . 58

Ekstern kommunikasjonsstrategi . . . 58
Kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet . . . 60
Innhold i kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet . . . 62
Uttalelser i lokale medier . . . 64
Hatytringer og trusler mot folke- og tillitsvalgte . . . 67
Håndtering av hatytringer og trusler mot folke- og tillitsvalgte . . . 69
Avslutning . . . 72

7 Kommunepartiets kontakt med fylkeslag og nasjonalt nivå . . . 73

De lokale partienes kontakt med fylkespartiet og den nasjonale partiorganisasjonen . . . 73
Intervjuer med ledere av lokale partier . . . 76
Lokale listers situasjon . . . 80
Avslutning . . . 83

8 Lokalpartiers rammebetingelser . . . 84

Innledning . . . 84
Utviklingen i rammebetingelser: kroner, øre og medlemmer . . . 86
De vanligste og viktigste inntektskildene . . . 92
Medlemstallenes utvikling . . . 96
Kommuners praksis for økonomisk støtte . . . 97
Lokale partiers og listers oppfatning av egen økonomi . . . 102
Lokale partiers oppfatning av økonomirapportering . . . 108
Regler rundt personvern – juridiske rammebetingelser til besvær? . . . 112
Avslutning og oppsummering . . . 115

9 Avslutning . . . 117

Livskraftige arenaer for lokalt engasjement . . . 117
Åpne eller lukkede partier? . . . 118
Medialisering? . . . 119
Utfordringer for lokalpartiene . . . 120
Partier og lokale lister . . . 121
Lokalpartier i endring? . . . 122

Litteratur . . . 124

Appendiks til kapittel 2 . . . 129

A) Spørreskjema til kommunepartier og lokale lister . . . 129
B) Spørreskjema til kommunene om rammebetingelser for kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner i kommunen . . . 141
C) Intervjuguide til ledere i lokale partier og lister . . . 145

Appendiks til kapittel 8 . . . 147

Forord

Institutt for samfunnsforskning (ISF) fikk, i samarbeid med NORCE, i oppdrag fra Kommunal- og distriktsdepartementet å gjennomføre et forskningsprosjekt som skulle gi innsikt i lokalpartiene og de lokale listene – og deres rolle i demokratiet. Jo Saglie (ISF) har vært prosjektleder, mens forskergruppen ellers har bestått av Hilmar Mjelde (NORCE), Vibeke Wøien Hansen og Signe Bock Segaard (begge ISF).

Hele prosjektgruppen har vært med på å utforme spørreskjemaer og intervjuguide. I dette arbeidet fikk vi god hjelp av en referansegruppe med representanter fra partiene og listene samt Partilovnemnda og Kommunal- og distriktsdepartementet. Denne referansegruppen bidro med mange gode ideer og innsiktsfulle innspill til problemstillinger som burde utforskes.

Alle deltakerne i forskergruppen har vært med på å gjennomføre intervjuer med lokale parti- og listeledere, mens Hansen har hatt hovedansvar for gjennomføringen av spørreskjemaundersøkelsene. I arbeidet med rapporten har Hansen hatt hovedansvar for kapittel 2, Saglie for kapittel 3, 4 og 5, Mjelde for kapittel 6 og 7 og Segaard og Hansen for kapittel 8. Hele forskergruppen har imidlertid bidratt til rapporten ved å kommentere hverandres kapittelutkast.

Vi vil takke forsker Dag Arne Christensen ved NORCE for gjennomlesning og gode kommentarer og Matias Robberstad Vangen for utmerket forskningsassistanse.

Vi vil også takke Kommunal- og distriktsdepartementet for godt samarbeid og for kommentarer til utkast til spørreskjema og rapport, og Terje Risberg i SSB for kommentarer og informasjon om SSBs partifinansieringsdata. Ikke minst vil vi takke alle lederne for kommunepartier og lister samt de ansatte i kommunene som tok seg tid til å svare på spørsmålene våre.

Oslo og Bergen, juni 2022

Jo Saglie, Vibeke Wøien Hansen, Hilmar Mjelde og Signe Bock Segaard

Sammendrag

Forfattere Jo Saglie, Vibeke Wøien Hansen, Hilmar Mjelde og Signe Bock Segaard

Tittel Lokale partilag og lister. Organisasjon, aktiviteter og økonomi

Sammendrag Lokale partilag og lokale lister har fått lite oppmerksomhet i forskningen til tross for deres viktige rolle i demokratiet. Denne rapporten gir et oversiktsbilde av kommunepartier og lokale lister i Norge og beskriver så vel deres interne arbeid og organisering som deres forhold til kommunestyret, lokalsamfunnet, partienes fylkesledd og nasjonale ledd samt de økonomiske rammebetingelsene for driften. Rapporten bygger på tre datakilder: en spørreundersøkelse til alle kommunepartier og lokale lister som ble representert i norske kommunestyrer etter valget i 2019, en spørreundersøkelse til alle norske kommuner og kvalitative intervjuer med 19 ledere av kommunepartier og lokale lister.

Den overordnede konklusjonen er at det står nokså bra til med lokalpartiene og listene: De fungerer fortsatt som rekrutteringskanaler til lokalpolitikken, som medlemsorganisasjoner, som medspillere for kommunestyregruppene og som bindeledd til samfunnet for øvrig. De opplever også at rammevilkårene generelt er gode nok til at de kan utføre sine demokratiske kjernefunksjoner.

På den ene siden er det stor stabilitet i partilagenes arbeidsformer. Lokale lister arbeider dessuten stort sett på samme måte som partilagene. Lokale partilag trekker fortsatt et klart skille mellom medlemmer og ikke-medlemmer når partilagets politikk og personvalg blir avgjort. Deler av lokalvalgkampen foregår tradisjonelt, med stander og brosjyrer. At det sosiale samværet også er viktig i lokalt partiarbeid, ble synliggjort da koronapandemien begrenset fysiske samlinger. På den andre siden viser studien at partiene og listene evner å endre seg med tiden og tilpasse seg endrede omgivelser – særlig framveksten av nye medier og digitale kommunikasjonsverktøy. Sosiale medier brukes både internt i styrets og kommunestyregruppens arbeid, innenfor den større kretsen som partimedlemmene utgjør, og for kommunikasjon ut til velgerne.

Emneord lokale partilag, lokale lister, kommuner, partiorganisasjoner, partifinansiering

English summary

Authors Jo Saglie, Vibeke Wøien Hansen, Hilmar Mjelde and Signe Bock Segaard

Title Local party branches and non-partisan lists. Organization, activitities and economy

Summary Local party branches and local non-partisan lists have received little attention in research, despite their important role in democracy. This report provides an overview of municipal party branches and non-partisan lists in Norway, and describes their internal work, organization and finances as well as their relationship with the municipal council, the local community, the parties' county branches and national organizations. The report is based on three data sources: a survey of all municipal party branches and local non-partisan lists that were represented in Norwegian municipal councils after the 2019 elections, a survey of all Norwegian municipalities, and qualitative interviews with 19 leaders of municipal party branches and non-partisan lists.

The overall conclusion is that the local party branches and lists are doing quite well: they still function as channels for recruitment to local politics, as member organizations, as partners for the party groups in the municipal councils and as links to the communities in general. They also report to have sufficient resources to be able to perform their democratic core functions.

On the one hand, many party branch activities and organizational structures are stable. Moreover, non-partisan lists work in much the same way as party branches. Local party branches still draw a clear distinction between members and non-members when they make decisions on policies and personnel. Local election campaigns are partly carried out in traditional ways, with stands and leaflets. The social aspect of local party work is also important, as was made clear when the corona pandemic limited physical gatherings. On the other hand, the study shows that parties and lists are able to change over time and adapt to changing environments – and especially the emergence of new media and digital communication tools. Social media are used internally by the branch leadership and the party group in the municipal council, within the larger circle of party members, and for communication to the voters.

Index terms local party branches, local non-partisan lists, municipalities, party organizations, party funding

1 Innledning

Forskning om politiske partier, både i Norge og i andre land, har i hovedsak hatt et rikspolitisk blikk på partiene. Som Hans-Erik Ringkjøb (2006) har pekt på, har partiene som nasjonale organisasjoner – som etter hvert har spredt seg utover landet og etablert lokallag – stått i sentrum for forskningen. Kommuneforskningen, på sin side, har i liten grad interessert seg for hvilken rolle lokale partier spiller innenfor en nasjonal partiorganisasjon. Lokale partilag og lokale lister har dermed fått en ganske beskjeden rolle i forskningen. Noen avgrensede problemstillinger har fått en del oppmerksomhet – som vi kommer tilbake til i kapittel 3 – mens andre sider av partienes lokale virksomhet er så godt som uutforsket.

Partilagenes og listenes beskjedne rolle i forskningen står i kontrast til deres viktige rolle i den demokratiske infrastrukturen. Det gjelder for det første deres rolle i det representative demokratiet. I et politisk system som det norske, med forholdstallsvalg fra valglister, er det partiene og de lokale listene som sørger for rekruttering av kandidater til valg. Partier og lister skal også utvikle politikk og kommunisere denne politikken til velgerne – og dermed presentere alternative veivalg for hva kommunen skal gjøre framover. Det representative demokratiet – også på kommunenivå – er dermed avhengig av at partienes og listenes organisasjoner fungerer godt nok til å klare denne oppgaven.

For det andre spiller lokale partilag og lister også en rolle ut fra et deltakerdemokratisk og deliberativt perspektiv. Forskningen har etter hvert kartlagt hvilke aktiviteter partimedlemmer deltar i (f.eks. Heidar og Kosiara-Pedersen 2020a), og i hvilken grad partimedlemmene diskuterer politikk – og om disse diskusjonene har konsekvenser for politikken som føres (Heidar og Jupskås 2022). Slike aktiviteter utspiller seg først og fremst innenfor rammen av et lokallag, siden det er et begrenset antall personer som har anledning til å engasjere seg i rikspolitikken. Som Knut Heidar og Anders Jupskås (2022: 3) trekker fram, er det i lokallagene at partiene kan kombinere innbyggerkontakt med politisk diskusjon – en diskusjon som også har faktiske konsekvenser for politikken som føres.

I denne rapporten vil vi med dette i mente derfor forsøke å gi et helhetlig oversiktsbilde av kommunepartier og lokale lister i Norge. Vi deler forskningsspørsmålene inn i fem hovedtemaer, ut fra om det er rent interne aktiviteter eller arbeid rettet mot ulike deler av omgivelsene:

- *Rent internt arbeid og organisering*: Hvordan organiserer lokallag og lister arbeidet sitt?
- *Kommunestyrerettet arbeid*: Hva gjør lokallag og lister for å påvirke det som skjer i kommunestyregruppene (inkludert utvelgelse av kandidater til kommunevalg)?
- *Lokalsamfunnsrettet arbeid*: Hva gjør lokallag og lister utad i lokalsamfunnet for å kommunisere med innbyggerne, det øvrige sivilsamfunnet og mediene?
- *Rollen som bindeledd til rikspolitikken*: Hva slags kontakt finner sted mellom partienes lokallag, fylkeslag og hovedorganisasjon? Og hvordan påvirkes de lokale listene av ikke å ha en rikspolitisk organisasjon?
- *Rammebetingelsene for driften*: Hvilket økonomisk handlingsrom har lokallag og lister, og hvordan opplever de offentlig støtte og tilhørende rapporteringskrav?

Med en slik tematisk bredde er det grenser for hvor dypt vi kan gå inn i de ulike temaene. Vi har derfor i liten grad gått inn på forskjeller mellom ulike partier og ulike kommunetyper, men vi diskuterer imidlertid forskjeller og likheter mellom partier og lokale lister. Siden partienes forhold til sin kommunestyregruppe og kommunepolitikk er en viktig del av prosjektet, konsentrerer vi oss om kommunepartier. Dermed omfatter undersøkelsen ikke bydelslag og andre lokallag som dekker deler av en kommune.

Bak de mange problemstillingene ligger et mer grunnleggende spørsmål: Hvilke bidrag gir partilagene og listene til demokratiet i Norge, først og fremst lokalt, men også på nasjonalt nivå? Ved siden av dette spørsmålet om demokratiets tilstand ligger også et mer praktisk, policy-orientert spørsmål: Hvor godt fungerer virkemiddelapparatet med offentlig partistøtte og rapporteringskrav?

Rapporten bygger hovedsakelig på to datakilder. For det første har vi sendt en elektronisk spørreundersøkelse til alle kommunepartier og lokale lister som ble representert i norske kommunestyrer etter kommunevalget 2019. For det andre har vi gjennomført kvalitative intervjuer med 19 ledere av kommunepartier og lokale lister fra 4 utvalgte casekommuner. I tillegg til disse to hovedkildene har vi sendt en kortfattet elektronisk spørreundersøkelse til alle norske kommuner om deres praksis for støtte til kommunestyregrupper og kommunepartier og lister.

Dette datamaterialet beskrives nærmere i kapittel 2, mens kapittel 3 gir en kunnskapsoversikt over tidligere forskning på feltet. Dette kapittelet er strukturert ut fra de fem hovedtemaene nevnt ovenfor, men har en separat seksjon om lokale lister. Kapitlene 4–8 tar for seg de fem hovedtemaene i tur og orden, mens vi sammenfatter noen hovedresultater i det avsluttende kapittel 9.

2 Metode og data

Innledning

I dette kapittelet redegjør vi for de metodiske valgene vi har gjort i prosjektet, og det samlede originale datagrunnlaget som forskningsdesignet vårt har generert. Når det gjelder bruk av andre datakilder som ikke er samlet inn av prosjektet selv (slik som partifinansieringsdata fra SSB), viser vi til de empiriske kapitlene i rapporten der disse kildene er brukt.

I dette prosjektet anvender vi tre originale datasett som ble samlet inn vinter / tidlig vår 2021 for å dekke de fem ulike forskningstemaene i denne rapporten. Disse datasettene er som følger:

- en elektronisk spørreundersøkelse til alle *kommunepartier og lokale lister* som ble representert i norske kommunestyrer etter kommunevalget 2019
- en elektronisk spørreundersøkelse til alle 356 *kommuner* om kommunepartier og lokale listers rammebetingelser
- en kvalitativ intervjuundersøkelse med kommunepartiledere og ledere for lokale lister i *fire utvalgte casekommuner*

Denne kombinasjonen av kvantitative og kvalitative data kan til sammen belyse prosjektets problemstillinger. Spørsmålene i spørreundersøkelsene var relativt generelle og gikk ikke i detalj på for eksempel inntekter og utgifter eller den nøyaktige medlemsutviklingen. Dette var et bevisst metodisk valg. Hvis respondentene ikke kan svare på stående fot, men må gå til arkivene sine og hente fram opplysninger, øker faren for frafall betydelig. I de kvalitative intervjuene kunne vi spørre mer inngående om slike ting, men vi får ikke nødvendigvis et landsrepresentativt bilde ettersom fire kommuner ble plukket ut til å være med i intervjuundersøkelsen vår. Spørreskjemaene og intervjuguiden er lagt ved i appendikset til dette kapittelet.

På oppdrag fra ISF har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS (nå SIKT) – vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket, og gitt klarsignal til igangsetting og gjennomføring

av prosjektet. Dataene vil overleveres til SIKT for lagring etter prosjektslutt og vil dermed være åpent tilgjengelige for videre forskning.

Spørreundersøkelse til alle kommunepartier og lokale lister

Vi utførte en spørreundersøkelse ved hjelp av et elektronisk spørreskjema på surveyplattformen Questback i kommunepartier og lokale lister som ble representert i norske kommunestyrer etter kommunevalget 2019. Spørreskjemaet ble sendt til den valgte lederen for kommunepartiet/lista. I tilfeller der det ikke fantes en valgt leder (noe som kan forekomme i enkelte lokale lister), eller der informasjon om hvem denne er, ikke var tilgjengelig, ble skjemaet sendt til gruppelederen i kommunestyret. Vi tok utgangspunkt i en e-postliste vi fikk av Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD), men bearbeidet denne for å sikre at undersøkelsen kun gikk til de partiene og listene som var representert i norske kommunestyrer etter kommunevalget 2019. I tillegg tok vi en grundig gjennomgang og oppdatering av e-postadressene og fjernet partier og lister som ikke lenger er aktuelle på grunn av kommunesammenslåinger. Dette arbeidet resulterte i en populasjon på 2 313 kommunepartier og lokale lister. Populasjonen ble redusert til 2 278 da vi sendte ut spørreundersøkelsen i februar 2021 ettersom det var 35 e-postadresser som ikke fungerte. Invitasjon med lenke til undersøkelsen ble sendt ut via surveyplattformen Questback. Den opprinnelige invitasjonen og to etterfølgende påminnelser resulterte i 827 svar. Den siste og endelige påminnelsen ble koordinert sammen med KDD. Hele populasjonen fikk et e-postbrev fra departementet kort tid etter den siste påminnelsen. Dette brevet takket de som allerede hadde svart, og oppfordret de som ikke hadde gjort det, til å svare på undersøkelsen.

Svarprosenten på undersøkelsen er på 36,3 (827/2278), en høy svarprosent i en populasjonsundersøkelse. Dersom vi sammenlikner de lokale partiene og listene som svarte på undersøkelsen, med alle de som ble invitert til å svare (populasjonen), er svarene vi har fått, å anse som nokså representative for alle kommunepartier og lokale lister som ble representert i norske kommunestyrer etter valget i 2019. Både store og små partier/lister har svart på undersøkelsen. Alle de elleve fylkene er godt representert. Kommunepartier og lister i 86 prosent (305) av alle landets kommuner har svart på undersøkelsen. Andelen lokale lister som har svart på undersøkelsen, er på 6 prosent. I populasjonen er andelen lokale lister på 10 prosent. Dette betyr at registrerte partier er noe overrepresentert i vår undersøkelse sammenliknet med lokale lister, men dette er som

forventet ettersom spørreundersøkelser til organisasjoner generelt sett får flest svar blant de mest ressurssterke (det vil si de med fast ansatte / en oppnevnt kontaktperson som har tid til å svare på undersøkelser). Små organisasjoner er dermed vanskeligere å få tak i all den tid en person ofte må fylle flere roller enn i en større organisasjon.

Spørreundersøkelse til alle 356 kommuner

Den offentlige støtten til kommunestyregrupper er, i henhold til partiloven, kommunenes ansvar, mens staten bevilger penger til kommunepartier. Det er likevel slik at kommuner også kan bevilge støtte til lokale partiorganisasjoner, i tillegg til å støtte kommunestyregruppene. I dette forskningsprosjektet ønsker vi å få oversikt over kommunenes praksis, både for støtte til kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner og i hvilken grad denne varierer mellom kommunene. For å kunne lage en slik oversikt over kommunenes praksis (se kapittel 8) sendte vi en kort spørreundersøkelse til alle landets 356 kommuner. Denne undersøkelsen ble sendt til alle kommunale postmottak, og vi ba om at e-posten ble videresendt til den personen i kommunen som har oversikt over kommunens ordninger for støtte til kommunestyregrupper og eventuell støtte til lokale partiorganisasjoner. Invitasjon til undersøkelsen og to påminnelser ble sendt gjennom surveyplattformen Questback. Til sammen mottok vi 213 svar, noe som gir en svarprosent på 59,8 (213/356). Vi vurderer svarene fra undersøkelsen som representative for alle landets kommuner på bakgrunn av den høye svarprosenten og god spredning i svar fra både små og store kommuner over hele landet.

Intervjuundersøkelse blant lokale parti- og listeledere i fire casekommuner

Den tredje hoveddatakilden vår er kvalitative intervjuer (over telefon eller Zoom) med kommunepartiledere og ledere for lokale lister i fire utvalgte kommuner. Hensikten er å gi et helhetsbilde og få innsikter i partilagenes situasjon som et spørreskjema med standardiserte spørsmål ikke vil gi – blant annet hva respondentene opplever som de viktigste problemene i sitt arbeid, og hvordan de kan løses. Kommunene ble valgt ut slik at et bredt spekter av partier, inkludert lokale lister og små partier, er representert. Utvalget inkluderer både sammenslåtte og ikke-sammenslåtte kommuner. Vi ønsket også å få med en

kommune hvor Folkeaksjonen nei til mer bompenger (FNB)[1] er representert, siden dette partiet er et registrert parti, men uten noen stortingsgruppe eller et omfattende sentralt organisasjonsapparat. Antall kommuner måtte være begrenset og tilpasset rammene til prosjektet. Til gjengjeld gir intervjuer i et lite antall casekommuner god innsikt i kommunekontekstens betydning for det lokale politiske arbeidet.

For å kunne dekke de overnevnte hovedhensynene valgte vi ut fire casekommuner: Bergen, Hattfjelldal, Heim og Sandefjord. Disse fire kommunene oppfyller til sammen hovedhensynene nevnt over. Mer inngående kan disse kommunene sies å oppfylle følgende kriterier (se også tabell 2.1):

- Størrelsen på kommunene varierer fra veldig stor og ganske stor til liten og veldig liten.
- Kommunene omfatter både sammenslåtte og ikke-sammenslåtte kommuner.
- Lokale lister skal være representert, helst i flere av kommunene.
- FNB skal være representert i utvalget.
- Kommunene skal ha geografisk spredning.
- Kommunene skal omfatte både formannskapskommuner og parlamentariske kommuner.
- Kommunene skal ha partipolitisk spredning med hensyn til ordførers parti.

De fire casekommunene har til sammen 30 kommunepartier og lister, slik tabell 2.1 viser. Av disse 30 lokale partiene er 4 fra henholdsvis Arbeiderpartiet (Ap) og Senterpartiet (Sp), 3 fra henholdsvis Høyre (H), Fremskrittspartiet (FrP) og Kristelig Folkeparti (KrF), 2 fra henholdsvis Venstre (V), Miljøpartiet De Grønne (MDG), Sosialistisk Venstreparti (SV) og Rødt (R), 1 fra henholdsvis FNB og Pensjonistpartiet (PP) samt 3 lokale lister.

1 Partiet skiftet navn til Folkets parti FNB i februar 2022 og bruker nå forkortelsen FP. Vi bruker det gamle partinavnet i denne rapporten siden populasjonen vår er basert på partinavnene i kommunevalget 2019.

Tabell 2.1 Oversikt over casekommunene*

	Antall stemme-berettigede	Lokal liste	Sammen-slått	Ordfører/ byrådsleder	Partier
Bergen (Vestland)	223 689	Nei (men FNB)	Nei	Ap	11 (H, **Ap, FNB**, **MDG**, **SV, Sp**, FrP, R, V, **KrF**, PP)
Sandefjord (Vestfold og Telemark)	50 049	Nei	Ja (3)	H	9 (**H**, Ap, Sp, **FrP**, **V**, **MDG**, SV, **KrF**, **R**)
Heim (Trøndelag)	4 819	Ja (2)	Ja (2 ½)	Sp	7 (**Ap**, Sp, H, **FrP**, KrF, **2 lokale lister**)
Hattfjelldal (Nordland)	1 094	Ja	Nei	Sp	3 (**Ap, Sp, bygde-liste**)

* Partier merket med fet skrift deltok i intervjuundersøkelsen (totalt 19 partier).

På bakgrunn av rammen og målene til prosjektet ble 20 av de totalt 30 lokale partiene og listene valgt ut i intervjuundersøkelsen. FNB ble inkludert som et interessant case, og alle de tre lokale listene ble valgt for å få en bredde i denne gruppen. I hver kommune ble representanter fra både posisjon og opposisjon plukket ut til intervju. Ett av de 20 partiene lyktes vi ikke å oppnå intervju med, så det totale antallet intervjuer er 19. De 19 partiene fordelte seg slik på tvers av de fire kommunene: 3 fra Ap, 2 fra henholdsvis Sp, FrP, KrF og MDG samt 1 fra henholdsvis H, V, SV, R, FNB og 3 ulike lokale lister. Når det gjelder hvor mange partier som er inkludert fra hver av kommunene, er det 6 partier fra henholdsvis Bergen og Sandefjord, 4 fra Heim og 3 (det vil si alle) fra Hattfjelldal.

Intervjuene ble gjennomført som semi-strukturerte samtaler basert på en generell og standardisert samtaleguide utviklet for å dekke de fem temaene prosjektet dreier seg om (se appendikset til dette kapittelet). Samtalene ble imidlertid tilpasset informantens rolle i kommunen, den konkrete konteksten og den aktuelle informantens innfallsvinkel og svar. Informantene mottok i forkant av intervjuene både samtaleguiden og skriftlig informasjon om prosjektets formål og fokus samt informasjon om hvordan deres personvern ville bli ivaretatt.

Alle intervjuene ble gjennomført vinteren/våren 2021, og hvert intervju varte fra rundt 45 minutter til 1 time. Informantene fikk en transkripsjon av intervjuet til gjennomsyn, slik at eventuelle feil og misforståelser kunne rettes opp. Det å sende ut informasjon om prosjektet på forhånd og ikke minst å gi informantene anledning til å avklare eventuelle feil og misforståelser i etterkant bidrar, når alt annet er likt, til å sikre og bedre dataenes relevans, riktighet og dermed validitet.

3 Partilag og lokale lister: Hva vet vi fra før?

Det lokale nivået sto sentralt i den tidligste valg- og partiforskningen i Norge. En viktig del av den første valgundersøkelsen i 1957 var «Stavanger-undersøkelsen» – en lokalsamfunnsstudie fra de daværende kommunene Stavanger, Sandnes, Høyland og Time (Valen og Katz 1964). Her ble den lokale organisasjonsstrukturen kartlagt og lokale tillitsvalgte intervjuet. Henry Valen og Daniel Katz (1964: 63) diskuterte også mer prinsipielt hvilke funksjoner lokale partiorganisasjoner hadde, og beskrev tre slike funksjoner: å gi partimedlemmene mulighet til å delta i politiske beslutningsprosesser i partiet, å organisere valgkamp og å delta i kommunale beslutningsprosesser.

Siden har forskerne gitt mindre oppmerksomhet til partiene i lokalpolitikken. Som Hans-Erik Ringkjøb (2004, 2006) har påpekt, har mye av partiforskningen handlet om partiene på nasjonalt nivå. Kommuneforskningen har på sin side ikke vært særlig opptatt av partiene. Dermed har forskning på lokalpartiene falt mellom to stoler – selv om det også har vært forsøkt å bygge bro mellom disse forskningstradisjonene, ikke minst i Ringkjøbs (2004) doktoravhandling.

I dette kapittelet skal vi gå gjennom en del av den forskningen som tross alt finnes på dette feltet. Vi konsentrerer oss om forskning fra Norge, men vil også bruke noe internasjonal forskning for å sette situasjonen i Norge i perspektiv. Framstillingen blir strukturert etter de samme linjene som de empiriske analysene i rapporten. Vi skiller mellom fem hovedtemaer som gir en noe mer fingradert inndeling enn de tre funksjonene Valen og Katz beskrev: 1) *Rent internt arbeid og organisering*: Hvordan organiserer lokallag og lister arbeidet sitt? 2) *Kommunestyrerettet arbeid*: Hva gjør lokallag og lister for å påvirke det som skjer i kommunestyregruppene deres (inkludert utvelgelse av kandidater til kommunevalg)? 3) *Lokalsamfunnsrettet arbeid*: Hva gjør lokallag og lister utad i lokalsamfunnet for å kommunisere med innbyggerne, det øvrige sivilsamfunnet og mediene? 4) *Rollen som bindeledd til rikspolitikken*: Hva slags kontakt finner sted mellom partienes lokallag, fylkeslag og hovedorganisasjon? 5) *Rammebetingelsene for driften* til lokale partier og lister i form av offentlig støtte og tilhørende rapporteringskrav.

Lokale lister har i noen grad vært gjenstand for forskning, men lokale lister og partienes lokallag blir sjelden sett i sammenheng. Vi behandler derfor forskningen om lokale lister separat, som et sjette tema i dette kapittelet.

Internt arbeid og organisering

Hvis vi først ser på partienes medlemstall og medlemsaktivitet, er det ikke meningsfylt å skille mellom forskning om partiene nasjonalt og lokalt. Medlemskap er så godt som alltid knyttet til et lokallag, og mesteparten av aktiviteten foregår lokalt. Dermed kan vi støtte oss på forskning som ikke ser på lokalnivået spesifikt. Partienes samlede medlemstall har sunket. Den sterkeste nedgangen fant sted i 1980- og 1990-årene. Nedgangen flatet etter hvert ut, og siden årtusenskiftet har medlemstallet vært forholdvis stabilt (Heidar 2019: 131). Nedgangen i medlemstall har vært sterkere i Norge enn i de fleste andre vesteuropeiske land. Denne nedgangen startet imidlertid fra et høyt utgangspunkt, slik at norske partier fortsatt har et forholdsvis høyt medlemstall (Webb og Keith 2017: 33).

Komparative data om norske partiers medlemstall er samlet inn innenfor det store, internasjonale prosjektet *Political Party Database* (Poguntke, Scarrow, Webb mfl. 2016; Scarrow, Webb og Poguntke 2017).[2] I Tabell 3.1 viser vi de nyeste tilgjengelige tallene fra Norge, som er fra 2017. Som tabellen viser, har de gamle partiene – Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet – fortsatt flest medlemmer.

2 Se også https://www.politicalpartydb.org/

Tabell 3.1 Partienes medlemstall og antall kommunepartier, 2017

Parti	Medlemstall	Kommunepartier
Arbeiderpartiet	53 323	442
Høyre	29 614	370
Kristelig Folkeparti	25 946	339
Senterpartiet	17 304	437
Fremskrittspartiet	14 585	310
Sosialistisk Venstreparti	10 445	320
Venstre	7 303	327
Miljøpartiet De Grønne	6 524	213
Rødt	4 540	108

Kilde: Political Party Database (runde 2), stilt til rådighet av Elin Haugsgjerd Allern ved Universitetet i Oslo. Bydelspartier i Oslo er i utgangspunktet også inkludert i tallene, men det er noe usikkert om dette gjelder alle partier.

Norske ungdomspartiers medlemstall er analysert av Guro Ødegård (2014), med data fra Frifond. Disse tallene er oppdatert av Ødegård, Bergh og Saglie (2020: 202). Her er utviklingen mer positiv, men med et tragisk utgangspunkt. Terrorangrepet på AUFs sommerleir 22. juli 2011 førte med seg økt oppmerksomhet om alle partiers ungdomsorganisasjoner, og også en økning i medlemstallet. Det høyere medlemstallet holdt seg også i årene etter 2011, så det er grunn til å tro at 22. juli satte spor i en hel ungdomsgenerasjon. Det er likevel et spørsmål om hvordan ungdomspartienes medlemstall vil utvikle seg etter hvert som nye generasjoner kommer til og 2011 blir en fjernere fortid.

Partimedlemsundersøkelser har kartlagt hva medlemmene gjør. I Norge har det vært gjennomført en serie landsomfattende partimedlemsundersøkelser (se f.eks. Allern mfl. 2016; Heidar og Jupskås 2022; Heidar og Kosiara-Pedersen 2020a; Heidar og Saglie 2002) og medlemsundersøkelser fra et mer avgrenset geografisk område (Offerdal og Ringkjøb 2002). Det finnes også kvalitative studier av deltakelse og aktivitet – eller mangel på dette – i partilagene (Lesjø 2000; Offerdal og Ringkjøb 2002). Selv om mange medlemmer er helt passive, deltar partimedlemmene også i en rekke aktiviteter både innad i organisasjonen og utad. Internt deltar de på møter, men er også aktive i å forsøke å påvirke partiets politikk, og en del har tillitsverv, for eksempel i lokallagets styre. Utad kan medlemmer fungere som «ambassadører» for partiet blant venner og kjente, of de kan delta i valgkamp og ha offentlige verv på vegne av partiet. Vi vet at partiene driver vervekampanjer, men mindre om hvordan disse iverksettes på

lokalt nivå, og hvorvidt behovet for listekandidater til kommunale verv også er en drivkraft i medlemsrekrutteringen.

Det er i utgangspunktet ikke åpenbart hvilken effekt det synkende medlemstallet har hatt på partiaktiviteten. Man kunne tenke seg at aktivitetsnivået sank i takt med medlemstallet. På den andre siden kan et synkende medlemstall også bety at det er færre medlemmer til å gjøre det nødvendige arbeidet for å holde organisasjonen i gang. Det kan være de passive medlemmene som forsvinner, og i så fall vil et partimedlem i gjennomsnitt bli noe mer aktivt. Tall fra partimedlemsundersøkelsene støtter opp om det siste scenarioet. Heidar og Jupskås (2022) finner at en økende andel av medlemmene er aktive i partiaktiviteter og intern debatt, og at aktiviteten i absolutte tall ikke viser noen entydig tendens.

Rammen for partienes lokale arbeid og organisering er lokallagene. I store partier og store kommuner kan det være flere lokallag innenfor ett kommuneparti, men det er kommunepartier som rapporteres i tallene fra *Political Party Database* i tabell 3.1. I denne tabellen er tallene fra 2017, altså før kommunereformen reduserte antall kommuner og dermed antall kommunepartier. Tabellen viser at Arbeiderpartiet og Senterpartiet har lag i nesten alle kommuner, mens nyere og mindre partier har færre lag. Trenden går likevel i retning av at fragmenteringen i norsk rikspolitikk også preger kommunene (Christensen mfl. 2021). Med andre ord blir det flere partier i kommunestyrene, som på Stortinget. Partier i tilbakegang har i stor grad opprettholdt et intakt nettverk av lokallag, med unntak av Kristelig Folkeparti, som har fått en lavere dekningsgrad over tid. Nye partier i framgang etablerer nye lag og stiller lister i stadig flere kommuner (Christensen mfl. 2021: 71). Dette gjaldt Fremskrittspartiet fra 1970- til 1990-årene, mens vi de siste årene har sett en liknende utvikling i MDG og Rødt.

Internasjonale sammenlikninger fra *Political Party Database* (av 18 land, hovedsakelig i Vest-Europa) har vist at antall velgere og medlemmer per lokallag i Norge ligger under gjennomsnittet (Webb og Keith 2017: 47). Det betyr at nettverket av lokallag i Norge har vært relativt finmasket, med mange lokallag i forhold til medlemstallet, også sammenliknet med nabolandene Sverige og Danmark. Denne sammenlikningen ble imidlertid gjennomført før kommunereformen i Norge reduserte antall partilag.

Kommunereformen kan sies å utgjøre et naturlig eksperiment som gjør det mulig å belyse problemstillinger som hittil har stått ubesvart. Tidligere forskning har pekt på et paradoksalt forhold mellom kommunestørrelse (i betydningen innbyggertall) og partimedlemskap (Saglie 2002): Partipolitikk framstår som mindre relevant i små kommuner, der de ideologiske forskjellene mellom

partiene gjerne er små – eller irrelevante i den lokale konteksten (Skare 1996). Enkeltpersoner på listene kan da få desto større betydning. Innbyggere i små kommuner er mer tilbøyelige til å mene at folkestyret i kommunen kunne fungert like bra uten partier. Likevel er en større andel av innbyggerne partimedlemmer i små kommuner. Jo Saglie (2002) peker på to forklaringer på dette paradokset. Den ene er at små kommuner gjerne er bygdesamfunn med tettere sosial integrasjon, slik at innbyggerne lettere dras med i partiarbeid. Den andre er at det er langt flere kommunale verv per innbygger i de små kommunene, slik at det er viktigere å rekruttere medlemmer som kan fylle disse vervene. Den første forklaringen impliserer at kommunesammenslåing ikke vil påvirke det samlede medlemstallet i de sammenslåtte kommunene, mens den andre forklaringen innebærer at medlemstallet vil synke etter sammenslåing.

Kommunestyrerettet arbeid

Valen og Katz (1964: 63) var noe forbeholdne om lokallagenes arbeid med kommunestyrepolitikken: De hevdet at partilagene «to some extent» deltok i kommunale beslutningsprosesser. Den empiriske analysen deres viste likevel at viktige spørsmål som skulle behandles i kommunestyre og formannskap, ofte ble diskutert i partilaget først – og særlig i Arbeiderpartiet (Valen og Katz 1964: 80–83).

I senere studier framstår kommunepolitikken som enda viktigere for partilagene. Audun Offerdal og Hans-Erik Ringkjøb (2002) har pekt på at mye av det lokale arbeidet kretser rundt kommunestyret og den kommunale dagsordenen. De fant at medlemsaktiviteten i lagene generelt var lav, men at kommunestyregruppene er blitt en sentral arena i lokalpolitikken. Gruppemøtene fungerte ofte som både medlemsmøte og styremøte – i tillegg til å være gruppemøter. En positiv side er at dette gir kommunestyrerepresentantene innspill og synspunkter, og at vanlige medlemmer får en mulighet til å påvirke kommunepolitikken. I tillegg er det en praktisk ordning som sparer dobbeltarbeid. Ulempen, ifølge Offerdal og Ringkjøb, er at kommunestyrepolitikken kan fortrenge annen lokal partiaktivitet. Mer forskning om hvordan lokallagene arbeider med kommunestyrepolitikken – og om det overhodet er mulig å skille dette, eller om de samme menneskene sitter i kommunestyret og lokallagsstyret – ville være nyttig.

Utarbeiding av lokale valgprogrammer er heller ikke utforsket. Noen masteroppgaver har behandlet de lokale partiprogrammenes innhold. For eksempel har Karianne Larsen (2005) sammenliknet Fremskrittspartiets lokallag i tre kommuner med svært ulik næringsstruktur og politisk tradisjon, under overskriften

«En politisk kameleon?». Poenget her er at partiet, som kameleonen, tar farge av de omgivelsene det befinner seg i. Vemund Vestre (2020) fant på samme måte forskjeller mellom Arbeiderpartiets programmer i fire ulike kommuner. Forskjellene går først og fremst mellom store og små kommuner, mens forskjellene mellom landsdelene er mindre. Men selv om det finnes analyser av programmenes innhold, vet vi mindre om prosessen der de blir utarbeidet: Hvem er det som skriver utkast til, og vedtar, de lokale programmene? Tall fra partimedlemsundersøkelsen 2017 (Heidar og Jupskås 2022: 7) tyder på at en forholdsvis bred krets involveres i dette arbeidet: Halvparten av medlemmene deltok i utviklingen av det lokale programmet.

Nominasjon av kandidater til kommunevalg har derimot fått en del oppmerksomhet i forskningen. Selv om nominasjon er forberedelser til en utadvendt aktivitet – valgkamp – er selve nominasjonen i stor grad en intern prosess. Partienes arbeidsformer i nominasjonene er analysert av Hans-Erik Ringkjøb og Jacob Aars (2005, se også Christensen mfl. 2004: kap. 3) med bakgrunn i en studie av fire utvalgte casekommuner. De fant at nominasjonsprosessene i de ulike partiene stort sett fulgte de samme prosedyrene. Et viktig hensyn var at listene skulle ha bred appell og være balansert med hensyn til kjønn, alder og geografi, ved siden av at kandidatene skulle representere partiets politikk. Videre trakk forfatterne fram den begrensede deltakelsen i prosessen, der lokalpartiene ikke alltid hadde egne nominasjonskomiteer (styret fungerte som nominasjonskomite). I denne sammenhengen lanserte Ringkjøb og Aars begreper som «bokklubbsrekruttering» (personer ble spurt om å stå på liste, og manglende svar ble tolket som «ja») og «dagligstuepartier» (de aktive deltakerne i nominasjonsprosessen kunne få plass i en dagligstue).

Nominasjonsprosesser i sammenslåtte kommuner er også utforsket. Elisabeth Bakke og Bjarte Folkestad (Bakke 2019; Bakke og Folkestad 2021) har vist at partilagene i de sammenslåtte kommunene la vekt på at alle deler av den nye storkommunen skulle bli representert. Dette ble blant annet gjort ved bruk av stemmetillegg. Resultatet var at de minste av de tidligere kommunene ble noe overrepresentert i storkommunenes kommunestyrer, sett i forhold til folketallet.

Ellers har forskningens oppmerksomhet særlig vært rettet mot arbeidet med kjønnsbalanse på listene og spørsmålet om hvor høyt partiene prioriterer kjønnsbalanse i forhold til andre hensyn og egenskaper hos kandidatene (se f.eks. Segaard og Saglie 2019). En studie har vist at sittende representanter stiller sterkt ved neste nominasjon (Fiva og Røhr 2018). Til slutt kan det nevnes at mange kandidater ved norske kommunevalg slett ikke har noen ambisjoner om å bli valgt, men like gjerne stiller som listefyll. En del av disse blir likevel valgt

inn, og da kan denne deltakelsen bidra til økt motivasjon og engasjement i kommunepolitikken (Aars og Offerdal 1998).

Lokalsamfunnsrettet arbeid

Partilagenes *lokalsamfunnsrettede arbeid* er dels kartlagt i partimedlemsforskningen (se ovenfor), der medlemmene er spurt om de deltar i partiets valgkamp, og om de diskuterer politikk med andre. Et annet inntak til forholdet mellom lokalpartiene og ikke-medlemmer kan hentes fra Lokalvalgsundersøkelsene, der også ikke-medlemmers forhold til partiene er kartlagt – og særlig de ikke-medlemmene som sier de kan tenke seg å bli medlem. I den internasjonale partiforskningen er det framhevet at partiene kan kompensere for fallende medlemstall ved å trekke inn ikke-medlemmer i partiarbeid som valgkamp, politikkutforming og leder- og kandidatvalg, og at partimedlemskap er blitt et mer utflytende fenomen med mindre klare skiller mellom medlemmer og ikke-medlemmer (se f.eks. Scarrow 2015; Mjelde 2015; Gauja og Grömping 2020). Hilmar Mjelde og Jo Saglie (2017) finner imidlertid ingen sterke spor av en slik utvikling i Norge. Det er bare en svært liten andel av ikke-medlemmene som deltar aktivt for partiene i lokalvalgkampen. Det skal imidlertid sies at siden det er mange flere ikke-medlemmer enn medlemmer, bidrar ikke-medlemmer med et tilskudd til lokalvalgkampen som totalt sett ikke er ubetydelig.

Hvordan de lokale partiorganisasjonene organiserer og driver sin valgkamp, er derimot lite utforsket. Valgkampforskning i Norge har først og fremst tatt for seg rikspolitikken og den profesjonaliseringen og medialiseringen som foregår der. Den samme profesjonaliseringen er ikke nødvendigvis til stede rundt i kommunene. Vi vet noe om de lokale *kandidatenes* valgkamp (Segaard 2013), men mindre om hva lokale partilag og lister gjør for å organisere denne valgkampen og støtte opp om sine kandidater. Også på dette feltet finnes imidlertid masteroppgaver som har belyst temaet, blant annet studier av henholdsvis Venstres og Folkeaksjonen nei til mer bompengers (FNB) lokalvalgkamp i 2019 (Lyngstad 2020; Trulsen 2021). Masteroppgaven om FNB viser også hvordan sosiale medier bidro til stiftelsen av dette partiet, med utgangspunkt i Facebook-grupper som oppsto uavhengig av hverandre i flere storbyer.

Vi vet også lite om partilagene og listene har noen organisert kontakt med lokale sivilsamfunnsorganisasjoner, selv om medlemsundersøkelser har vist at partimedlemmer gjerne også er aktive i andre lag og foreninger (Heidar og Saglie 2002: kap. 10). Samarbeid mellom partier og frivillige organisasjoner er grundig

kartlagt på nasjonalt nivå (Allern og Hansen 2019), men så vidt vi vet, altså ikke på kommunenivå.

Bindeledd mellom lokalpolitikk og rikspolitikk

Partier i en del andre land har innført ulike former for direkte kontakt mellom ledelse og medlemmer, uten en organisasjonsstruktur som mellomledd. Et eksempel på slike direkte kontaktformer er uravstemninger der medlemmene avgjør ledervalg eller politiske standpunkter. Noen partier har åpnet for uravstemninger i vedtektene sine, men uten å bruke denne muligheten særlig ofte. I tråd med *Political Party Database*-prosjektet kan vi skille mellom representativt og direkte demokrati internt i partiene. Det representative partidemokratiet i Norge følger da forvaltningsstrukturen, der veien går fra kommunepartiet til representative organer på fylkesnivå, og derfra videre til representative organer på nasjonalt nivå. Tall fra *Political Party Database* viser at partiene i Norge skårer høyt på mål for representativt demokrati sammenliknet med andre land. Det er minimale forskjeller mellom de norske partiene i så måte. Partiene i Norge skårer derimot forholdsvis lavt når det gjelder direkte demokrati (Bolin mfl. 2017: 171).

Partienes organisasjonsstruktur bidrar til å binde riks-, fylkes- og kommunepolitikken sammen, siden partiene har organisasjoner som dekker alle forvaltningsnivåer, og der lavere nivåer velger representanter til høyere nivåer. Partienes rolle som bindeledd er utforsket i flere studier som tar for seg lokallagenes forhold til hovedorganisasjonen. Denne forskningen dekker både organisasjonens generelle virkemåte (Allern og Saglie 2012; Aarebrot og Saglie 2013) og hvordan forholdet mellom nivåene fungerte i partienes behandling av kommunereformen (Saglie 2020).

En første observasjon er at de tre nivåene er tett integrert innenfor partiene. Fylkespartiet er likevel langt viktigere i partiorganisasjonene enn fylkeskommunen i offentlig forvaltning. Fylkespartiene utgjør et knutepunkt for kontakt mellom nivåene. De kontrollerer nominasjon av kandidater til stortingsvalg, valg av delegater til landsmøtet og valg av fylkesledere, som i sin tur utgjør hovedtyngden i landsstyret. Videre har fylkespartiene gjerne heltidsansatte fylkes- eller regionsekretærer, mens de fleste lokallagene må greie seg med frivillig innsats (ved siden av heltidspolitikere i folkevalgte verv, hvis de har noen).

Innflytelse og påvirkning går begge veier – både oppover fra lokallagene og nedover fra hovedorganisasjonen. Lokallagene kan brukes som redskap av partiets hovedorganisasjon, for eksempel til å drive stortingsvalgkamp og få gjennomført partiets politikk. Men lokallagene kan også påvirke partienes nasjonale politikk, både gjennom formelle kanaler og uformell kontakt. Saglie (2020) peker på at balansen mellom samordning ovenfra og påvirkning nedenfra kan variere etter hvor samlet partiet er i den aktuelle saken. Er partiet samlet om sitt standpunkt, har lokallagene mindre behov for å påvirke partiets nasjonale politikk. Da kan hovedorganisasjonen mobilisere lokallagene for å kjempe for en felles sak. Dersom partiet er splittet, blir det viktigere for lokallagene å kjempe for sitt standpunkt og påvirke partiets nasjonale politikk.

Selv om partienes organisasjonsstruktur i hovedsak er den samme på tvers av politiske og ideologiske skiller, kan det være annerledes i partier som mangler et sterkt sentralt ledd. Den danske statsviteren Ulrik Kjær (2012) har lansert ideen om at lokalpolitikken kan fungere som en kuvøse for nye partier uten representasjon i det nasjonale parlamentet eller som en respirator for gamle partier som har falt ut av det nasjonale parlamentet. I Norge kan det være grunn til å tro at lokalpolitikkens kuvøsefunksjon har vært viktig for partier som MDG og Rødt. I motsetning til SV og Fremskrittspartiet, som begge fikk en stortingsgruppe samme år som partiet ble stiftet, hadde Rødt og MDG bare lokale folkevalgte i en årrekke, før partiene fikk sine nasjonale gjennombrudd.

Økonomiske og juridiske rammebetingelser

De økonomiske og juridiske rammebetingelsene for lokalpartienes aktivitet er i stor grad et uutforsket tema. Utviklingen på nasjonalt nivå er riktignok godt kjent (Saglie og Sivesind 2018; Tonhäuser og Stavenes 2020). Norge har etter hvert fått en partilov, men den stiller få krav til hvordan partiene organiserer sitt arbeid. Mens en del land med erfaringer fra autoritære regimer lovfester at partiene skal være internt demokratiske (van Biezen og Piccio 2013), er det neppe noen som har sett behov for slike bestemmelser i Norge. På ett felt har vi sett en avregulering, da lovbestemmelsene om nominasjon ved stortingsvalg (opprinnelig nominasjonsloven av 1920) ble avskaffet i 2002.

Ser vi på de økonomiske rammebetingelsene, er partistøtten blitt partienes viktigste inntektskilde, og den har vokst over tid (Allern mfl. 2016: kap. 4). Sammenliknet med andre land er den norske partistøtten sjenerøs (Webb og Keith 2017: 36–37). På dette feltet har reguleringene utvilsomt blitt mer omfattende. I 1991 kunne Lars Svåsand skrive at «few aspects of party activity

have been kept more away from the public eye than the question of party finance» (Svåsand 1991: 119). Den gang bygde systemet på gjensidig tillit. Slik er det ikke lenger. Etter hvert begynte staten å stille krav om åpenhet og innsyn i partienes utgifter og inntekter. Ifølge partiloven har partier og partiledd plikt til å gi opplysninger om regnskap, inntekter, bidragsytere og kostnader. Opplysningene offentliggjøres på nettstedet partifinansiering.no og av Statistisk sentralbyrå.

Rapporteringsplikten har dermed skapt et datagrunnlag for forskning. Imidlertid er det vanskelig å utnytte dette for analyser på kommunenivå. Selv om rapporteringsplikten også gjelder partienes lokale organisasjonsledd, er partier og partiledd fritatt for rapportering hvis inntektene i løpet av året er lavere enn 12 000 kroner etter fradrag av all offentlig støtte. Mange partilag faller under denne grensen, noe som bidrar til at det er mer krevende å drive forskning omkring partilagenes økonomi.

Lokale lister

De lokale listene har utgjort et eget forskningsfelt, uavhengig av våre fem hovedtemaer. I Norge har denne forskningen sitt utspring i 1960-årene, da temaet var den historiske utviklingen: hvordan lokalpolitikken sakte, men sikkert ble partipolitisert i løpet av 1900-tallet og de lokale listene fortrengt (se f.eks. Hjellum 1967; Rokkan og Valen 1962).

Etter hvert ble forskernes oppmerksomhet rettet mot de lokale listenes motstandskraft: Partipolitiseringen av lokalpolitikken ble aldri fullført. Lokale lister har overlevd, men samtidig ser vi nå en annen type lokale lister enn tidligere (Bjørklund 1999: kap. 6). Det har vært en nedgang for lister som representerer en geografisk avgrenset del av kommunen. I stedet har lokale lister i større grad kommet til å bli lister som representerer *hele* kommunen, og som profilerer seg som et alternativ til det etablerte partisystemet (Aars og Ringkjøb 2005). Casestudier har sett på bakgrunnen for dannelse av lokale lister (Mandt 2011; Strand 2011). Enkeltsaker kan være utløsende, men det er også tale om en protest mot den lokale politiske og administrative kulturen og de etablerte partiene. Målet kan være å bygge en åpnere politisk kultur og vektlegge det genuint lokale.

Forskning om lokale lister har også handlet om tilbudet av lokale lister og deres plass i de lokale partisystemene. Den samlede velgeroppslutningen om lokale lister er lav sammenliknet med partiene, men noenlunde stabil over tid: Ved valgene etter årtusenskiftet har oppslutningen variert mellom 3,3 og 2,1 prosent.

Denne stabiliteten dekker likevel over en betydelig utskiftning. Noen lister forsvinner, mens nye kommer til (Christensen mfl. 2017). Uten en nasjonal organisasjon i ryggen skal det mer til for at en lokal liste overlever over tid. Da må trolig de lokale forholdene ligge til rette for det – som at lokale saker beholder sin aktualitet, eller at lokale ildsjeler stiller opp.

De økonomiske rammebetingelsene kan også ha bidratt til utskiftningen blant lokale lister. Mens støtten til folkevalgte grupper i kommunestyret bygger på valgoppslutning ved siste kommunestyrevalg, gis offentlig støtte til partiorganisasjonene (inkludert det kommunale nivået) bare til partier som er registrert i Partiregisteret, ifølge partiloven § 1. For å bli registrert kreves 5000 underskrifter, noe som vil være vanskelig å samle inn for lokale lister i små kommuner. Selv om en lokal liste skulle klare å samle inn underskrifter og registrere seg som parti, ville registreringen bli kortvarig siden et parti automatisk blir avregistrert hvis det ikke stiller lister ved to påfølgende stortingsvalg (§ 5). Til gjengjeld har lokale lister den fordelen at plikten til å rapportere inn regnskapsopplysninger bare gjelder for registrerte partier.

Medlemstallet i lokale lister er ikke registrert i noen samlet oversikt. Det er derfor vanskelig å si noe om medlemsutviklingen over tid, men det ville uansett være vanskelig på grunn av den nevnte utskiftningen i bestanden av lister. Det har også vært mindre oppmerksomhet om de lokale listenes organisering og aktiviteter utenom valg, men Aars og Ringkjøb (2008) utgjør et unntak. Med bakgrunn i en spørreundersøkelse blant listekandidater fra lokale lister fant de klare likhetstrekk mellom hvordan partilag og lokale lister fungerte i kommunepolitikken. Selv om lokale lister ønsket å være et alternativ til partiene, var aktivitetene ikke så ulike. Begge er organiserte politiske alternativer som holder møter og kommuniserer med sine medlemmer, og de er opptatt av mange av de samme saksfeltene.

Avslutning

I de neste fem kapitlene presenterer vi empiriske analyser av lokale partilag og listers situasjon i dag, basert på det datamaterialet som er beskrevet i kapittel 2. Vi vil her forsøke å fylle noen av de kunnskapshullene som er omtalt ovenfor, og dessuten bidra med ny forskning på felter som forskningen også tidligere har tatt for seg.

Tematisk er kapitlene 4–8 i hovedsak strukturert på samme måte som seksjonene i dette kapittelet. Disse fem kapitlene tar for seg henholdsvis internt arbeid og

organisering, kommunestyrerettet arbeid, lokalsamfunnsrettet arbeid, rollen som bindeledd til rikspolitikken samt økonomiske og juridiske rammebetingelser. Lokale listers situasjon blir presentert i kapittel 7, altså i samme kapittel som bindeleddsrollen. Ikke alle spørsmål passer like godt inn i en slik tematisk inndeling, og vi forsøker derfor å trekke noen konklusjoner på tvers av kapitlene i det avsluttende kapittel 9.

4 Internt arbeid og organisering

Temaet for dette kapittelet er de lokale partienes og listenes interne aktiviteter og organisering. Som vi skal se, er det ikke alltid lett å skille mellom hva som foregår internt i det lokale partiet, og hva som er rettet mot ulike former for omgivelser – kommunestyret, lokalsamfunnet og den nasjonale partiorganisasjonen. Her er vårt hovedfokus likevel på hva som skjer internt i partiet eller lista, og hva slags interne aktiviteter medlemmene deltar i. Videre ser vi på hvordan kommunereformen påvirket medlemstall og aktivitet, på ikke-medlemmers rettigheter og faktiske deltakelse, på bruk av sosiale medier, og til slutt på hva koronapandemien gjorde med partienes og listenes aktiviteter.

Først skal vi se hvordan kommunepartiene er organisert: Er de én organisasjon, eller har de i tillegg lag på et lavere geografisk nivå enn kommunen, som bydels- eller grendelag? Og har de egne ungdomsorganisasjoner? I tabell 4.1 ser vi hvordan kommunepartiene og listene har tatt i bruk slike organisasjonsformer, og hvordan dette henger sammen med kommunestørrelse.

Tabell 4.1 Forekomst av lokallag under kommunenivå og ungdomsorganisasjon, etter kommunens innbyggertall. Prosent

	–5 000	5 000–20 000	20 000–100 000	100 000+	Total
Har lokallag under kommunenivå	23	32	33	59	31
Har ungdomsorganisasjon som dekker kommunen	5	15	20	53	15
Har ungdomsorganisasjon sammen med andre kommuner i regionen	21	27	40	18	28
N lokallag/ungdomsorg.	250/250	338/339	200/202	34/34	822/825

Spørsmålsformulering: Har kommunepartiet / den lokale lista lokallag under kommunenivået (bydels- eller grendelag)? Har kommunepartiet / den lokale lista ungdomsorganisasjon?

Tabellen viser at nær en tredjedel av kommunepartiene og listene har lokallag under kommunenivå. Dette er naturlig nok mest utbredt i de største kommunene, og intervjuene våre viser at flere av storbypartiene har en ordning med representantskap, som består av representanter fra partilagene. Imidlertid oppgir nesten en fjerdedel av partiene i kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere

at de også har lag under kommunenivået. Kommunereformen kan ha bidratt til dette: De kvalitative intervjuene våre inneholder et eksempel på et kommuneparti som har valgt å beholde egne lokallag for de tidligere kommunene som inngår i den nye storkommunen.

At spørreskjemaundersøkelsen bare er sendt til partier og lister på kommunenivået – og ikke til partilag under kommunenivået – bør vi ha i minne når vi leser resultatene. Det kan tenkes at undersøkelsen undervurderer aktiviteten, særlig i de største kommunene, hvis de som svarer, bare tenker på aktiviteter i regi av kommunepartiet og ikke det som skjer på lavere nivå – eller hvis lederen av kommunepartiet ikke har oversikt over alt som skjer lokalt.

Videre viser tabell 4.1 at 15 prosent har en egen ungdomsorganisasjon, mens 28 prosent deler en ungdomsorganisasjon med andre kommuner i regionen. Her er forskjellen mellom store og små kommuner tydeligere. Kommunepartier i de største byene har gjerne en egen ungdomsorganisasjon, i mellomstore kommuner er det vanligere å dele med nabokommuner, mens mange partier i mindre kommuner ikke har noen ungdomsorganisasjon i det hele tatt.

Medlemstall og aktiviteter

I tabell 4.2 ser vi først hvor mange medlemmer kommunepartiene og listene har. 6 av 10 lag har mellom 20 og 100 medlemmer, men det finnes også både større og mindre lag. Noen forteller om et økende medlemstall de siste 10 årene, mens andre beskriver en nedgang i denne perioden (noe vi kommer nærmere tilbake til i kapittel 8). 43 prosent av kommunepartiene og listene organiserer vervekampanjer minst én gang i året, mens bare 11 prosent aldri gjør dette (tabell ikke vist). Som vi har sett i kapittel 3, har nedgangen i partienes medlemstall flatet ut. I samsvar med dette forteller ikke spørreundersøkelsen om noen krise i medlemsoppslutningen for partier og lister sett under ett – selv om det selvsagt finnes enkelte lag og lister som sliter med fallende medlemstall.

Dette er likevel ikke hele historien. En gjennomgangshistorie i de kvalitative intervjuene våre er at det stort sett er en kjerne av aktive medlemmer, gjerne kommunestyregruppen med varamedlemmer samt lokallagsstyret. Medlemmer har mulighet til å delta, men det er ikke alltid de ønsker å være aktive:

> Det er en gruppe medlemmer som er aktive, og så er de fleste medlemmer passive medlemmer, slik jeg vil tro det er i ethvert politisk parti, egentlig. Vi prøver jo å lokke med oss flest mulig medlemmer, uten at vi kanskje er gode nok, eller at de er interessert nok i å være aktive. Men

> det å være medlem i et politisk parti handler ofte om at du sympatiserer, og at det er der du står.

Her må det tilføyes at undersøkelsen vår ble gjennomført under korona-pandemien, som tydelig svekket partienes mulighet til å aktivisere medlem-mene. Det kommer vi tilbake til.

I de kvalitative intervjuene pekte en av lokallagslederne også på at det er ulike måter å være aktiv på. Noen medlemmer engasjerer seg ved å dele Facebook-innlegg, andre deltar aldri i digitale aktiviteter, men møter opp fysisk. Dermed er det ikke så lett å si hvor mange som er «aktive».

For de som velger å være aktive, kan arbeidsmengden bli betydelig. Dette kan være krevende, slik en kommunepartileder i en større kommune beskrev det:

> Jeg kan se en demokratisk utfordring med at det krever så mye ressurser å ha ansvar i et lokallag, fordi […] hvordan kunne noen klart dette her hvis de hadde jobbet en vanskelig turnus eller skulle hatt flere barn – jeg skjønner ikke hvordan noen klarer det – og jeg kan se at folk kanskje ikke står så lenge i det som jeg hadde håpet, da. Så jeg synes det er en utfordring, fordi jeg synes ikke vi skal betale folk for mye for det slik at det blir en profesjon og karriere og sånn, jeg synes det skal være frivillig, samtidig som jeg ser at det sliter veldig mange mennesker ut.

Tabell 4.2 Medlemstall og medlemsmøter i kommunepartiene. Prosent

	Medlemstall		Medlemsmøter
1–10	4	**Aldri / vi har ikke medlemsmøter**	1
11–20	13	**En gang i året**	6
21–50	35	**En gang i halvåret**	25
51–100	26	**To til fem ganger i halvåret**	48
101–200	13	**En gang i måneden eller oftere**	22
201–500	6	**N**	825
Mer enn 500	2		
N	816		

Spørsmålsformulering: Omtrent hvor mange medlemmer har kommunepartiet/lista? «Vet ikke» og «Partiet/lista har ikke formelt medlemskap» er utelatt fra beregningene. Hvor ofte har kommunepartiet/lista medlemsmøter? Her mener vi alle typer interne møter hvor vanlige medlemmer kan delta (for eksempel sosiale tilstelninger og nominasjonsmøter).

Tabell 4.2 viser også hvor ofte de lokale partiene og listene arrangerer medlemsmøter. Ett av fem lag har møter minst en gang i måneden, mens halvparten har møter to til fem ganger i halvåret. Nesten ingen rapporterer at de ikke har medlemsmøter. Med andre ord er møtevirksomheten rundt omkring i de lokale partiene slett ikke ubetydelig.

Tabell 4.3 Aktiviteter i kommunepartiet/lista. Prosent

	Prosent med slik aktivitet
Årsmøter	98
Andre medlemsmøter, som politiske temakvelder (for eksempel med intern eller ekstern foredragsholder og politisk diskusjon)	87
Nominasjonsmøter	85
Valgvake etter lokalvalget (alene eller sammen med fylkeslaget eller andre lokale partier)	66
Sosiale tilstelninger	40
Kurs og skolering	37
Loddsalg, pengeinnsamlinger e.l.	6
Andre typer aktiviteter	23
Kommunepartiet/lista arrangerer aldri interne aktiviteter	1
N	824

Spørsmålsformulering: Hvilke typer interne aktiviteter organiserer kommunepartiet/lista? Du kan krysse av for flere.

I tabell 4.3 får vi et mer detaljert inntrykk av hva slags aktiviteter partilagene driver. Partienes vedtekter inneholder vanligvis krav til hva kommunepartiene skal gjøre, og disse blir stort sett fulgt. Årsmøter holdes av så godt som alle og er vel å regne som et minstekrav for et fungerende kommuneparti. Også nominasjonsmøter og andre medlemsmøter, som temakvelder om ulike saker, går igjen i de aller fleste kommunepartiene. Sosiale tilstelninger, kurs og skolering er det færre som rapporterer om. At sosiale tilstelninger er mindre utbredt, kan henge sammen med koronarestriksjonene som gjaldt i Norge på undersøkelsestidspunktet. Videre er det svært få lag og lister som oppgir at de driver loddsalg eller pengeinnsamling. De kvalitative intervjuene gir i hovedsak samme inntrykk som spørreskjemaundersøkelsen.

I tabell 4.3 ser vi også at 23 prosent rapporterte om andre typer aktiviteter enn de som var listet opp. Disse ble bedt om å spesifisere hva denne aktiviteten

gikk ut på. Spørsmålet som tabellen bygger på, var ment å fange opp interne aktiviteter, men det åpne spørsmålet viser at det var en del som også hadde rapportert inn utadrettet aktivitet. Mange av disse svarene handlet om valgkampaktiviteter, som vi kommer nærmere inn på i kapittel 5. En annen kategori som mange hadde nevnt, ligger i grenselandet mellom det interne og eksterne: gruppemøter foran kommunestyremøter og møter i kommunale utvalg, som i en del tilfeller også var åpne for alle medlemmer. Også dette kommer vi tilbake til i kapittel 5.

En del av svarene på det åpne spørsmålet handlet om aktiviteter som foregikk utendørs og dermed var koronatilpasset. Flere nevnte dugnadsarbeid som ryddedager i fjæra og annen søppelrydding, mens turgåing også ble nevnt av noen. Markeringer av 1. mai, 8. mars, Verdens miljødag og andre merkedager inngår også i noen av partienes aktiviteter.

Det er verdt å merke seg at både de lokale listene og Folkeaksjonen nei til mer bompenger i stor grad organiserte seg på samme måte som de etablerte partiene. To av informantene i de kvalitative intervjuene representerte partier eller lister som stilte for første gang ved valget i 2019, og for dem var oppstartfasen også en tid for organisasjonsbygging:

> Vi er jo helt klart gjerne i en helt annen situasjon enn veldig mange andre etablerte partier, for i tillegg til å være med i den daglige politiske aktiviteten har vi hatt behov for å bygge opp organisasjonen vår. Så vi har brukt mye tid på det organisatoriske for vårt lokallag, og i tillegg til det har vi gjerne brukt mye av tiden vår på å forstå det politisk-administrative systemet […].

Selv om lokale lister følger partienes mal, kan det likevel være mer krevende å organisere en lokal liste fordi de ikke har en større moderorganisasjon i ryggen:

> Det er jo en utfordring å få folk til å jobbe med den medlemsbiten og organisasjonsbiten, for vi har jo ikke noen hjelp fra noen øvre leder eller fylkeslag eller sentralleder – vi må jo gjøre alt selv.

Interne konflikter i et partilag eller en liste kan til tider være utfordrende og dessuten skape problemer for medlemsrekruttering og aktivitet. I spørreundersøkelsen vår har vi forsøkt å fange opp dette ved hjelp av spørsmålet: «Når du tenker på ditt kommuneparti / din liste, hvor enig/uenig er du i dette utsagnet: Interne konflikter hemmer arbeidet vårt.» 55 prosent sa seg helt uenig, mens bare 8 prosent var helt enige (tabell ikke vist). Et liknende bilde kommer fram i intervjuene. Noen forteller om konflikter, så vel politiske og personlige som

en kamp om posisjoner. Det kan være vanskelig å skille dette fra hverandre, slik en av informantene sier:

> Ting kan gjerne begynne som politikk, og så blir det personlig, eller så er det personlig, og så blir det politikk.

I mange lag og lister var det likevel langt mellom konfliktene, slik en lokallagsleder beskrev det:

> Jeg synes den medlemsgjengen og styret jeg sitter, i er en kamerat- og vennegjeng, og jeg synes vi har det veldig godt sammen.

Kommunesammenslåing

Kommunesammenslåing var et spørsmål som skapte konflikter i noen partilag, men langt fra i alle. Men sammenslåingen har også betydning for hvordan partiarbeidet organiseres og fungerer. I spørreskjemaundersøkelsen ble partiene og listene bedt om å ta stilling til noen påstander om effekter av sammenslåing på medlemstall og aktivitet. Svarfordelingen er presentert i tabell 4.4.

Tabell 4.4 Effekt av kommunesammenslåing på medlemstall og aktivitet (bare lag i sammenslåtte kommuner). Prosent

	En økning	Ingen endring	En nedgang	N
Medlemstallet i kommunepartiet/lista	35	47	18	164
Det samlede aktivitetsnivået i partiet/lista	39	47	15	158
Andelen av medlemmene som er aktive	27	50	22	157

Spørsmålsformulering: Når du ser de sammenslåtte kommunene under ett, hvordan vil du si at kommunesammenslåingen har påvirket […]? «Vet ikke» er utelatt fra beregningene.

Halvparten av partilagene i de sammenslåtte kommunene mener at sammenslåingen ikke har hatt noen betydning, mens det er flere som rapporterer om en økning enn en om nedgang i medlemstall og aktivitet. Intervjuene viser imidlertid at effekten av sammenslåing på medlemskap og aktivitet kan være ganske ulik, avhengig av egenskaper ved de kommunepartiene som slås sammen.

Noen av de intervjuede lederne forteller om betydelige organisatoriske og kulturelle utfordringer med å slå sammen ulike kommunepartier:

> [Vi har] store avstander. En helt annen kultur. Det er krevende å bygge en ny partiorganisasjon, det er det. […] hvis jeg skal kjøre bil til den andre ytterkanten, er det jo én og en halv time i bil. Så det er kjempeavstander. [Litt av kulturforskjellene] går jo på hvordan man har jobbet politisk i gamlekommunen. At det er litt forskjellige måter å jobbe fram politikken på, kanskje. I [kommunenavn 1] så er det veldig mye kortere avstander, ikke sant, de er en mye mindre kommune. Det samme òg for gamle [kommunenavn 2]. Mens i dag i [kommunenavn 3] har vi et mye større skille mellom politikk og administrasjon, noe som for så vidt er helt rett, men hvor kanskje [kommunenavn 1] og de som er fra [kommunenavn 2], opplever det som et litt tregere system.

At den økte fysiske avstanden som følger med kommunesammenslåing, kan virke negativt inn, nevnes også av en annen lokal partileder med bakgrunn fra en av de mindre kommunene som ble sammenslått:

> Det er klart at når vi da istedenfor å ha tre lag har ett lag, blir avstanden … Vi er jo ikke store i [kommunenavn], men det blir jo litt mer unna lokalmiljøet. Vi ser at folk da ikke velger å engasjere seg slik som før. Jeg må jo si det. Vi skulle gjerne hatt flere.

For andre partilag har sammenslåingen derimot bare vært positiv. Det gjelder særlig der man manglet lokallag i noen av de gamle kommunene, slik at man nå kunne utvide virkeområdet:

> De to andre kommunene hadde ikke lokallag i [partinavn]. Altså [kommunenavn 1] eller [kommunenavn 2]. [kommunenavn 1] har hatt i forrige periode, eller for to perioder hadde de så god oppslutning at de faktisk satt i formannskap. Men for åtte år siden ble lokallaget nedlagt. Så vi har jo på en måte fått inn nye medlemmer og nye-gamle medlemmer, som har opprettholdt medlemskapet sitt selv om lokallaget var nedlagt, og som vi fikk gleden av å ta imot. Totalt sett, i forhold til medlemskap, har det vært mye bedre, da.

En tilsvarende positiv utvikling kunne gjelde der lokallagene i fusjonens «juniorpartnere» var små: «[Partinavn] har jo veldig mange enmannspartilag […]. Det er klart at det for dem er hyggelig å være del av et større fellesskap.»

Ikke-medlemmers deltakelse og rettigheter

Som nevnt i kapittel 3 har den internasjonale partilitteraturen beskrevet en tendens der ikke-medlemmer i større grad blir trukket med i partiarbeidet. I spørreundersøkelsen har vi forsøkt å kartlegge ikke-medlemmers rett til å delta

i partilagenes virksomhet og i hvilken grad ikke-medlemmer faktisk deltar. Resultatene er presentert i tabell 4.5 og tabell 4.6.

Tabell 4.5 Ikke-medlemmers deltakelse i ulike aktiviteter. Prosent

	Ikke-medlemmer har deltatt	Ikke-medlemmer kan delta, men gjør det ikke	Ikke-medlemmer har ikke adgang til å delta	N
Ordinære medlemsmøter	37	36	28	812
Sosiale tilstelninger	52	36	12	717
Valgkampaktiviteter	41	46	14	805
Nominasjonsmøter	8	19	73	789

Spørsmålsformulering: Nedenfor har vi listet opp noen aktiviteter. For hver av dem ber vi deg oppgi om ikke-medlemmer faktisk har deltatt, og om de kan delta.

Tabell 4.6 Ikke-medlemmers rettigheter. Prosent

	Ja	Nei	N
Stille til valg som kandidater for kommunepartiet/lista	43	57	781
Stemme i partiinterne saker (for eksempel nominasjon og valg av ordførerkandidat)	6	94	770

Spørsmålsformulering: Kan ikke-medlemmer […]? «Vet ikke» er utelatt fra beregningene.

De to tabellene viser en tydelig todeling. På den ene siden er det svært sjelden at ikke-medlemmer kan stemme i partiinterne saker, og i de fleste lokale partiene og listene kan bare medlemmer delta på nominasjonsmøtene. På den andre siden har ikke-medlemmer som oftest adgang til å delta på ordinære medlemsmøter, sosiale tilstelninger og i valgkamp. Det betyr likevel ikke nødvendigvis at ikke-medlemmer faktisk deltar. Ikke-medlemmers faktiske deltakelse er mest utbredt på sosiale tilstelninger, mens vi for medlemsmøter og valgkamp ser at omtrent like mange har svart henholdsvis «ikke-medlemmer har deltatt» og «ikke-medlemmer kan delta, men gjør det ikke».

Å stille til kommunevalg på partiets liste kommer i en mellomposisjon: 43 prosent tillater ikke-medlemmer på sine valglister. Denne muligheten blir likevel ikke alltid brukt: Bare 7 prosent av partiene og listene rapporterer at de faktisk har folkevalgte som ikke er medlemmer (tabell ikke vist).

Intervjuene gir samme hovedinntrykk: Informantene forteller om et tydelig skille mellom lukkede møter der partiet vedtar politikk og valglister på den ene siden, og åpne møter på den andre. Her er et ganske typisk eksempel:

> Noen ganger kan vi ha åpne møter for alle som vil komme, og noen ganger har vi lukkede møter for medlemmer. Hvis vi skal diskutere hva vi mener om en sak, er jo det et møte for medlemmene våre […], mens hvis vi mer skal lære om noe eller motivere til en sak som går, slik som for eksempel […] klimabevegelsen eller noe sånn, sant, som er litt større, er det greit å ha det mer åpent, så kan det komme folk fra andre kommuner eller andre partier også.

Noen omfattende satsing på å trekke inn ikke-medlemmer, i tråd med det den internasjonale partilitteraturen beskriver, er det vanskelig å se spor av i vårt materiale. Partilagene og listene er nok åpne for ikke-medlemmer i en del sammenhenger – men da ved å si at de ikke stenger noen ute, og ved å ha åpne invitasjoner der medlemmene kan ta med venner og kjente.

Sosiale medier og kommunikasjon med medlemmene

Sosiale medier brukes naturligvis i både intern og utadrettet kommunikasjon. Det kan være vanskelig å skille mellom kommunikasjon med medlemmene og med allmennheten. Derfor behandler vi sosiale medier under ett her, men kommer også tilbake til emnet i kapittel 6 (i forbindelse med ekstern kommunikasjonsstrategi). I spørreundersøkelsen stilte vi spørsmål om hvilke sosiale medier partiet eller lista hadde konto på, og svarene er presentert i tabell 4.7.

Tabell 4.7 Sosiale medier som kommunepartiet har egen konto på. Prosent

	Prosent med konto
Facebook (offentlig konto)	89
Facebook (lukket gruppe for medlemmer)	60
Instagram (åpen profil)	21
Twitter	6
Instagram (lukket profil)	2
Annet	10
Nei, har ikke konto på sosiale medier	4
N	824

Spørsmålsformulering: Hvilke sosiale medier har kommunepartiet/lista konto på? Du kan krysse av for flere.

Tabellen viser tydelig at Facebook er det mest brukte sosiale mediet for lokale partilag og lister. De aller fleste hadde en offentlig Facebook-konto, og flertallet hadde også en lukket gruppe for medlemmer. En av fem hadde en åpen Instagram-profil, mens svært få brukte Twitter eller lukkede Instagram-profiler. Det var svært få som ikke hadde noen konto på sosiale medier i det hele tatt.

10 prosent svarte «Annet», og disse ble bedt om å spesifisere. Nå har nok de som svarte på spørsmålet, forstått «sosiale medier» litt ulikt, og det som oftest ble nevnt under «Annet», var lokallagets nettside. Det var også en del som nevnte Messenger, og noen få som nevnte Snapchat.

Intervjuene bekrefter i store trekk dette bildet. Facebook brukes mye, både for å kommunisere med medlemmene og for å kommunisere eksternt. Mange lokallag har nettsider, men bruken og oppdateringen av disse ser ut til å være varierende. Flere av de intervjuede trekker fram Messenger som en viktig kommunikasjonskanal, blant annet for diskusjoner innad i styret.

Partiene og listene er også i stor grad bevisste på at bruk av sosiale medier, særlig til utadrettet kommunikasjon, krever profesjonell kunnskap – som styret selv mangler – hvis man faktisk skal kunne nå ut til velgerne. En kommune-partileder beskrev strategien – eller mangelen på strategi – slik:

> Strategien er vel at jeg som lokallagsleder … også er jeg ung, sant, så jeg tror at alle bare automatisk tenkte at jeg kunne dette med sosiale medier fordi jeg er yngst.

Noen større kommunepartier har løst dette ved å ansette profesjonelle. Ett partilag hadde ansatt en person som driver et kommunikasjonsselskap – og dessuten er partimedlem – til å drive lagets Facebook-sider. I andre partilag var det ansatte gruppesekretærer for kommunestyregruppen eller politiske rådgivere som drev med kommunikasjon på sosiale medier og nettsider.

Mindre kommunepartier og lister hadde verken tilgang til fast ansatte rådgivere eller ressurser til å leie inn profesjonelle, og innså sine egne begrensninger, slik dette sitatet uttrykker: «Det er jo en frivillig organisasjon dette, og preges jo veldig av det – frivilligheten.»

Hvor viktige er så sosiale medier for kommunikasjon med medlemmene sammenliknet med andre kommunikasjonsformer? Tabell 4.8 viser svarene da vi spurte partiene og listene om noen utvalgte former for kommunikasjon ble brukt, og om de var blant de to mest brukte.

Tabell 4.8 Kommunikasjon med medlemmene. Prosent

	Blir brukt	Blant de to mest brukte
E-post	95	82
Sosiale medier (for eksempel lukket Facebook-gruppe)	69	50
Telefon (sms eller anrop)	75	40
Digitale møteplattformer som Zoom og Teams	59	14
Tradisjonell brevpost	16	3
N	824	824

Spørsmålsformulering: Hvordan kommuniserer kommunepartiet/lista med sine medlemmer? Kryss av for alle måter som dere kommuniserer med medlemmene på. Kryss av for de to måtene som brukes mest for å kommunisere med medlemmene.

I denne tabellen framstår e-post som den mest brukte kommunikasjonsformen, men også sosiale medier og telefon er viktige. Digitale møteplattformer som Zoom og Teams blir også brukt, men er i mindre grad blant de mest brukte. Tradisjonell brevpost er på vei ut. At digitale medier har overtatt så mye av kommunikasjonen, betyr at mange sider ved partiarbeidet er blitt kraftig forenklet – og billigere – de siste tiårene. En erfaren lokallagsleder reflekterer over utviklingen på denne måten:

> Så jeg vil jo si at det var vanskeligere, hvis vi går 20 år tilbake, når alt skulle sendes i post eller ringes, og så videre. Det er stor nytte for en lokallagsleder å kunne sende ti sms, og få svar etter hvert på dem, istedenfor å måtte passe på at folk har mulighet til å ta telefonen – fra studier, arbeid, middag og så videre.

Hvordan påvirket koronapandemien partiarbeidet?

Spørreskjemaundersøkelsen og intervjuene ble gjennomført vinteren/våren 2021, altså omtrent ett år etter at det ble innført strenge tiltak for å begrense koronasmitten. Disse restriksjonene begrenset muligheten til å møtes fysisk. Omfanget av tiltak varierte riktignok gjennom dette året. I perioder var det mindre restriksjoner, fulgt av perioder med strengere tiltak som følge av økt smittespredning og nye virusvarianter. I noen grad var tiltakene strengere i kommuner med mye smitte. Kommunepartiene og listene i undersøkelsen vår hadde dermed vært gjennom et år som gjorde det vanskelig å drive normalt partiarbeid med fysiske møter.

Tabell 4.9 Betydningen av koronapandemien for digitale plattformer i partiarbeidet. Prosent

	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	N
Vi brukte digitale plattformer som Zoom og Teams allerede før pandemien	3	3	8	13	73	811
Vi har økt bruken av digitale plattformer som Zoom og Teams siden pandemien inntraff	71	12	5	3	9	817
Vi bruker ikke digitale plattformer som Zoom og Teams til å kommunisere med medlemmene	17	6	12	9	56	803

Spørsmålsformulering: Nedenfor har vi satt opp noen utsagn om betydningen av COVID-19-pandemien for kommunepartiets/listas arbeid. I hvilken grad passer disse utsagnene for ditt kommuneparti/din liste? «Vet ikke» er utelatt fra beregningene.

Koronapandemien førte med seg betydelige omstillinger for alle i Norge, og partiene var ikke noe unntak, slik det går fram av tabell 4.9. Partiene og listene ble bedt om å ta stilling til noen utsagn om bruken av digitale plattformer som Zoom og Teams i forbindelse med pandemien. Tre fjerdedeler av lagene og listene var «helg uenig» i påstanden om at de brukte slike plattformer før pandemien, mens omtrent like mange var «helg enig» i at bruken av slike plattformer hadde økt. Pandemien førte altså med seg et betydelig teknologisk skifte i partiene lokalt. Den nederste raden i tabellen viser at slike plattformer ikke bare ble brukt internt i lokallagsstyrene: Et flertall av partilagene og listene brukte dette også til kommunikasjon med medlemmene.

Selv om spørreskjemaundersøkelsen bekrefter at partiene og listene tilpasset seg, på linje med resten av samfunnet, gir intervjuene et tydelig bilde av at noe vesentlig gikk tapt underveis. Casekommunene våre var rammet av pandemien i ulik grad – fra en storby med ganske mye smitte til en distriktskommune som ikke hadde registrert ett eneste tilfelle av koronasmitte da intervjuene ble gjennomført. Alle var likevel rammet av smitteverntiltakene.

Generelt gikk arbeidet i lokallagsstyrene ganske uforstyrret. Noen styrer i de mindre kommunene hadde så få medlemmer at de kunne møtes fysisk. Andre styrer kunne greit gjennomføre møtene på digitale plattformer. Men selv om styrenes arbeid med politiske og organisatoriske saker kunne fortsette omtrent som før, ble den sosiale siden ved partiarbeidet – kontakten mellom mennesker – skadelidende.

For det første ble det ikke lenger rom for fysisk samvær og diskusjon med medlemmer og velgere. I partilag som var sammenslått på grunn av kommunereformen, kunne det være særlig viktig med sosiale samlinger for å bli kjent med hverandre og bygge en felles partikultur, men planer om dette måtte avlyses. Medlemsmøter og årsmøter kan riktignok holdes på digitale plattformer, men flere fortalte om dårligere oppmøte, og at de så fram til å kunne treffes igjen:

> Det er jo mye hyggeligere med fysiske møter. Det er jo kanskje derfor folk også er med i politikken. Ikke bare for å prate og treffe folk, men det er en del av det.

> Vi pleier jo å ha litt servering og at det skal være hyggelig med en god matbit til, men det gjør vi ikke i morgen, da. Vi håper vi får lov til det i løpet av våren, da. Gjøre litt ekstra stas på medlemmene.

For det andre forsvant også den sosiale omgangen innenfor den indre kjernen av aktive medlemmer. Styremøter holdes i henhold til vedtektene, men likevel mangler noe:

> Det var jo helt greit å gjennomføre [årsmøtet i partilaget], men det blir liksom ikke så mye politiske debatter som vi har muligheter til i et årsmøte i forhold til å diskutere strategier framover og sånne ting. Det ble mer en proforma gjennomføring for å komme oss gjennom i henhold til lovpålagte regler internt for [partinavn] for gjennomføring av årsmøte.

> Men ting går jo veldig mye raskere […] digitalt. Møtene blir jo mye mer effektive, men alt utenomsnakket, som er hyggelig, forsvinner.

En lokallagsleder forteller om tilsvarende konsekvenser for kommunestyremøter:

> Vi har jo hatt noen kommunestyremøter på Teams, og det er veldig begrensende for en god debatt, da. Det er veldig, hva skal man si, du ser ikke møtet, du klarer ikke føle på stemningen, og du får ikke den spontane replikken, for eksempel – det forsvinner. Så jeg tror det på en måte legger lokk på den gode debatten, da.

Noen av lokalpartilederne trakk imidlertid også fram de positive sidene ved digitaliseringen som fulgte med koronaen. Fylkespolitisk arbeid, der avstandene er større, kan bli enklere. Når et kommuneparti er delt inn i bydelslag, kan det også bli enklere for disse å samarbeide om møter. Det var særlig en av de intervjuede lokalpartilederne som trakk fram positive følger:

> Det vi har gjort, er jo, vi har vært veldig gode på webinarer, blant annet. Ting som egentlig skulle funnet sted fysisk. Der har det vært veldig god respons, generelt, med debatter, da, gjennom Facebook og på Zoom, hvor

> folk har kunnet følge med, også har det vært diskusjoner i kommentarfeltet. Det har vært veldig spennende å se på, for det er mange som har fått det med seg, faktisk. Overraskende mange. [… Vi har i større grad] kunnet ha slike digitale arrangementer med folk fra andre steder i landet, sant. Vi har kunnet ha debatter med talspersoner i Oslo og i Finnmark, noe som vanligvis ikke kunne funnet sted.

Sitatet ovenfor kommer fra et partilag med mange unge medlemmer. Er medlemsmassen eldre og mindre vant til å bruke de nye plattformene, kan utfordringene bli større:

> Det som har vært veldig utfordrende, er jo selvfølgelig at vi har en generasjon som ikke er så vant til disse digitale møtene, sant. De har jo ikke installert Teams, for eksempel, de har kanskje ikke PC engang. På mange måter har det blitt litt ekskluderende.

På den andre siden viser en leder for et kommuneparti med relativt unge medlemmer til at koronapandemien skapte problemer som ikke har noe å gjøre med teknisk kompetanse:

> Og så merker jeg at det er så vanskelig å få folk til å komme på medlemsmøter. […] Enten, sant, så er de ute og arbeider, ofte i et utsatt yrke, sant, gjerne på skole […], eller de jobber i matbutikker eller liksom ute blant folk, da, og er slitne når de kommer hjem fordi de er i «frontline» nå, eller så har de sittet på internett og jobbet hele dagen, og da har de i hvert fall ikke lyst til å sitte på noe Zoom-møte.

Avslutning

Partilag og lokale lister utgjør en viktig demokratisk infrastruktur der mye politisk deltakelse finner sted og kan kanaliseres videre inn i kommunestyret eller oppover i rikspolitikken, slik vi skal se i de kommende kapitlene. I denne omgang har vi konsentrert oss om det interne. Selv om partienes samlede medlemstall har gått nedover, er det fortsatt mange nok medlemmer til å opprettholde et bredt nettverk av partilag. De ulike partiene er i stor grad organisert på samme måte, og lokale lister har stort sett valgt en tilsvarende organisasjonsform med medlemskap, styrer, årsmøter, medlemsmøter og så videre. De organisatoriske forskjellene mellom partier i store og små kommuner er kanskje større enn forskjellene mellom ulike partier.

Mange medlemmer er passive og har ikke noe ønske om annet, så det er stort sett en indre kjerne som driver lokallaget. For de som ønsker å engasjere seg, finnes det ulike tilbud også mellom valgene, med medlemsmøter, temakvelder

og (noe sjeldnere) sosiale tilstelninger. Et gjennomsnittlig partilag har arrangementer to til fem ganger i halvåret. Partilagene skiller tydelig mellom aktiviteter der de fastlegger lagets politikk og personvalg, der deltakelse er forbeholdt medlemmer, og andre arrangementer der ikke-medlemmer er velkomne.

Kommunesammenslåing har ikke hatt noen entydig effekt på partiarbeidet. Noen steder har det gitt partiene muligheter til å engasjere folk som ikke tidligere hadde noe lokallag, eller et lag med lite aktivitet. Andre steder, der lokallag med ulik bakgrunn og kultur skulle slås sammen, har utfordringene vært større.

Medieutviklingen de siste 20–30 årene har utvilsomt forandret – og forenklet – hvordan partiarbeidet drives: først med e-post, nettsider og tekstmeldinger, og etter hvert med framveksten av sosiale medier. Brevpost og fasttelefoner spiller en ganske liten rolle i partiarbeidet i dag, som i resten av samfunnet. Facebook er det mest brukte sosiale mediet, men e-post er likevel viktigst for kommunikasjon med medlemmene. Messenger framstår også som et viktig redskap for diskusjoner innad i styrene og den indre kjernen av aktive.

Koronapandemien bidro ytterligere til digitaliseringen og gjorde at partilag og lister tok Teams og Zoom i bruk for å holde møter. Noen av erfaringene vil kunne være nyttige også nå som pandemien er over, særlig for kontakt over lengre avstander enn innenfor kommunegrensene. Likevel omtaler de fleste informantene våre pandemien som «krevende» eller «utfordrende». Grunnstammen i partiarbeidet kunne nok drives noenlunde normalt, men både aktivismen rettet mot velgerne og lokalsamfunnet og det sosiale samværet innad i organisasjonen har blitt skadelidende. Pandemien kan dermed illustrere at partipolitisk aktivitet er noe mer enn politiske og organisatoriske beslutninger. Partiarbeid handler også om tilhørighet til et sosialt fellesskap, og det sosiale aspektet ved parti- og organisasjonslivet kan ikke så lett gjenskapes på digitale plattformer.

5 Kommunestyrerettet arbeid

Mye av partienes og listenes virksomhet kretser rundt arbeidet i kommunestyret. Partienes geografiske inndeling følger stort sett kommunegrensene, og en god del av aktiviteten består i først å få valgt inn representanter i kommunestyrene, og deretter å utøve kommunepolitikk. I dette kapittelet tar vi først for oss tre ledd i forberedelsesfasen – nominasjon av kandidater til valg, utarbeiding av kommunevalgprogram og gjennomføring av lokalvalgkamp. Mens nominasjon har vært gjenstand for en del tidligere forskning, er de to andre elementene lite utforsket. Til slutt ser vi på hvordan forholdet mellom lokallagsstyret og kommunestyregruppen fungerer mellom valgene.

Nominasjon til kommunestyrevalg

Nominasjonen av kandidater til kommunevalglistene følger som oftest faste prosedyrer. I spørreundersøkelsen oppga 69 prosent av partiene og listene at de hadde en egen nominasjonskomite, mens styret tok på seg dette arbeidet i resten av tilfellene (tabell ikke vist). Fra intervjuene våre går det fram at nominasjonskomiteen blir utnevnt av styret eller årsmøtet. Nominasjonskomiteen skal gjerne være sammensatt slik at ulike grupper, som ungdom og ulike deler av kommunen, er representert. Etter at nominasjonskomiteen (eller andre) har utarbeidet et listeforslag, blir den endelige lista vedtatt av et nominasjonsmøte, årsmøte eller medlemsmøte.

Hvordan en nominasjonskomite arbeider, kan dette sitatet gi et eksempel på:

> Så jobber nominasjonskomiteen da først med å spørre de som sitter fra før, om de vil ha gjenvalg og så videre. Og så går de ut til organisasjoner som frivilligheten, næringsforeninger og andre interesseorganisasjoner for å høre om de har innspill til folk. Men der er man nok litt forsiktig, fordi selv om vi er en relativt stor kommune, har vi jo litt oversikt over folk. Så komiteen jobber nok også mye, holdt jeg på å si, på frihånd for å prøve å finne egnede kandidater. […] Når man skal ha tak i folk, så er det egentlig denne prosessen med å spørre de som er med fra før, sjekke om det har kommet noen nye, hva skal jeg si, medlemmer som vi har vært interessert i. Under verving og den type ting.

I nystiftede partier og lister blir prosessen naturlig nok mindre rutinisert. Her kan man ikke ta utgangspunkt i de sittende representantene. På den andre siden ligger det nødvendigvis et engasjement bak dannelsen av en ny liste eller et nytt

parti, og det kan utnyttes når kandidatene skal pekes ut. En nystiftet liste forteller at det var de som var mest ivrige på stiftelsesmøtet, som havnet øverst på lista, mens de andre interesserte fikk plasser lenger ned.

Tabell 5.1 Viktigste hensyn i nominasjonen. Prosent

	For kandidatlista	For stemmetillegg
Kjønn	71	44
Politisk erfaring/kompetanse	52	67
Geografi (tilknytning til en bestemt del av kommunen)	32	12
Alder	13	5
Yrkesbakgrunn	7	2
Evne til å uttale seg i mediene	7	13
Etnisk bakgrunn	1	1
Ikke noen av disse	5	19
N	825	805

Spørsmålsformulering: Hvilke hensyn er viktigst i nominasjonen til kommunestyrevalg, når a) kandidatlista skal settes sammen? Sett maks to kryss, b) det skal besluttes hvilke kandidater som skal gis stemmetillegg). Sett maks to kryss.

I tabell 5.1 ser vi svarene på et spørsmål om hvilke hensyn som var viktigst i nominasjonen, for lista generelt og for å gi stemmetillegg. Når det gjelder lista som helhet, kommer kjønn på topp – nevnt som ett av de to viktigste hensynene av nesten tre fjerdedeler. Det er ikke så overraskende tatt i betraktning at mange partier har vedtektsfestet kjønnskvotering. Deretter følger politisk erfaring og kompetanse, som ble nevnt av halvparten, og geografi, som ble nevnt av en tredjedel. Alder, yrkesbakgrunn og evne til å uttale seg i mediene ble nevnt av færre og etnisk bakgrunn av nesten ingen. Det sistnevnte henger sannsynligvis sammen med at mange små kommuner har en liten minoritetsbefolkning og dermed få potensielle kandidater.

Balansen mellom disse egenskapene forskyves når vi går til beslutninger om *stemmetillegg*. Sosiodemografisk representativitet – kjønn, alder og geografi – blir noe mindre viktig, mens personlige egenskaper blir viktigere. Politisk erfaring og kompetanse er den viktigste egenskapen for tildeling av stemme-

tillegg og nevnes av to tredjedeler. Kjønn er likevel fortsatt viktig og nevnes av 44 prosent.

Intervjuene bekrefter inntrykket fra tabell 5.1. Kjønn nevnes som et viktig hensyn i de fleste intervjuene, og kjønnsbalanse nevnes også i partier uten kvoteringsregler. Geografisk balanse nevnes også mange steder. Så er det også noen forskjeller mellom partier og kommuner. Et SV-lag i en større kommune nevner at minoriteter og skeive skal være representert, men som det går fram av tabellen, er dette et unntak fra hovedmønsteret. I Arbeiderpartiet og Rødt blir fagbevegelsen nevnt, mens representasjon fra ulike kristne miljøer kommer inn som et hensyn i Kristelig Folkeparti.

Hva slags dyktighet og kompetanse som etterspørres, kan variere. I en liten kommune ble arbeidet beskrevet slik:

> Først og fremst må man jo gå ut til medlemmene, men så må man jo gå ut til de som man tror man kan få med på laget, og som man ønsker å ha med på laget. For det er jo også noe med det at man ønsker jo å ha med folk som er positive, og som har lyst til å drive utvikling for bygda vår.

I større kommuner kan det oftere være behov for en arbeidsdeling i kommunestyregruppen, slik at man vil ha inn ulike typer kompetanse:

> […] man tenker: Hvilke komiteer skal man inn i, og hvilken kompetanse trenger vi egentlig for å bekle de komiteene? Sant, vi har en lege som sitter i helseutvalget.

Ønsket om å få inn folk som var kjente i lokalsamfunnet, ble også nevnt av noen:

> Og vi ser vel også på […] hvem som kan ha en respons hos publikum. Folk som er kjent, enten som politikere eller på annen måte i samfunnet. Det hender jo at man rett og slett får inn folk som er kjent fra idretten, interesseorganisasjoner, næringsliv eller annen frivillighet, og som kan være villig til å gjøre en jobb i politikken.

Medietekke var derimot ikke et tema som ble framhevet i intervjuene. I den grad det ble nevnt, var det heller som noe som man måtte lære seg etter hvert.

Bruken av stemmetillegg (eller kumulering som mange fortsatt kalte det, selv om dette ordet for lengst er ute av valgloven) varierte. I noen kommunepartier ville man begrense bruken av stemmetillegg, slik at velgerne fikk mulighet til å avgjøre hvem som kom inn i kommunestyret:

> Stemmetillegg har vi som regel gitt den kandidaten som vi mener skal være nummer én. Og så har vi ikke gjort det for de andre, for da må kampen stå i valgkampen om resten av plassene.

Andre steder så man det som nødvendig å begrense velgernes innflytelse, både for å sikre at kommunestyrerepresentantene faktisk var motivert for vervet, og for å kunne tilby listeplassering uten risiko for å bli valgt:

> Sist hadde vi to kumulerte på toppen, og vi hadde jo trodd at vi skulle få inn to, men så fikk vi bare inn én. Så det er jo det som gjør at de som står lenger nede, tenker at «Nå kommer jeg sikkert ikke inn i kommunestyret, så da kan jeg vel stå der». Jeg tror mange tenker sånn. Jeg kan jo si at da overlater du jo ikke dette til velgerne, og det er jo et minus i demokrati-perspektiv, men du sikrer at de som står kumulert på toppen, er innstilt på å gjøre en jobb.

I spørreskjemaundersøkelsen stilte vi også spørsmål om det var lett eller vanskelig å få kandidater til å stille generelt, og om kvinnelige kandidater og kvinner med stemmetillegg spesielt. Tabell 5.2 viser at «verken eller» var det mest brukte svaralternativet, men at flere syntes det var vanskelig enn lett.

Tabell 5.2 Vansker med å få kandidater til å stille. Prosent

	Vanskelig	Verken eller	Lett	N
Å få folk til å stille som kandidater på kommunevalglista	37	44	19	826
Å få kvinnelige kandidater til å stille på kommunevalglista	37	41	22	826
Å få kvinnelige kandidater til å stille på plass med stemmetillegg	31	45	25	821

Spørsmålsformulering: Er det vanskelig eller lett […]?

Tabellen viser imidlertid at det ikke er noen forskjell mellom rekruttering av kvinnelige kandidater og kandidater generelt, og at det heller ikke er vanskeligere å få kvinner til å stille på plass med stemmetillegg enn på lista som helhet. Med andre ord ser det ikke ut til å være noen spesielle problemer med å rekruttere kvinnelige kandidater. Slike problemer ble heller ikke nevnt i intervjuene våre. Riktignok nevnte en lokallagsleder at kjønnskvotering kunne være problematisk i en liten kommune med få medlemmer. Men i dette tilfellet hadde to kvinner topplassene, og problemet besto i å finne menn til de neste plassene.

Ellers bekrefter intervjuene at noen lag sliter med å rekruttere kandidater, mens andre synes det er lett. Partier som sliter på andre områder, kan også ha pro-

blemer med å fylle valglistene. For partier med økende velgeroppslutning og stigende medlemstall er det derimot gjerne enkelt å rekruttere kandidater.

Spørsmålet er likevel ikke bare om det er lett å få tak i kandidater, men om man får en tilstrekkelig representativ gruppe av kandidater. En kommunepartileder i en større kommune var bekymret for dette:

> Hvem er det som har tid til å sitte i bystyret? Studenter, pensjonister, det er jo i store trekk det. Vi andre har jo ikke tid til å bruke så mye tid som de bruker på å sette seg inn i saker og delta på alle disse møtene som de deltar på. Det er en ting som bekymrer meg litt i forhold til dette. At det gjerne blir studenter og pensjonister og folk som gjerne ikke har noe annet å gjøre på.

En annen partileder fra en større kommune trakk fram vararepresentantplassene som et særlig problem: Disse må gjøre en innsats uten nødvendigvis å få så mye lønn for strevet:

> Du har jo gjerne noen som gjerne vil være toppkandidater, men akkurat de rett under der som har muligheter til å bli vararepresentanter – hvor det er mye arbeid og ikke fullt så mye igjen for det i form av å få deg et verv eller noe – kan nok være litt mer krevende. […] Blir du andre eller tredje vara, så får du ikke møte ofte i bystyret, men du må i prinsippet likevel møte på alle møtene for å sette deg inn i sakene og alt dette her, sant.

Utforming av kommunevalgprogrammet

Arbeidet med å skrive et kommunevalgprogram følger i store trekk samme mønster som nominasjonsprosessene. Årsmøtet eller styret oppnevner gjerne en programkomite eller gruppe som har ansvar for å lage et programutkast. Noen steder er det styret som fungerer som programkomite. I denne prosessen ber komiteen gjerne også medlemmene om innspill. Til slutt blir programmet endelig vedtatt på et årsmøte, medlemsmøte eller liknende.

Tabell 5.3 Avsendere av innspill til kommunevalgprogrammet. Prosent

	Prosent som vanligvis deltar
Den lokale ledelsen	87
Kommunestyregruppen	78
Medlemmene	78
Eksterne (for eksempel ikke-medlemmer, organisasjoner, næringslivet)	19
Den nasjonale partiorganisasjonen	12
Fylkeslaget	9
Andre	3
Vi har ikke et eget, lokalt valgprogram	0
N	827

Spørsmålsformulering: Hvem deltar vanligvis med innspill (formelle eller uformelle) når kommunevalgprogrammet utformes? Du kan krysse av for flere.

I spørreundersøkelsen spurte vi kommunepartiene og listene om hvilke grupper som vanligvis deltok med formelle eller uformelle innspill til programmet. Tabell 5.3 viser for det første at så godt som alle har et eget valgprogram. Videre er det den lokale ledelsen som oftest deltar med innspill, tett fulgt av kommunestyregruppen og medlemmene. Mens disse tre gruppene deltar i de fleste partiene og listene, er innspill fra andre langt mindre utbredt. En av fem mottar innspill fra eksterne, som ikke-medlemmer, organisasjoner og næringslivet. Kapittel 6 viser imidlertid at det er utbredt kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet, og at en *dialog* om utforming av partiprogrammet er mer utbredt (se tabell 6.2) enn det tallene for å «delta vanligvis med innspill» i tabell 5.3 viser. Omtrent én av ti får innspill fra høyere ledd i partiet.

Programkomiteene tar gjerne forrige program som utgangspunkt. Noen beskriver en arbeidsform der medlemmene i programkomiteen deler arbeidet mellom seg, slik at hvert medlem har ansvar for en del av programmet. Her spiller medlemmenes bakgrunn inn, slik at medlemmer fra for eksempel næringslivet eller helsesektoren får ansvar for å utforme de delene av programmet som handler om dette. Samtidig kan de være åpne for innspill om nye ting som bør være med:

> Tar kontakt med personer som har kompetanse på de områdene som man ønsker å ha program ut fra. Så da innhenter man jo folk fra både helse, oppvekst og de ulike, ja, punktene som man har program ut fra.

Skal programmet fungere både i valgkampen og som rettesnor for kommunestyregruppen, er det flere hensyn å ta, slik dette sitatet fra en lokal partileder illustrerer:

> Så er det jo å finne balansen mellom at det ikke er for stort, samtidig som det skal være innholdsrikt nok. Det er viktig at folk leser programmet, og at det er det vi greier å styre etter, da. Hvis det blir for langt …

I tabell 5.3 nevner noen partilag at de får innspill fra høyere nivåer i partiorganisasjonen (se også tabell 7.1). Intervjuene tyder på at dette ikke nødvendigvis skjer i form av direkte henvendelser fra partiet på nasjonalt nivå eller fylkesnivå. Tvert imot forteller kommunepartilederne at de andre nivåene er tilbakeholdne med å blande seg inn i lokale prosesser, slik det også går fram av kapittel 7. Innflytelsen kan være mer indirekte: Programkomiteene ser til det som står i det nasjonale partiprogrammet, og anvender partiets nasjonale ideologi og politikk på lokale forhold.

På samme måte som nominasjonene kan programarbeidet være mindre institusjonalisert i partier og lister som er nystiftede. De har ikke noe tidligere program å ta utgangspunkt i og må starte fra grunnen av. Dermed blir programarbeidet viktig for å definere partiets eller listas politiske grunnlag og identitet, slik lederen for et nystiftet parti/liste kan fortelle om:

> Vi fordelte de emnene og temaene på både innspillene av hva folk hadde interesse av, og hva folk hadde bakgrunn av, så jeg følte jo at det stykket arbeidet for så vidt gikk greit. Så var det å sette seg inn i hva programmet skal ha av innhold, og ikke minst, kan vi stå for dette her, sant, og ha disse diskusjonene – er dette noe vi alle kan stå bak? Så jeg følte jo at den prosessen samlet oss, og bygde oss opp egentlig ganske bra. Det var en viktig prosess.

Kommunevalgkampen

Flere av parti- og listelederne vi intervjuet, fortalte at kommunevalgkampen deres var ledet av et valgkamputvalg eller en kampanjeansvarlig. I noen tilfeller fungerte styret som valgkamputvalg.

I spørreskjemaundersøkelsen spurte vi partiene og listene om hvilke aktiviteter som vanligvis inngår i kommunevalgkampen. Svarene finnes i tabell 5.4. Her ser vi at stander/valgboder og utdeling av valgbrosjyrer er allestedsnærværende – en del av valgkampen i nesten alle lag og lister. Ulike mediebidrag – innlegg i sosiale medier, leserbrev i tradisjonelle medier og forsøk på å oppnå redaksjonell

omtale i lokalmediene – inngikk også i valgkamprepertoaret for et stort flertall av partier og lister. Derimot nevnte under halvparten at folkemøter, kjøp av annonser og husbesøk inngikk i den lokale valgkampen.

Tabell 5.4 Aktiviteter i kommunevalgkampen. Prosent

	Inngår vanligvis, prosent
Stands, valgboder	98
Utdeling av valgbrosjyrer	97
Innlegg/poster i sosiale medier	84
Forsøk på å oppnå omtale i lokale medier	79
Leserbrevskriving (organisert av partiet/lista)	75
Folkemøter	44
Kjøp av annonser i lokale medier og/eller sosiale medier	41
Husbesøk	36
Annet	5
N	826

Spørsmålsformulering: Hvilke aktiviteter inngår vanligvis i kommunevalgkampen deres? Du kan krysse av for flere.

Inntrykket fra tabellen bekreftes stort sett av intervjuene. Å stå på stand på kjøpesentre og andre steder der folk møtes, er et fast innarbeidet innslag overalt, fra storbyer til små bygdesamfunn. Det var viktig for partiene å være synlige for velgerne, selv om stander også kan være ressurskrevende:

> […] da må vi ha folk hver dag og fylle den tiden som standen er åpen, sant. Så det er det som organisatorisk ruller og går, og som vi hele tiden må ha folk til, så det er viktig, i hvert fall en av de viktige plassene vi ønsker å være.

De lederne vi intervjuet, tar ellers opp mye av det samme som vi ser i tabell 5.4, blant annet bruk av sosiale og tradisjonelle medier som plattform for den lokale valgkampen.

På ett punkt gir likevel intervjuene et annet inntrykk enn tabellen: Mange nevner deltakelse i debatter, panelsamtaler o.l. sammen med de andre partiene i kommunen. Ved siden av de aktivitetene som inngår i tabellen, nevnes også bedrifts- og organisasjonsbesøk. Noen nevner også at valgkampaktivitetene

fører med seg et behov for å skolere medlemmene i partiets politikk. Vi så også at norsk lokalvalgkamp kan ha rom for kuriositeter:

> Vi leide inn en sånn sykkel med en «smoothie maker» på baksiden. Så kunne hvem som helst komme og tråkke seg en smoothie. Det var veldig populært. Det var egentlig ment for barn, men det var mest voksne som brukte den.

Noen nevner også at de brukte profesjonell hjelp fra eksterne firmaer, men da i samspill med frivillig innsats:

> [Vi brukte faktisk et] eksternt firma. […] Vi har jo flere aktive som er flinke med markedsføring, salg og sånne ting, så da brukte vi de ressursene vi har å spille på der. Så vi hadde en kontakt fra [stedsnavn] som lagde noen sånne annonser til oss. Så hadde vi et budsjett for Facebook-kampanjer. Så hadde vi en ambisjon om hvor mange leserinnlegg vi skulle ha, og fordelte det utover. Og så fordelte vi profiltemaer; jeg hadde blant annet sosial- og velferdspolitikk.

Noen nevnte også at lokallaget tok i bruk valgkampteknologi de fikk fra partiet sentralt:

> [Partinavn] har jo en egen app, som egentlig er mest til bruk for valgkamp. Den er ganske ny. Der kan du gå inn og på en måte ha fullstendig kontroll over det geografiske området innenfor kommunen som du selv mener du tilhører. Så er det sånn at istedenfor at jeg skal måtte ta kontakt med alle medlemmer, er det noen kapteiner som jeg har utnevnt i kommunen. De tar seg av sitt område.

At husbesøk er mindre utbredt, kommer også fram i intervjuene. Noen partier satser på husbesøk og har åpenbart en tradisjon for det. Ett av de 19 partiene og listene som vi intervjuet, skilte seg imidlertid ut ved å satse på husbesøk *framfor* stander:

> Det vi for eksempel gjør nå, da, er å nedprioritere for eksempel sånn stand, hvor alle partiene er representert på [sentralt sted i kommunen]. Så velger vi heller å putte alt fokus på å møte velgere der de er, og det er i hjemmene sine. Vi satser rett og slett på husbesøk, å banke på dørene til folk og snakke med dem der de er. Og så gjør vi dette innenfor prioriterte geografiske områder. […] Det er basert på analyser fra forrige valg. Hvor velgerne våre befinner seg.

Andre synes husbesøk er vanskelig og prioriterer det ned:

> Vi går ikke så mye husbesøk. Vi ringer ikke så mye. Vi går mye og legger ting i postkasser. Det avhenger også veldig mye av hva folk er komfortable

> med, på en måte. Hvis vi hadde fått tre medlemmer som hadde sagt «Vi kan gå fra dør til dør og banke på og snakke», så hadde jeg sagt «Yes! Vær så god, kjempebra. Gjør det!», men jeg gidder ikke overtale folk som jeg vet kommer til å hate det, sant.

Hvordan en lokalvalgkamp gjennomføres, kan altså være avhengig av tradisjon: Partiene gjør det de vanligvis gjør, supplert med nye aktiviteter som bygger på ny teknologi. Det siste sitatet illustrerer likevel at noe kan være litt tilfeldig og avhengig av de personene som stiller seg til disposisjon. Endelig har økonomi selvsagt også betydning for hva partier og lister kan gjøre. Som vi kommer tilbake til i kapittel 8, legger de gjerne litt penger til side i mellomvalgår for å bruke i valgår.

Partilag og kommunestyregruppe

Vi går nå over til hvordan partiet forholder seg til kommunestyregruppen når valget er over, i den politiske hverdagen. Vi kan tenke oss to mulige ytterpunkter: På den ene siden kan de to organene være helt separate og drive hver sine aktiviteter. På den andre siden kan vi tenke oss at kommunestyrerepresentantene er underlagt partiet og sørger for at kommunestyrearbeidet er avklart med partiets organer. Slike ytterpunkter forutsetter imidlertid at det er mulig å skille partiorganer fra kommunestyregruppen. Hvis de samme menneskene sitter begge steder, er det vanskelig å si hvem som bestemmer over hvem.

Intervjuene våre viser for det første at det er vanlig med institusjonaliserte ordninger for gjensidig representasjon, for eksempel at lederen for kommunestyregruppen møter på lokallagsstyrets møter, og at kommunepartilederen møter i kommunestyregruppens møter. Slike institusjonaliserte ordninger viser at arbeidet i de to organene er koordinert, men sier ikke hvor den største politiske innflytelsen ligger. I spørreskjemaundersøkelsen ba vi derfor lederne om å karakterisere forholdet mellom de to organene med de svaralternativene som vises i tabell 5.5.

Tabell 5.5 Partiet/listas involvering i kommunestyregruppens arbeid. Prosent

	Prosent
Lite – kommunestyregruppen styrer helt eller stort sett seg selv	8
Delvis involvert	26
Mye involvert	40
Fullt ut – kommunestyregruppen klarerer alt den gjør med kommunepartiet/lista først	9
Umulig å skille, de samme menneskene er begge steder	17
N	827

Spørsmålsformulering: Hvor involvert vil du si kommunepartiet/lista er i kommunestyregruppens aktiviteter?

Svarfordelingen viser at få valgte ytterpunktene. De fleste mente at kommunestyregruppen var mye (40 prosent) eller delvis (26 prosent) involvert. Svaralternativet «umulig å skille» fant også en viss gjenklang blant parti- og listelederne, med 17 prosent. Skiller vi mellom kommuner av ulik størrelse, ser vi at «umulig å skille» oftest ble svart i de minste kommunene og nesten aldri i de største kommunene (tabell ikke vist).

Tabell 5.6 Samarbeid mellom parti/liste og kommunestyregruppe. Prosent

	Prosent
Kommunepartiet/lista gir opplæring til kommunestyrerepresentantene	19
Kontinuerlig dialog om politiske saker	90
Kommunepartiet/lista gir administrativ/praktisk hjelp til kommunestyregruppen	28
N	772

Spørsmålsformulering: Samarbeider kommunepartiet/lista og kommunestyregruppen på noen av følgende måter? Du kan krysse av for flere.

I tabell 5.6 ser vi svarene på et spørsmål om *innholdet* i kontakten mellom de to organene, der det var mulig å krysse av for flere svaralternativer. Her går det tydelig fram at en kontinuerlig dialog om politiske saker er et viktig element; det nevnes av 90 prosent av partiene og listene. Opplæring og praktisk hjelp spiller en langt mindre rolle.

Intervjuene bekrefter at forholdet mellom parti og kommunestyregruppe er ganske ulikt på tvers av norske partier og lister. Noen partilag forteller om et tydelig skille mellom de to organene, gjerne slik at partistyret steller med organisatoriske spørsmål, mens kommunestyregruppen driver politikk. Dette lar seg nok først og fremst gjøre i større kommuner, der partiene har flere folk til å bemanne de ulike organene. En lokallagsleder forteller likevel om en arbeidsdeling til tross for personoverlapp:

> Kommunepartileder: Vi tar ikke opp kommunestyresakene i styremøtene, det gjør vi ikke.
>
> Intervjuer: Så det er det organisatoriske, først og fremst …?
>
> Kommunepartileder: Ja. Ofte litt sånn hvem som skal møte på regionale samlinger, planlegge aktiviteter, økonomistyring og sånne ting.

I våre intervjuer fortelles det likevel som oftest om en tettere integrering. Den løpende dialogen om politiske saker som vises i tabell 5.6, kan gjennomføres på mange måter. Mange kommunestyregrupper er små, kanskje bare én person. Da blir det særlig viktig å diskutere kommunestyresakene i et utvidet gruppemøte der flere enn representanten deltar, før sakene behandles i kommunestyret – og i noen tilfeller kan partiorganer bestemme hva kommunestyrerepresentanten skal mene.

Partiinvolvering i kommunestyrearbeidet finner også sted i større kommuner og partier. I kommunepartier med representantskap kan dette få en rolle i viktige saker, slik dette sitatet viser:

> Når det er store og tunge saker som det er stor oppmerksomhet rundt, og som er viktige politikkområder […], så blir det jo ofte en representantskapsbehandling av det, da. Og det binder jo selvsagt til en viss grad bystyregruppen til det videre arbeidet, selv om vi nok forsøker å ikke, nært sagt, binde opp alt.

I mindre kommuner, der medlemstallet er begrenset, er medlemsmøter et redskap for å få en bredere involvering i store og viktige kommunestyresaker. Som nevnt i kapittel 4 har koronapandemien bidratt til å begrense medlemsdeltakelse, men det er også andre forhold som setter grenser for hvor langt man kan strekke denne involveringen:

> Det kommer også bestandig saker som er litt utenfor det vi har sagt noe om [i partiprogrammet], og hvor vi føler det er behov for å ha med partiorganisasjonen. Da, i en ideell verden, arrangerer vi medlemsmøter på den type saker. Der får medlemmene være med, bidra i diskusjon og

> uttale seg. Så lander vi sakene på den måten. Det blir jo litt opp til oss som sitter tettest på, å være var på dette her med når vi skal ta med partiet, og når vi føler at vi har ryggdekning i programmet. Sånn må det være, for man kan heller ikke overdrive involveringen, og vi kan ikke involvere i hver minste lille sak, for da blir folk lei.

Mens involvering fra medlemmene eller representantskapet avgrenses til større saker, kan styret involveres mer rutinemessig. En kommunepartileder tok utgangspunkt i prinsippet om at styret i utgangspunktet hadde ansvar for organisatoriske saker, men la til at dette ikke lot seg gjennomføre: «Folk er med i politikk ikke bare for å organisere ting, men også fordi de er interessert i politikk.» Denne lederen ga så et eksempel på hvordan styrets involvering kunne foregå i praksis:

> Det er styret som er ansvarlig for at [partiets] program lokalt gjennomføres i [kommunen]. Det er ikke sånn at vi kommer på kommunestyregruppene og roper og skriker om dette, men hele styret har adgang til kommunestyregruppens møter en gang i måneden. Der har vi talerett og møterett. Vi har ikke stemmerett. Så har jeg, jeg tror ikke det har blitt gjort slik tidligere, organisert styret slik at to og to medlemmer i styret sammen har ansvaret for hvert sitt politikkområde av de sentrale politikkområdene, som korresponderer med utvalgsområdene i lokallaget. De har i oppgave å ikke passe på, men ha oppmerksomhet på hva som foregår, slik at styret kan ta opp dette i kommunestyregruppen og kanskje konfrontere gruppen og be dem om å huske programmet. […] Da føler også styret at de ikke er helt uten betydning, for det er fort sånn man kan føle i styrer. Å si at: «Vi skal stå på stand og dele ut kaffe, boller og sånne ting. Vi skal ikke drive med politikk», men det skal vi i aller høyeste grad.

Til slutt skal det nevnes at intervjuene også ga eksempler som passer inn i kategorien «umulig å skille» fra tabell 5.5, altså at de samme personene sitter i både kommunestyregruppen og styret:

> Så er det ikke til å unngå at noen av de som sitter i styret, også sitter i kommunestyregruppen ellers. Vi er jo godt til stede på kommunestyregruppens møter og har jo god dialog og samarbeid mellom kommunestyregruppen og styret – på kurs, innhenter foredragsholdere og sånt noe. Det er nesten som om vi skulle vært i ett. Vi skulle vært ett – kommunestyregruppen og lokallagsstyret. De burde vært ett organ, men vedtektsmessig er de to.

Avslutning

De organisatoriske rutinene rundt nominasjon, partiprogramutforming og valgkamp er ikke så forskjellige: Partiet eller lista nedsetter gjerne en komite for å arbeide med saken. I noen tilfeller fungerer det lokale styret som komite. For nystiftede partier og lister, som ikke har like innarbeidede prosedyrer, kan det være større variasjon.

Kjønn framstår som det viktigste hensynet når kandidatlista skal settes opp. For tildeling av tilleggsstemmer (forhåndskumulering) er politisk erfaring og kompetanse viktigere, men kjønn er imidlertid fortsatt viktig. Partienes bruk av tilleggsstemmer varierer. Noen ser det som viktig å gi velgerne innflytelse, andre har større behov for å sikre at enkelte kandidater blir valgt – og at kandidater som ikke ønsker å bli valgt, kan sikres mot det. Meningene er delte om det er vanskelig eller lett å rekruttere kandidater, men ikke noe i materialet tyder på at det er særlige vansker med å rekruttere kvinnelige kandidater.

Utarbeiding av valgprogram er også en ganske omfattende prosess foran valget. Arbeidet blir gjerne organisert slik at personer med kompetanse innenfor visse saksfelter får ansvar for å skrive et utkast til hver sine deler av programmet. Ikke bare den lokale ledelsen og kommunestyregruppen, men også medlemmene, kan komme med innspill. Grupper utenfor partiet er sjeldnere involvert.

De fleste partiene fører en lokalvalgkamp der tradisjonelle elementer, som stander og brosjyreutdeling, er et sentralt ledd. Deltakelse i sosiale medier og lokale medier er også viktige. Deltakelse på debattmøter nevnes sjeldnere i spørreskjemaundersøkelsen, men ofte i intervjuene. Videre er det færre – men likevel en betydelig andel – som bruker penger på å kjøpe annonser. Husbesøk er det delte meninger om – noen ser dette som et godt redskap for å treffe velgere, andre er mindre komfortabel med en valgkamp som kan oppfattes som påtrengende.

Forholdet mellom parti og kommunestyregruppe varierer. Hovedregelen er at det finnes ordninger for gjensidig representasjon, slik at kommunestyregruppen er representert på partistyrets møter og omvendt. Noen steder skilles det likevel tydelig mellom partistyrets organisatoriske arbeid og kommunestyregruppens politiske arbeid. I de fleste partiene og listene er likevel styret – og i viktige saker medlemmene eller representantskapet (i store kommunepartier) – i større eller mindre grad involvert i kommunestyregruppens virksomhet gjennom løpende dialog om de politiske sakene som skal behandles i kommunestyret. I noen tilfeller er styre og kommunestyregruppe så tett integrert, med stor grad av personoverlapp, at det kan være vanskelig å skille mellom dem.

6 Lokalsamfunnsrettet arbeid

I dette kapittelet ser vi nærmere på ulike aspekter ved de lokale partienes og listenes kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet – andre organisasjoner, media og private bedrifter. Vi presenterer funnene fra spørreundersøkelsen, som utfylles med eksempler og utfyllende perspektiver og erfaringer fra ledere for lokallag og lister som vi har intervjuet.

Vi skal først se nærmere på hvorvidt partiene og listene har en ekstern kommunikasjonsstrategi, deretter kontakten med omgivelsene, hvorvidt de opptrer i lokale medier, og til slutt deres erfaringer med hatytringer og trusler.

Ekstern kommunikasjonsstrategi

Et spørsmål som kun ble stilt i intervjuene med de lokale parti- og listerepresentantene, var hvorvidt partiet eller lista har en strategi for ekstern kommunikasjon.[3] Svarene vil ikke være representative i statistisk forstand grunnet det begrensede antallet parti- og listerepresentanter som ble spurt. Svarene kan likevel antyde noen tendenser.

For det første synes det å være stor variasjon i partienes/listenes tilnærming til ekstern kommunikasjon. Enkelte oppgir å ha en eksplisitt strategi for ekstern kommunikasjon, mens flertallet ser på sin generelle, målrettede kontakt med velgere, media og andre eksterne aktører om politikk som en ekstern kommunikasjonsstrategi, selv om den ikke nødvendigvis er gjort eksplisitt og skrevet ut i et eget dokument.

Det lokale partiet med den klarest uttrykte kommunikasjonsstrategien viser til at både kommunestyregruppen og lokallaget har egne strategier:

> Kommune- eller bystyregruppen har sin kommunikasjonsstrategi og saker de skal fokusere på. Så har lokallaget hatt sin egen kommunikasjonsstrategi, men det varierer i forhold til valgår. Nå har vi en kommunikasjonsstrategi som baserer seg helt og fullt på at det er stortingsvalg.

Representanten beskriver videre lokallagets kommunikasjonsstrategi slik:

3 Spørsmål: Har partiet en strategi for ekstern kommunikasjon?

> Den forteller jo de tre sakene som vi skal prioritere og snakke om, […] hvordan vi skal forholde oss til andre partier, og ting vi ikke skal bruke tid på å snakke om, rett og slett. Det deler seg jo opp i forhold til ordinære medier og sosiale medier.

En annen informant forteller at lokalpartiet har en kommunikasjonsstrategi i den forstand at kommunestyregruppen har en slik strategi, og at kommunestyregruppen i hovedsak tar seg av den eksterne kommunikasjonen. Informanten legger videre vekt på at partiets overordnede politiske program styrer strategien.

Det mest typiske er at partiene/listene ser ekstern kommunikasjon som del av sin generelle kontakt med velgerne og de politiske omgivelsene for øvrig, inkludert kommunikasjon i nyhetsmedier og sosiale medier. Slik er ekstern kommunikasjon for partiene ikke bare en enveisprosess, men noe som går begge veier, mellom partiene og omgivelsene. Det varierer imidlertid hvor aktive partiene/listene er her – en informant beskriver partiets (strategi for) kommunikasjon som «litt tilfeldig». En annen informant beskriver sitt partis tilnærming til ekstern kommunikasjon som en bred dialogprosess mellom partiet og lokalsamfunnet, der medlemmene forankrer partiet lokalt:

> […] vi har en del sånne programråd og kontaktmøter ut mot lag, organisasjoner og virksomheter i kommunen, da. Så vi er veldig nøye på og ønsker jo tidlig i prosessen å få inn en del innspill fra ulike lag og organisasjoner når vi skal forme vår politikk, da. I en stor folkebevegelse, som vi oppfatter oss som, så er jo folk engasjerte på ulike nivåer i lokallagene sine, eller lokalmiljøene sine. Så vi får jo, hva skal jeg si, veldig mye informasjon og forslag inn gjennom lokallagene og medlemmene ute som er aktive i sine egne lokalmiljøer.

En representant for et annet parti understreker at partiet har en strategi, om enn ikke en direkte utskilt og nedfelt strategi:

> Vi vet jo det at det er fagbevegelsen, kvinnebevegelsen og miljøbevegelsen, for eksempel, som er våre. Så vi har en strategi for det, ja, men det er ikke en … Jeg tipper de som jobber høyere oppe i partiene, har en mer utarbeidet strategi enn det vi har. Vi har mer en kollektiv bevissthet på at «det er denne typen mennesker som liker oss best».

Denne informanten understreker at partiet har en arbeidsplan hvor samarbeidsorganisasjoner er omtalt, og at partiet fokuserer mer eksplisitt på definerte målgrupper når det er valgkamp.

Lokallagslederen for et annet parti forteller at partiet har strategimøter, men legger til:

> […] hvordan vi skal jobbe […] fra dag til dag og uke til uke og måned til måned, det kan jeg ikke påstå at vi har en veldig tydelig strategi på. Arbeidet blir nok i ganske stor grad preget av at vi tar ballene etter hvert som de kommer, egentlig.

Flere trekker fram at de forsøker å være synlig i lokale medier og sosiale medier, spesielt på Facebook. En informant oppsummerer partiets aktivitet i mediene slik:

> Det er jo en del leserinnlegg som skrives. Og vi prøver jo å profilere oss. Om det er en sak som vi føler sterkt for som trenger omtale og bli spredd litt utover befolkningen, så kontakter vi media for å få ut vår mening, vårt synspunkt. Det er i all hovedsak det. Facebook-siden … profilerer oss.

Foruten mediene trekker en informant i en av de mindre kommunene fram den enkle hverdagskontakten med omgivelsene: «Da er det jo Facebook og avisen, stort sett, og å snakke med naboene, da.» Samme informant uttrykker frustrasjon over manglede interesse fra lokalavisen når partiet forsøker å ta kontakt med den.

En annen informant inkluderer partiets stortingsrepresentanter som del av kommunikasjonsarbeidet, og dette arbeidet har to spesifikke hensikter – å generere synlighet for partiet og å få politisk gjennomslag:

> Vi bruker også våre representanter på Stortinget. Politikk er jo … det er mange veier her, da. Det ene er jo å være synlige, det andre å faktisk få gjennomslag. Det er veldig sånn forskjellig fra sak til sak hvordan vi velger å gjøre ting, da.

Kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet

Kommunepartienes/listenes kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet er generelt sporadisk. Som vist i tabell 6.1 oppgir i overkant av to tredjedeler av partiene og listene å ha sporadisk kontakt med lokale nærings- og arbeidslivsorganisasjoner, andre lokale organisasjoner og private bedrifter. En fjerdedel har regelmessig kontakt med lokale nærings- og arbeidslivsorganisasjoner, og om lag en femtedel har regelmessig kontakt med lokale organisasjoner og private bedrifter. Opp mot 10 prosent har ingen kontakt med disse aktørene.

Tabell 6.1 Kommunepartienes/listenes kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet. Prosent

	Lokale nærings- og arbeidslivsorganisasjoner	Andre lokale organisasjoner	Lokale private bedrifter
Regelmessig kontakt	26	20	16
Sporadisk kontakt	66	75	75
Ingen kontakt	8	5	10
N	802	808	796

Spørsmålsformulering: Nedenfor har vi listet opp noen aktører i lokalsamfunnet. For hver av dem ber vi deg oppgi hvor ofte kommunepartiet/lista har kontakt med dem?

Intervjuene med de lokale parti- og listerepresentantene i casekommunene bekrefter funnene fra spørreundersøkelsen: Hvilke aktører partiene og listene har kontakt med, og hvor etablert og hyppig den er, varierer. Mens enkelte forteller om en mer eller mindre institusjonalisert kontakt med lokale aktører, oppgir andre at de har lite kontakt med andre. Kontakten med det lokale organisasjonslivet består ofte av kontakt med politisk/ideologisk nærstående organisasjoner og foreninger, ifølge flere av informantene. For eksempel trekker lokallagsledere for Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fram at de har kontakt med fagbevegelsen, miljøorganisasjoner og organisasjoner som fremmer kvinnesak og likestilling, mens en lokallagsleder i Kristelig Folkeparti trekker fram kontakten med både kristne menigheter og forsamlinger og diverse ideelle organisasjoner.

Flere informanter understreker at de har en åpen og fleksibel tilnærming til lokalsamfunnet, der kontakten gjerne er litt tilfeldig og situasjonsavhengig, inkludert hvem som initierer den. En lokallagsleder forteller:

> […] vi har jo en del organisasjoner og grupper som spiller inn til oss, sant. Enkeltsaker, for eksempel. Det kan være alt fra organisasjoner som driver med rus, ikke som driver med rus. […] det kan jo være alt mulig rart, folk som tar kontakt med oss, men vi er jo ikke veldig aktiv ut mot disse organisasjonene, for de er veldig aktive inn mot oss, sant.

En annen informant poengterer at i lokalpolitikken er en pragmatisk, åpen holdning viktig:

> Vi har jo idretten, for eksempel. Kulturen. Vi har næringslivet og næringsforeninger. Det er jo ikke noe … Vi har jo ikke noen sperrer … Det er i hvert fall ikke noen organisasjoner vi har utpekt som vi ikke vil samarbeide med. Sånn er det jo å drive med lokalpolitikk. Det er jo det

> som det handler om – å ha ørene åpne i forhold til det som foregår i lokalsamfunnene. Så, ja. Vi står egentlig veldig fritt, da.

En av informantene er opptatt av at kontakten ikke må bli for tett med noen enkelt ekstern aktør, da det kan ha flere politisk uheldige sider ved seg:

> Jeg tilhører næringslivet selv. Men jeg har alltid vært av den oppfatning at man skal holde en armlengdes avstand til alle interessegrupper. Man skal ha god kontakt med dem, man skal kjenne dem og gjerne hente folk derifra til lister og sånn, men man skal ikke være så nært at det blir et problem. Det må ikke være sånn at Høyre er handelsstanden, som det het i gamledager, eller næringslivets parti, eller at det er bare idrettens parti eller noe i den duren – det skal man være veldig forsiktig med. Vi har [x] medlemmer, men vi har [x] mennesker som stemmer på oss, og det må vi ha med oss.

Innhold i kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet

Tabell 6.2 viser hva de lokale partiene og listene har kontakt med andre aktører i lokalsamfunnet om. Innhenting av synspunkter i aktuelle saker utenom programarbeid er den vanligste formen for kontakt. Nesten ni av de ti partiene og listene har slik kontakt. 40 prosent av partiene og listene har også hatt kontakt om utforming av partiprogram. En fjerdedel og en femtedel har hatt kontakt om henholdsvis sosiale arrangementer og samarbeidet om valgkamp med andre lokalsamfunnsaktører. 12 prosent oppgir «annet», og i den åpne fritekstboksen til dette spørsmålet viser det seg at dette dels overlapper med de øvrige kategoriene, for eksempel uformell dialog og kontakt med diverse lokale aktører.

Tabell 6.2 Innhold i kontakten med andre aktører i lokalsamfunnet. Prosent

	Dialog om utforming av partiprogram	Innhenter synspunkter i aktuelle saker utenom programarbeid	Sosiale arrangementer	Samarbeid om eller deltakelse i valgkamp	Annet
Ja	40	84	27	21	12
Nei	60	16	73	79	88
N	796	796	796	796	796

Spørsmålsformulering: Hva består kontakten med aktører i lokalsamfunnet i?

Ledere for lokale partier og lister i våre fire casekommuner framhever ulike typer kontakt om politikk og politisk innhold som det sentrale i kontakten med lokalsamfunnsaktører. Dette inkluderer dialog, innspill og diskusjon om lokale

politiske saker og programutforming og en mer generell og uspesifisert kontinuerlig politisk dialog med eksterne aktører, som politisk/ideologisk nærstående organisasjoner og foreninger. Informantene legger vekt på at det å lytte og ha politisk dialog med eksterne er viktig for å være oppdatert på hva som rører seg lokalt, for å få innspill, for å lære om og oppdatere seg på politiske saker, for å oppnå politisk gjennomslag og for å bygge tillit og vedlikeholde politiske allianser:

> Det er typisk at vi i utformingen av et program vil hente inn råd fra denne typen grupper – at de kan komme med innspill i vårt programarbeid. Det vil nok være litt sånn typisk at vi da henvender oss til dem for å høre om de har spesielle innspill eller saker som de ønsker at vi skal ha på agendaen.

> […] det er viktig for oss å holde kontakten for på en måte å være litt deres ombudspersoner inn i bergenspolitikken. […] vi har invitert en slags, det vi kan kalle en slags lyttepost, da, hvor vi har invitert folk fra ulike miljøer for å fortelle oss litt om hva de tenker på, og hva de ser på som utfordringer for byen og for arbeidet de driver. Så har vi kunnet formidle litt hvordan vi opplever politikken, og hva vi kan bidra med.

> Det er både våre politiske saker og hvem vi kan bli større sammen med, hvis jeg kan si det sånn, og så er det mindre saker slik som ting som kommer opp i utvalgene og i bystyret. Blant annet har jeg engasjert meg i barnehager ute i [område]. Altså sånne lokale ting. Blir med i grupper der og involverer meg både på Facebook og befaringer.

> Det er som oftest interesseorganisasjoner og miljøorganisasjoner vi inviterer for faglig påfyll og for debatt, rett og slett for å få noen diskusjonspunkter og innspill fra de som, ja, har spesielle saker som sitt hovedtema.

> Jeg tror det er viktig å ha en sånn generell kontakt. Hvis vi har en generell kontakt, er det lettere, på en måte, å ringe eller sende mail hvis det er en spesiell ting som skjer. Og vi bruker mye tid på å, for eksempel, gå på fanemarkeringer, støtte streiker og de tingene der. Hjelper gjerne til med å mobilisere til møter som fagbevegelsen eller kvinnebevegelsen arrangerer. Sånne ting som det, da. […] Litt kan det være sånn at vi samarbeider om et medieutspill eller en enkeltsak eller noe sånt, men jeg tror det er viktigere å, på en måte, prøve å bygge opp litt sånn generell tillit, da.

Lokale partiers og listers kontakt med lokale samfunnsaktører er ikke begrenset til politiske allierte. Et par av informantene trekker fram verdien av å lytte til motstridende parter i forbindelse med pågående politiske stridstemaer:

> […] de befaringsrundene som vi har før hvert møte, er så gull verdt. For du får vært der fysisk, og du får også … La oss si at det er en utbygger som vil forklare hvordan det ser ut. Så kommer gjerne protestgruppen i nabolaget og forteller sin side av saken.
>
> Nå som vi har noen skolesaker […], er det jo foreldreutvalgene rundt på de skolene, lærergrupper … Så vi prøver jo å få innspill så bredt som mulig fra alle hold.

I neste seksjon ser vi nærmere på partienes og listenes kontakt med lokalmediene.

Uttalelser i lokale medier

Tabell 6.3 viser hvor ofte lokalpartiene/listene uttaler seg i lokale medier. 40 prosent av partiene og listene uttaler seg i media to til fire ganger i halvåret eller oftere, og nesten 40 prosent uttaler seg en gang i måneden eller oftere. Om lag en av ti lokale partier og lister uttaler seg kun en gang i halvåret – og få, men noen, sjeldnere enn det.

Tabell 6.3 Hvor ofte kommunepartiene/listene uttaler seg i lokale medier (intervju, leserbrev osv.). Prosent

Hyppighet	Andel
En gang i måneden eller oftere	36
To til fire ganger i halvåret eller oftere	40
En gang i halvåret	15
En gang i året	4
Sjeldnere	5
N	823

Spørsmålsformulering: Hvor ofte uttaler kommunepartiet/lista seg vanligvis i lokale medier (intervju, leserbrev, etc.)?

Mange partier og lister uttaler seg altså relativt hyppig i lokale medier, og i samtalene med ledere for lokale partier og lister utpeker det seg fem tendenser på tvers av partiene og listene med hensyn til hvordan de forholder seg til lokale medier. For det første deler de en oppfatning om at det er viktig å nå ut i lokale medier, og de fleste jobber relativt kontinuerlig, men ikke like offensivt og systematisk i alle partiene, med å komme til orde og få omtale i de lokale

mediene. Det varierer hvor styrt av den lokale partiledelsen utspillene er. På spørsmål om partiet har en mediestrategi, svarer en informant slik:

> Ikke det folk vil kalle en strategi. Vi har vel en slags … Det er meg og politisk nestleder som gjerne tar, liksom, og snakker i media på vegne av styret, men jeg mener jo det at, altså, hvis noen ønsker å snakke om en sak, eller skrive om en sak, så vær så god, på en måte. Det må alle bare gjøre.

På spørsmål om partiet opptrer i media, svarer en informant: «Veldig lite. Vi skulle vært mye flinkere til å bruke medier – det er helt sikkert.»

For det andre er innsatsen opp mot mediene gjerne mest skjerpet i forbindelse med valg, naturlig nok. En informant sier om det å skrive leserinnlegg i avisen at «i forbindelse med valgkamp og valgår har vi nok vært relativt strukturert i forhold til i hvert fall å sette opp en plan for temaer vi ønsker å ha innlegg på, og hvilke medier vi ønsker å komme ut i». En informant forteller at partiet koordinerer medieutspill til en viss grad, fordi «[v]i må ha en linje i det partiet gjør». Informanten poengterer videre at partiet koordinerer medieutspill først og fremst i forbindelse med valg:

> La meg begynne med valget, da. Da har vi gjerne en gruppe som håndterer dette opp mot valget. Vi kaller det gjerne en skrivegruppe, men det er også en godkjennelsesgruppe, hvor de som har lyst til å profilere både seg selv og partiets saker opp mot de siste månedene før valget, sender innlegget sitt hvis det skal sendes til avisen. En slik gruppe kan bestå av meg, kanskje, og et par til. Og også hvis de skal intervjues og sånn. Og det gjelder alle, egentlig. Men i perioden er vi ikke veldig nøye på det […].

En lokallagsleder i et annet parti framhever partiets medieskolering:

> Typisk opp mot valg og sånn jobbes det jo kanskje ekstra med det, selvsagt, for listekandidater og så videre. Men vi jobber jo selvsagt med skolering også i partiorganisasjonen for medlemmer flest, da, knyttet til mediehåndtering. Det kan jo være sosiale medier, trykte medier og etermedia […].

For det tredje har partier i de store byene ofte en arbeidsdeling eller en viss koordinering med partiets kommunestyrepolitikere når det gjelder medieutspill. Ifølge en informant er dette i betydelig grad en konsekvens av at lokale medier dekker lokalpolitikken med utgangspunkt i de folkevalgte organene:

> Det er jo sånn i bergensmedia at det er den politikken som foregår i bystyret og byråd, som er aktuell, og så er det noen ting som lokallaget

> tar. Det er som regel som oppfølging fra årsmøtevedtak. Det er på en måte da det er relevant å skrive om lokallaget sin politikk, for da har vi akkurat vedtatt noe, mens gjennom året er det mest bystyrepolitikerne og byråder som er aktuelle for media.

En lokallagsleder i et annet parti i samme kommune beskriver en liknende arbeidsdeling og dynamikk i forholdet til de lokale mediene:

> […] vi har jo en del lokale aviser i Bergen virker det som, og da er det ofte lokallagene som jobber opp mot det. Og så er det jo da, hva skal jeg si, BA, BT, regionalavisene sånn sett, da, som ofte bystyregruppen og byråd jobber med, da.

En informant i en annen by forteller tilsvarende at «opp mot et valg […] har styret en sterkere hånd inn i dette. Mellom valgene vil det være kommunestyre-gruppen som løpende håndterer det».

For det fjerde synes det å skrive leserinnlegg eller å forsøke å få omtale i redaksjonelt stoff å være sentralt. To informanter i to forskjellige kommuner forteller:

> […] i forrige periode så var vi jo litt sånn premissleverandører ved at vi laget saker og sendte inn selv og sånt. Vi opplever jo det, og spesielt hvis det er konfliktfylte saker, at vi kontaktes av lokale medier som gjerne vil ha en nyhetssak. Vi har jo skrevet en del debattinnlegg og prøver jo å ta kontakt med lokalavisen for å fremme saker.

> […] det er jo veldig mange som sender leserinnlegg rett før valget. Det er jo det å få plass i spaltene. Men det som er enda viktigere, tenker jeg, for å bli lagt merke til, er jo å få inn redaksjonelt stoff. Stoff som er positivt og ikke skandalepreget, for det er jo media veldig interessert i, uten at det er noe som man ønsker seg.

For det femte – som det framgår av begge disse sitatene – oppfattes media ofte å ha et annet syn enn partiene og listene på hva som er nyhetsverdig. Flere partier uttrykker frustrasjon over det de opplever som manglende interesse fra media for det partiene og listene selv ønsker å få på trykk. Eksempelvis forteller to forskjellige lokallagsledere:

> Og så registrerer vi jo det at det ikke alltid er like lett å komme på hvis vi gjerne vil fokusere på egen politikk og sånn. Da legger vi merke til at media nært sagt kan kritisere oss for at vi kritiserer andre politiske partier, men vi ser jo også at det kanskje er litt problemer med å komme på når vi skal fokusere på egen politikk, for å si det rett ut.

> Hvis vi har tre saker og alle tre liksom kunne vært mediemateriale, så må vi gjerne tenke sånn at «ok, men vi prøver bare å komme på med først den, så den og så den» fordi vi må prioritere, på en måte. Mest sannsynlig vil jo ikke de ha noe av det uansett, sant da.

Enkelte ledere forteller imidlertid også at det ikke nødvendigvis er så vanskelig å slippe til i lokalavisene – i vedkommende partis tilfelle, i alle fall: «Det er klart at lokalavisene er lettere å få på kroken for arrangementer vi har, enn BT og BA».

På spørsmål om partiet/lista bruker lokalavisen aktivt, svarer en informant:

> Vi bruker den jo aktivt, og de bruker oss aktivt tidvis også. Mest gruppelederen vår. Det er ikke vanskelig å nå fram med ting, det er det ikke. De gir oss jo mye plass i forhold til hvor små vi er.

En annen informant mener media ikke gir partiet nok eller rimelig mediedekning grunnet politisk ståsted:

> Vi taper media fordi de ikke vil skrive om sannhet. De vil ikke skrive om sannhetspolitikk. Det gagner ingen. Og det er det mest irriterende, for det er en form for propaganda som gjør at vi unnværer å synliggjøre sannheten, og det liker ikke jeg i år 2020 og 2021.

Hatytringer og trusler mot folke- og tillitsvalgte

Til slutt i dette kapittelet setter vi søkelyset på hatytringer og trusler mot folke- og tillitsvalgte. Tabell 6.4 viser at slik hets er noe mange lokale partier og lister opplever iblant, men ikke ofte. Fire av ti lokale partier og lister har opplevd hatytringer eller trusler mot sine folke- eller tillitsvalgte; over halvparten av de lokale partiene og listene har ikke opplevd dette.

Tabell 6.4 Hvorvidt folke- eller tillitsvalgte i kommunepartiet/lista har vært utsatt for hatytringer eller trusler. Prosent

	Andel
Ja, det skjer ofte	3
Ja, det har forekommet	41
Nei	56
N	719

Spørsmålsformulering: Har folke- eller tillitsvalgte i kommunepartiet/lista vært utsatt for hatytringer eller trusler?

Informasjon fra samtalene med ledere av lokale partier og lister i de fire case-kommunene støtter opp om og utfyller dette funnet. Flere informanter sier at de kjenner til tilfeller av det som kan karakteriseres som hets, gjerne i sosiale medier og kommentarfelter. Regelrette trusler forekommer sjelden, men i én kommune viser et par informanter til at ordførerens hus ble forsøkt påtent. Av de som forteller at de kjenner til hets, påpeker flere at det kan være vanskelig å vite nøyaktig hva som er hets og angrep over grensen, og hva som er ufin kritikk og en tøff tone som bare er en del av politikken som man må regne med og tåle. Eksempler:

> Dessverre er jo det blitt en del av det å være politiker. […] Enkelte kan være verre enn andre […] man kan oppleve å i hvert fall få det som man kan si er hets, da, og litt ufine tilbakemeldinger, for å si det sånn. Spesielt i sosiale medier. Og trusler, det skjer jo, det også, men det er nå heldigvis ikke noe som vi opplever veldig ofte.

> […] det kommer jo litt an på hvordan hets er definert. Vi får jo mange kritiske kommentarer, både på egne sider, men også i kommentarfeltene i bergensavisene.

> Hets kan nok … det spørs jo hva man legger i ordet hets. Mishagsytringer via e-post og sånt noe har nok kommet. Jeg merker jo også noen kommentarer på Facebook som nok kan dras i retning hets noen ganger, men vi tåler det jo.

> […] det er klart at når du blir veldig profilert, hender det jo at sånt dukker opp. Folk blir jo av og til irriterte – det kan være ytringer på Facebook og sånn – men det har ikke vært noe de siste par årene som i hvert fall har blitt tatt opp med styret, så da tror jeg at jeg kan si at det ikke er mye av slikt her.

På spørsmål om noen i partiet har blitt utsatt for sjikane eller ubehageligheter, svarer en lokallagsleder at partiet har opplevd det «[i] den skalaen mellom det du på en måte kan forvente å få, og … ja. Ja, ja, men jeg vet ikke hva som er mye.»

Samme informant sier at det som er av hets, gjerne er rettet mot visse grupper eller mennesker i partiet: «[…] jeg vet at det kommer spesielt til unge folk i partiet, folk med minoritetsbakgrunn og damer.» En annen informant gir et eksempel på et grensetilfelle med

> […] et personangrep på et av våre yngre medlemmer […], det handlet om hvordan hun var kledd. Nå sier jo den personen som sa det, at «det var ikke det jeg mente» […]. Så det er veldig uheldig at folk snakker sånn om hverandre, for å si det sånn.

To informanter i to ulike kommuner forteller at de har opplevd hets eller trusler fra politikerkolleger; den ene ble fysisk truet i forbindelse med kommune-

sammenslåing: «Vi har en uheldig episode i […] forrige sammenslåingen. Da ble jeg faktisk truet med juling av en annen kommunestyrepolitiker.» Den andre informanten forteller:

> Jeg har kanskje opplevd litt hets fra de gamle ringrevene som kanskje går av ved neste valg. På en måte, som ikke tolererer disse nymotens grønne og Rødt og sånn – de tåler ikke sånne nye partier, da.

Flere av de lokale lederne er derimot klare på at de ikke har opplevd noe hets, eller, igjen, i det minste ikke mer enn det de mener man bare må tåle som politiker og tillitsvalgt:

> Nei, jeg vil ikke si mye hets og trusler, nei. Det kan jo gå en kule varmt i debatten selvfølgelig, både i kommunestyre, formannskapet og i media hvis debatten kjøres der, men jeg vil ikke si hets og trusler, nei. Det kan jeg ikke si.

> Nei, nei, jeg så det spørsmålet, og da jeg så det, tenkte jeg egentlig at vi er utrolig privilegert for det har vi ikke opplevd.

> Nei, jeg vil ikke gå så langt som å kalle det hets, og i hvert fall ikke trusler, meg bekjent. Men vi har nok hatt eksempler på at man synes det er ubehagelig, da.

> Nei, ikke fra befolkningen og ikke fra politiske medspillere eller motspillere. Det er vel ikke mer enn man kan si at man må regne med. Det lever vi godt med.

> Det er klart at jeg ble litt fornærmet noen ganger, men ikke noe mer enn at det preller av.

I sum viser dette for det første at det ikke uten videre er klart hva en hatytring er, noe som i sin tur har implikasjoner for partienes oppfølging av problemet. For det andre viser intervjuene at hatytringer og trusler ikke bare trenger å være noe som kommer «utenfra», det vil si fra velgere og eksterne i sosiale medier, for eksempel. Det kan også komme innenfra, fra kolleger i eget parti eller andre partier. Vi vender tilbake til disse momentene i neste seksjon.

Håndtering av hatytringer og trusler mot folke- og tillitsvalgte

Som forrige seksjon viste, har litt over halvparten av kommunepartiene og listene ikke opplevd hatytringer eller trusler mot sine folke- eller tillitsvalgte. 72 prosent har ikke rutiner for håndtering av hatytringer eller trusler (tabell 6.5).

Tabell 6.5 Hvorvidt kommunepartiene/listene har rutiner for håndtering av hatytringer eller trusler mot deres folke- eller tillitsvalgte. Prosent

	Andel
Ja	28
Nei	72
N	726

Spørsmålsformulering: Har ditt kommuneparti/din liste rutiner for håndtering av hatytringer eller trusler mot deres folke- eller tillitsvalgte?

Det store flertallet av lokale partier og lister oppgir altså at de ikke har noen rutiner. På spørsmål om lokallaget har rutiner svarer for eksempel en av de intervjuede lokallagslederne:

> Nei altså, det har ikke vært aktuelt. Hvis det skulle komme, så må vi jo engasjere oss og, holdt jeg på å si, ta til motmæle. Men det har ikke vært en «issue» så langt. Heldigvis.

Ettersom hets- og trusselproblemet ikke oppleves som like aktuelt for alle partiene og listene, er praksisene for håndtering av hets og trusler naturligvis varierende. Likevel er et gjennomgående trekk blant partiene og listene som er intervjuet, at de har bevissthet om problemet og er opptatt av å følge opp når noen i partiet utsettes for hets eller trusler, selv om håndteringen ikke er institusjonalisert i form av nedskrevne rutiner. Flere informanter forteller at responsen er ad hoc; på spørsmål om partiet har rutiner, svarer en at «[j]a, vi har det. Men den boken er det ikke ofte vi har fremme». En lokallagsleder forteller at partiet har en «mal», men at den ikke er uttømmende:

> Vi har jo for så vidt laget en mal for hvordan vi tenker at sånne ting skal følges opp, da, men det blir jo ut fra, kall det, alvorlighetsgrad litt ad hoc på en del av disse tilfellene, da. Men vi er veldig opptatt av at ting blir varslet, og at man går videre med det, så vi har jo systemer på det.

På spørsmål om partiet har beredskap, viser en annen lokallagsleder også til at partiet reagerer når det trengs, inkludert i form av en «redaksjonskomite» for Facebook-siden:

> Ja, absolutt. Og så mener jeg òg at vi er flinke til at når vi opplever at «ok, kan vi si dette» eller «hvordan skal vi angripe det», at vi veldig raskt mobiliserer og vet hvem vi skal kontakte for å gi tilbakemelding, og om vi skal gi tilbakemelding. Og ikke minst i forhold til Facebook-gruppen også, hvor vi har en egen redaksjonskomite som bevisst jobber med disse tingene. Der har vi også lagd egne retningslinjer for redaksjonskomiteen:

> hvordan de skal forholde seg, og hvem de kan kontakte hvis det oppstår noe på sosiale medier.

Et annet hovedtrekk som kommer fram i samtalene med de lokale lederne, er at de lokale partiene kan henvende seg oppover i partiet og få hjelp der til hets- og trusselhåndtering: «[…] ikke minst har vi det nasjonale partiet som har kompetanse innenfor dette, så vi støtter oss på det», forteller en lokallagsleder.

Det å melde fra til et høyere nivå i partiet kan være en del av rutinene på lokalt nivå:

> Det finnes egen beredskap nasjonalt, så hvis det skulle komme oppriktige trusler eller skumle meldinger, så ville vi kontaktet dem. Der har vi ressurspersoner nasjonalt, og hvis det er mindre ting, så er det styret som har det ansvaret å følge det opp overfor de medlemmene eller representantene som skulle oppleve det. Da er det vår oppgave å eventuelt ta det videre til nasjonalt eller, ja.

En lokallagsleder viser til at det finnes andre fora i partiet lokal/regionalt som kan gi støtte:

> Vi har som sagt disse kontaktgruppemøtene hver måned, og vi har også da, opp mot det, samtidig med det, eller i etterkant av det, et sånn hovedstyremøte. Det vil typisk være et mulig forum for å ta opp saker hvor man opplever hets, trusler eller ubehageligheter.

En informant forteller at et høyere nivå i partiet kan konsulteres som en plan B: «[…] hvis ikke vi føler at vi håndterer det, ville jeg i et sånt tilfelle gått direkte til hovedorganisasjonen og konsultert dem.»

Et par informanter understreker videre at det å gi psykososial støtte som kolleger i partiet er viktig, for eksempel:

> […] hvis det er en som har skrevet et debattinnlegg og jeg vet at dette debattinnlegget er innenfor et visst tema som gjør at det kommer til å ta fyr, på en måte, vet vi på forhånd at dette kommer til å bli et ramaskrik i kommentarfeltet. Da er det viktig å sende støttemeldinger til den personen som har skrevet dette innlegget […].

Oppsummert er det altså en klart større andel partier som har opplevd hatytringer og trusler (44 prosent), enn det er partier som har rutiner for å håndtere hatytringer og trusler (28 prosent). Det kan bety at selv om mange opplever slikt, oppleves ikke problemet som stort eller alvorlig nok til at partiene ser behovet for å utarbeide egne rutiner for å håndtere det. Andre analyser av dette

materialet (Brandtzæg mfl. 2022: 127) viser imidlertid at de partilagene som har opplevd hatytringer og trusler, oftere har rutiner for håndtering av dette.

At under en tredjedel av partiene har slike rutiner, kan også skyldes usikkerhet rundt hva som er å betrakte som hatytringer og trusler. Det er med andre ord ikke rett fram for partiene å utarbeide rutiner for å håndtere et fenomen som kan være vanskelig å definere og avgrense. Som konsekvens kan det bli person-avhengig hvorvidt partier følger opp hatytringer og trusler. Hatytringer og trusler har imidlertid både partiene selv og kommunen et felles ansvar for å forebygge og håndtere, slik at det ikke blir opp til enkeltindivider, for eksempel lokallagslederen, å følge det opp.

Avslutning

Kjernen i de lokale partienes og listenes kontakt med lokalsamfunnet er den løpende kontakten om politikk, saker og det politiske arbeidet, der partiets ledere og medlemmer forankrer partiene i lokalmiljøet. Partiene og listene har sporadisk eller regelmessig kontakt med interesseorganisasjoner – mest med politisk allierte – næringsliv, velgerne og media. Informantene legger vekt på at det å lytte og ha politisk dialog med eksterne er viktig for å være oppdatert på hva som rører seg lokalt, for å få innspill, for å lære og oppdatere seg på politiske saker, for å oppnå politisk gjennomslag og for å bygge tillit og vedlike-holde politiske allianser. Noen har en egen kommunikasjonsstrategi vis-a-vis omgivelsene, men også det varierer – for noen er kontakten mer saks- og situasjonsavhengig, spesielt i mindre kommuner. I storbyene har partiene gjerne en mer systematisert kontakt med lokalsamfunnet og mer strategisk kontakt med media, gjerne med utgangspunkt i kommunestyregruppen. Mange opplever at det er krevende å nå ut i media med det politiske innholdet, spesielt i større medier, mens lokalavisene er lettere å få på banen. Avslutningsvis melder nesten halvparten at de har opplevd å bli utsatt for hatytringer og trusler, mens resten ikke har det. Hva som er å regne som hatytring, er ofte vanskelig å definere og avgrense, og det er i sin tur en sannsynlig grunn til at et klart flertall ikke har rutiner for håndtering av hatytringer og trusler.

7 Kommunepartiets kontakt med fylkeslag og nasjonalt nivå

I dette kapittelet tar vi for oss de lokale partienes kontakt med høyere ledd i partiorganisasjonen, det vil si fylkespartiet og den nasjonale partiorganisasjonen. Når det gjelder de lokale listene, har vi undersøkt betydningen av ikke å ha noe fylkesnivå og nasjonalt nivå for det politiske arbeidet. I første del av kapittelet presenterer vi resultatene fra spørreundersøkelsen blant de lokale partiene. Dette utfyller og eksemplifiserer vi så med informasjon fra de kvalitative samtalene med ledere av lokale partier i casekommunene. I andre del av kapittelet ser vi nærmere på de lokale listene basert på informasjon fra både spørreundersøkelsen og samtaler med ledere.

De lokale partienes kontakt med fylkespartiet og den nasjonale partiorganisasjonen

Tabell 7.1 viser hva kontakten med høyere organisasjonsledd består i. Når det gjelder utforming av det politiske innholdet i kommunevalgprogrammet, tar to av tre lokalpartier seg av dette alene. To av ti oppgir at både fylkeslaget og hovedorganisasjonen bidrar, mens én av ti lokallag får bidrag til programmet fra fylkespartiet.

Tabell 7.1 Hva fylkeslaget og den nasjonale hovedorganisasjonen bidrar med. Prosent

	Utforming av det politiske innholdet i kommunevalg-programmet	Kommunevalgkampens politiske innhold og prioriteringer, utenom programmet	Administrativ eller praktisk støtte i valg-kampen
Både fylkeslaget og hoved-organisasjonen bidrar	20	27	35
Fylkeslaget bidrar	11	23	46
Hovedorganisasjonen bidrar	2	2	4
Nei, lokallaget gjør dette alene	67	48	16
N	772	772	773

Spørsmålsformulering: Bidrar fylkeslaget og/eller den nasjonale hovedorganisasjonen …

Bidraget fra høyere nivåer i partiet til kommunevalgkampens politiske innhold og prioriteringer, utenom programmet, er noe større – halvparten av alle lokalpartiene forteller at hovedorganisasjonen og/eller fylkeslaget bidrar. Nesten tre av ti oppgir at både fylkeslaget og hovedorganisasjonen bidrar, mens en fjerdedel får bidrag fra fylkespartiet alene. Halvparten av lokallagene mottar imidlertid ikke denne formen for støtte.

Et stort flertall får administrativ eller praktisk støtte i valgkampen fra høyere partiledd. Nesten halvparten får slik støtte fra fylkesorganisasjonen, og over en tredjedel får det fra både fylkeslaget og hovedorganisasjonen. Kun 16 prosent oppgir at de ikke får noen administrativ eller praktisk støtte i valgkampen. Samlet sett ser fylkesnivået ut til å være viktigere enn hovedorganisasjonen når det gjelder diverse støtte til lokallagene, men ofte trår de begge til, alt etter hvilken type støtte det dreier seg om.

Tabell 7.2 Enighet med utsagn når det gjelder situasjonen i eget kommuneparti. Prosent

	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	N
Kommunepartiet har ikke klart å påvirke det nasjonale partiprogrammet	9	16	37	20	18	704
Hovedorganisasjonen lytter generelt til kommunepartiets synspunkter	14	39	34	10	3	721
Fylkespartiet lytter generelt til kommune-partiets synspunkter	25	46	21	6	2	756
Hovedorganisasjonen blander seg for mye inn i kommunepartiets virksomhet	1	1	4	19	74	763
Det er for lite kontakt mellom kommune-partiet og hovedorganisasjonen	7	16	29	28	21	757

Spørsmålsformulering: Nedenfor har vi satt opp noen utsagn om forholdet mellom nivåene i partiet. I hvilken grad passer disse utsagnene for situasjonen, slik ditt kommuneparti opplever det?

Vi ba videre lokalpartiene ta stilling til utsagnene i tabell 7.2, som går ut på situasjonen i eget kommuneparti. Utsagnene dreier seg om diverse aspekter ved forholdet mellom det lokale organisasjonsleddet på den ene siden og fylkes-partiet og hovedorganisasjonen på den andre. Det første utsagnet – «[k]ommune-partiet har ikke klart å påvirke det nasjonale partiprogrammet» – er det ikke generell enighet om blant lokalpartiene. I overkant av en tredjedel svarer «både og», mens resten fordeler seg relativt jevnt utover i de andre kategoriene. Færrest – 9 prosent – er helt enig i at kommunepartiet ikke har klart å påvirke det nasjonale partiprogrammet. At en fjerdedel er helt eller nokså enig i dette utsagnet, kan tolkes på flere måter. Det kan bety at disse partiene og listene opp-lever ikke å bli hørt, men også at de selv ikke har evnet å få gjennomslag, for eksempel ved at konkrete forslag de har lansert, har blitt nedstemt.

Det er imidlertid relativt bred enighet om at «[h]ovedorganisasjonen lytter gene-relt til kommunepartiets synspunkter». Over halvparten er helt enig (14 prosent) eller nokså enig (39 prosent). En tredjedel mener det er «både og» hvorvidt hovedorganisasjonen lytter. Færre enn 15 prosent er nokså eller helt uenig i dette.

Det er enda større enighet om at «[f]ylkespartiet lytter generelt til kommune-partiets synspunkter» – nær halvparten er nokså enig, og en fjerdedel er helt enig. To av ti lokalpartier svarer «både og». Færre enn 10 prosent er nokså eller helt uenig i dette.

Det er bortimot unison enighet om at hovedorganisasjonen ikke blander seg for mye inn i kommunepartiets virksomhet. Tre av fire lokalpartier er helt uenig i at hovedorganisasjonen blander seg for mye inn, og ytterligere 20 prosent er nokså uenig i dette.

Til slutt mener heller ikke lokalpartiene at «[d]et er for lite kontakt mellom kommunepartiet og hovedorganisasjonen». Halvparten er nokså uenig (28 prosent) eller helt uenig (21 prosent). Nær en fjerdedel er nokså enig (16 prosent) eller helt enig (7 prosent) i dette.

Tabell 7.3 Andel lokallag som deltar i utformingen av partiprogrammet til fylkeslaget og/eller den nasjonale partiorganisasjonen før programmet vedtas. Prosent

	Andel	N
Lokallaget gir innspill til fylkeslagets partiprogram	95	741
Lokallaget gir innspill til det nasjonale partiprogrammet	81	741

Spørsmålsformulering: Deltar lokallaget i utformingen av partiprogrammet til fylkeslaget og/eller den nasjonale partiorganisasjonen før programmet vedtas?

Siste spørsmål i denne bolken dreier seg om programarbeid. Som det framgår av tabell 7.3, er det stor grad av involvering fra lokalpartienes side i utformingen av de høyere partileddenes politiske program. 95 prosent av lokallagene gir innspill til fylkeslagets partiprogram, og 81 prosent gir innspill til den nasjonale partiorganisasjonens program før det vedtas.

Intervjuer med ledere av lokale partier

Innblikket i utvalgte partier som vi fikk gjennom samtaler med lokale partiledere i de fire casekommunene, bekrefter funnene fra spørreundersøkelsen. Det er betydelig variasjon i hvor mye kontakt og innhold i kontakten de lokale partiene har med henholdsvis fylkeslaget og den nasjonale partiorganisasjonen. Det er fylkespartiet lokallagene generelt har mest kontakt med, noe som er naturlig siden det er det nærmeste organisasjonsleddet. Kontakten består av samarbeid, dialog og håndtering av alle sider ved partienes virksomhet – politiske saker, organisatoriske forhold og administrative ting. For eksempel kan det dreie seg om hvordan både kommune- og fylkespartiet skal håndtere og posisjonere seg i forhold til dagsaktuelle politiske saker, valgkampforberedelser, konflikt-

håndtering og programarbeid. Personoverlapp, der personer har verv på både lokalt plan og fylkesplan, kan dessuten forekomme.

Generelt beskrives kontakten og samarbeidet mellom det lokale partilaget og fylkespartiet som institusjonalisert og regelmessig, men dette varierer blant annet ut fra kommunestørrelse og parti. I byene kan et lokallag være helt sentral i det som skjer på fylkesnivå fordi det er det største og viktigste lokallaget i fylket/regionen. Vi skal i det følgende eksemplifisere dette med sitater fra samtalene med lokale partiledere.

I en av byene beskriver lokallagslederen en omfattende, institusjonalisert kontakt mellom lokalpartiet og fylkespartiet:

> Vi har jo som sagt våre kontaktmøter hvor det er representanter fra både fylkeslaget, fylkestingsgruppen, bystyregruppen, byråd og partiadministrasjonen generelt, da, hvor vi møtes og diskuterer – spesielt når det er store og tunge saker som er innom ulike politiske nivåer. Da har vi samhandling om det, da.

En annen informant framhever det organisatoriske samarbeidet mellom lokallag og fylkesparti på denne måten:

> Vi har selvfølgelig kontakt med fylkespartiet. Jeg som leder deltar på fylkesstyremøtene, som er sånn annenhver måned – seks stykker i året eller noe i den duren. Det er veldig mye organisatoriske ting som stort sett foregår der, og egentlig ikke noe særlig annet. Men det er selvfølgelig et litt større tilslag av fylkes- og regionalpolitikk.

En lokallagsleder i en av byene gir et opplysende innblikk i en situasjon hvor lokallagets størrelse gir både dominans og personoverlapp på fylkesnivå:

> Fylkespartiet, der er det jo faktisk sånn at siden vi, [lokallag], siden vi er så store, og vi er liksom en tung aktør i fylket og samtidig litt annerledes enn de andre, så har vi en fast plass i fylkesstyret. Det vil si at jeg som er leder i hovedstyret i [lokallag], faktisk har fast plass i fylkesstyret. Så jeg møter i fylkesstyret helt på fast basis. Så det er jo vår mulighet til å fremme vårt syn inn i fylkesstyret på en spesiell måte, samtidig som at jeg også, selvfølgelig, har en lyttepost til å bringe tilbake til [by] det som fylket er særlig opptatt av.

Et par informanter trekker fram praktisk støtte til partimateriell, fra både fylkespartiet og hovedorganisasjonen. For eksempel forteller en informant om et samarbeid mellom lokallag og fylkespartiet om valgkampmateriell:

> […] vi fikk jo veldig mye hjelp fra fylket i tillegg. Sånn at, vi var med på en sånn video eller kinoreklame, for eksempel, som da fylket sto bak. […] Og den sykkelen som vi leide med «smoothie maker», gikk på rundgang i hele fylket.

En annen informant understreker fylkespartiets viktige rolle i forbindelse med regionreformen:

> Vi har jo en fylkessekretær som er til stor nytte, og som vi har kontakt med jevnlig, og som besøker lokallaget og arrangerer … For eksempel nå som vi er et nytt fylke og har over 20 lokallag, siden Telemark fortsatt har mange kommuner – altså gamle Telemark … Vi har nå i flere runder hatt kvelder hvor vi har hatt møter med alle lokallagslederne på Teams, hvor vi har tatt opp nyttige temaer og diskutert. Det har vært veldig bra.

Et parti har opprettet en form for fadderordning, hvor tillitspersoner på fylkesnivå har en mentorrolle overfor lokallag:

> […] i fylkesstyret vårt har hvert fylkesstyremedlem fått ett eller to eller tre lokallag som fadderlaget sitt, da. […] fylket ringer og sier: «Hei, hvordan går det? Har dere husket å melde dere på folkevalgtskoleringen? Ja, dere skal sende opptil tre personer, det må dere huske. Hvordan går det ellers?» For å ha litt kontakt, da.

Når det gjelder kontakten mellom lokalpartier og hovedorganisasjonen, beskriver informantene, som ventet, at det generelt er større avstand til hovedorganisasjonen og mindre kontakt og samarbeid. Den kontakten som forekommer, kan dog dreie seg om mye av det samme som lokalpartiene har kontakt med fylkespartiet om, men bare mindre institusjonalisert, mer kontekst- og personavhengig og mer sporadisk. De som har relativt mye eller regelmessig kontakt med den nasjonale organisasjonen, er lokalpartiene i de større byene hvor lokalpartiet er sentralt, og hvor kontakt med rikspolitikerne derfor faller seg naturlig. For eksempel kan stortingspolitikerne ha gått gradene i samme lokalparti og derfor ha et personlig forhold til lokallagslederne. Dette går fram av disse utvalgte sitatene fra to ulike lokallagsledere:

> Når det kommer opp enkeltsaker, har jo vi god dialog med partiet sentralt. Det er jo også eksempelvis ordføreren i [by] som er leder for fylkeslaget, og som også sitter i sentralstyret i [parti]. Så det er jo en god kontakt oppover hvor ting blir ivaretatt, de tingene som skjer lokalt, da. Det registrerer vi på en positiv måte, at vi finner igjen vår politikk når partiet sentralt gjør sine vedtak om politikkutforming og vedtak i enkeltsaker.

> Nå er jo vi i den situasjonen at vi har jo en statsråd i regjering med utgangspunktet i [lokallag]. Jeg vil hevde at vi har ganske lett tilgang til statsrådene våre i regjering, og vi har jo også stortingsrepresentant fra [fylke] i hvert fall, [statsråd], i denne perioden. Så vi treffer de nokså sånn jevnlig i ulike møtesammenhenger, og skulle det være noen innspill fra [by] som vi ønsker å spille inn, opplever vi at det er lett å komme fram med det, å bli hørt på det.

En annen informant forteller at hen har mer kontakt med hovedorganisasjonen via stortingsrepresentanten fra partiet enn med fylkeslaget:

> Jeg har mer kontakt med stortingsrepresentanten vår enn jeg har med fylkeslaget. Stortingsrepresentanten har jeg kontakt med stort sett hver uke. Hver 14. dag snakker jeg med fylkespartiet eller medlemmer av fylkesstyret, hvis du vil ha et omtrentlig gjennomsnitt.

En annen informant forteller at hen i egenskap av å være ordfører har god kontakt med rikspolitikerne:

> […] nå er jeg jo i min andre periode som ordfører, så jeg har fått vært på besøk noen ganger på Stortinget og fått hilst på andre i andre komiteer og blitt kjent med ikke bare dem fra nasjonal politikk, men òg i forhold til nasjonale saker, kan du si.

Også i en av de små kommunene framhever en lokal leder at hovedorganisasjonen er lett å nå:

> Der er det jo sånn, i forhold til partiorganisasjon, så er jo de der for oss. Så det er lett å ta kontakt med det sentrale organisasjonsleddet. For eksempel er det ikke noe problem å ringe [generalsekretær i hovedorganisasjonen], for eksempel, hun tar jo telefonen. Eller i det daglige politiske er det jo våre representanter på tinget, ikke sant.

To andre informanter framhever at det er fylkespartiet som er bindeleddet til hovedorganisasjonen:

> […] vi er jo ikke der at vi tar kontakt med det nasjonale. Det går jo til fylket, det er jo de som er vår førstelinje, kan du si. Så er det jo en forventning om at de som jobber på fylket, går linjen oppover mot det nasjonale.
>
> De er også veldig flinke i fylket til å, på en måte, «backe» oss opp til å ta det nasjonalt. Så hvis vi har noen som brenner for samferdsel, jordbruk eller sånne ting, kan det nå helt opp til toppen, hvis du går riktig vei, da.

En annen informant forteller at lokallaget, til tross for at det er et lokallag i en storby, har liten direkte kontakt med sentralt nivå: «Vi har mye og jevnlig kontakt med fylket, men mindre kontakt med nasjonalt.»

En lokallagsleder fra Bergen forteller at det gjerne er i forbindelse med stortingsvalg at lokalpartiet har kontakt med hovedorganisasjonen:

> […] det avhenger av om det er valgår eller ikke. Rett og slett. I hvert fall i år hvor det er stortingsvalg, er det viktigere for oss at vi koordinerer oss, i hvert fall med tanke på kommunikasjonen, da. Og der er disse reglene gjennom fylkeslaget, men også noen ganger opp mot Bergen, fordi vi er en prioritert by for vårt parti nasjonalt. Men utover det så er det ikke veldig mange kontaktpunkter sånn sett.

En annen gir uttrykk for at hen ønsker å holde hovedorganisasjonen på avstand:

> Vi har en fadder i hovedorganisasjonen som for eksempel kom på årsmøtet vårt. Hun er jo tilgjengelig, men vi er nok kanskje litt autonome som lokallag. Vi er nok ikke så glad i at de blander seg i hva vi driver med.

Når det gjelder «innblanding» i lokallaget fra sentralt hold, støtter intervjuene opp om spørreundersøkelsens funn: Hovedorganisasjonen blander seg ikke (for mye) i lokallagets virksomhet. Følgende utsagn fra en lokallagsleder virker å være representativt for lokalpartiene generelt:

> Det er i svært liten grad at man opplever at man får påtrykk fra sentralt hold om at man må mene sånn og sånn. Det skjer sjelden.

Lokale listers situasjon

Til slutt i dette kapittelet retter vi blikket mot de lokale listene og noen aspekter ved ikke å ha høyere organisasjonsledd å forholde seg til. Mer konkret har vi bedt listene om å ta stilling til fire utsagn som angår muligheten for å fremme lokale interesser overfor nasjonale myndigheter, lokal autonomi, arbeidsbelastning og deres syn på innbyggernes ønske om en lokalliste som et alternativ – utsagnene og listenes svar er angitt i tabell 7.4. Det totale antallet lokale lister som har besvart spørreundersøkelsen, er imidlertid forholdsvis lavt, slik at tallene i tabell 7.4 må tolkes med en viss varsomhet og kun som et uttrykk for tendenser.

Tabell 7.4 Enighet med utsagn når det gjelder situasjonen i egen liste. Prosent

	Det er vanskelig for oss å fremme lokale interesser for nasjonale myndigheter	Det gir oss en frihet til å bare fokusere på det lokale og jobbe for lokale interesser	Lokalt politisk arbeid er krevende uten en nasjonal partiorganisasjon i ryggen	Innbyggerne ønsker et alternativ uten nasjonal parti-tilknytning
Helt enig	29	55	14	53
Nokså enig	18	20	24	24
Både og	24	18	27	20
Nokså uenig	16	2	16	2
Helt uenig	12	4	18	0
N	49	49	49	45

Spørsmålsformulering: Nedenfor har vi satt opp noen utsagn om lokale lister, og mulige konsekvenser av at disse ikke har noen nasjonal partiorganisasjon. I hvilken grad passer disse utsagnene for situasjonen, slik din liste opplever det?

Som vi ser av tabell 7.4, er det for det første delte oppfatninger om hvor lett eller vanskelig det er å påvirke nasjonale myndigheter. Halvparten av de lokale listene er helt eller nokså enig i at «[d]et er vanskelig for oss å fremme lokale interesser for nasjonale myndigheter». En fjerdedel svarer «både og» på dette, mens tre av ti lokale lister er nokså uenig (16 prosent) eller helt uenig (12 prosent).

Tre fjerdedeler er helt enig (55 prosent) eller delvis enig (20 prosent) i at det å være en lokal liste «gir oss en frihet til å bare fokusere på det lokale og jobbe for lokale interesser». Ytterligere 18 prosent mener «både og».

Det er også delte oppfatninger om hvorvidt «[l]okalt politisk arbeid er krevende uten en nasjonal partiorganisasjon i ryggen». Nær tre av ti lokale lister mener «både og», og en fjerdedel er nokså enig. Resten fordeler seg relativt jevnt utover de øvrige svarkategoriene; 14 prosent er «helt enig», 16 prosent «nokså uenig» og 18 prosent «helt uenig».

Tre av fire lokale lister mener at «[i]nnbyggerne ønsker et alternativ uten nasjonal partitilknytning». Over halvparten er helt enig i dette. To av ti lister svarer «både og». I sum viser spørreundersøkelsen at det å være en liste har sine sider, men at det å ha fullt fokus på det lokale og å være fristilt fra en større partiorganisasjon er en stor del av meningen med det å engasjere seg i en liste heller enn i et lokalparti.

De lokale listene vi intervjuet, framhever både autonomi og at ikke å ha noe høyere organisasjonsledd å henvende seg til kan virke begrensende, særlig når det gjelder politisk saksarbeid som involverer regionale og sentrale myndigheter:

> Men det er jo en del ting som man kunne ønske å sende oppover i systemet, men vi har jo samme mulighet som de andre til å ta kontakt med fylkespolitikere og stortingspolitikere, det er jo bare å ta en telefon eller skrive en mail. Så vi har jo de samme mulighetene, da, og kanskje noen ganger har vi større frihet også, men det er krevende, for vi har ikke noen jevnlig kontakt med dem eller noe naturlig kontaktnett. Så det kan jo være en utfordring – å løfte ting opp gjennom systemet.

To andre ledere for lokale lister er inne på det samme som informanten bak sitatet ovenfor, men begge disse legger til at lista i noen grad kan alliere seg med eller benytte seg av de lokale partienes organisasjonsapparat og innflytelseskanaler oppover i det politiske systemet:

> Fordelen kan jo være at vi står mer fritt, selvfølgelig. Du har større beslutningsmyndighet selv, uten å få press fra noen fylkeslag eller til og med nasjonalt nivå i enkelte saker som er prinsipielt viktige for de nasjonale etablerte partiene. En negativ side er selvfølgelig kontaktnettet oppover i systemet. Opp mot departement, direktorat, sant, den veien. Men vi har de to siste periodene sittet … vi er del av flertallsgruppen, og da er det sånn at vi samarbeider. Og da spiller vi jo på de etablerte partienes linje oppover, i saker som angår oss også. Så det går an å få det til likevel.

Den ene av de to informantene eksemplifiserer problemet ved å vise til en konkret sak:

> […] det var i hvert fall et redusert tilbud fra fylkeskommunen. Da har vi ikke noen kontakt, så da måtte vi egentlig overlate til de andre i kommunestyret å gjøre den jobben. Og om vi har noen andre … Jeg ser i hvert fall andre saker. Det å kunne ha noen andre å diskutere med og legge press på på fylkesnivå ville vært en fordel. Vi har også hatt en debatt gående i [kommune] om tolkningen av regler – kommuneloven og møtereglement. Der har vi ikke noen lenger oppe i systemet som kan dette her, sant, som vi kan spørre og få en avgjørelse av om hva som faktisk er korrekt.

Avslutning

Undersøkelsen av lokalpartienes forhold til høyere organisasjonsledd bekrefter bildet av fylkesnivåets sentrale rolle, som vi diskuterte i kapittel 3. Det overordnede funnet er at lokalpartiene har tett og jevnlig kontakt med fylkespartiene, som bidrar til programutforming, til valgkamprelatert arbeid og særlig med administrativ og økonomisk støtte i valgkampsammenheng. Lokalpartiene opplever likevel ikke at de blir styrt ovenfra; for eksempel oppgir nær tre fjerdedeler av lokalpartiene at de selv står for utforming av program til lokalvalget. Kort oppsummert får lokalpartiene betydelig hjelp ovenfra, fortrinnsvis fra fylkespartiene. Samtidig opplever de lite innblanding ovenfra. Det store flertallet av lokallagene gir også innspill til programarbeidet på fylkesnivå og nasjonalt nivå. For de lokale listene er autonomien viktig, men det kan noen ganger også oppleves som en ulempe ikke å ha et høyere nivå i ryggen når det er behov for kontakt med sentrale myndigheter. Noen lister har i slike tilfeller alliert seg med lokale partier.

8 Lokalpartiers rammebetingelser

Innledning

De økonomiske og juridiske rammebetingelsene for lokalpartienes aktivitet er i stor grad et uutforsket tema. Utviklingen på makronivå er riktignok godt kjent: Partistøtten er blitt partienes viktigste inntektskilde, og den har vokst over tid (Allern mfl. 2016, kap. 4).[4] Den statlige partistøtten ble introdusert på begynnelsen av 1970-årene, men først ved lovgivning i 1998 og 2006 ble partier og partiledd pålagt plikter ved at staten etter hvert begynte å stille krav om åpenhet og innsyn i partienes utgifter og inntekter (Saglie og Sivesind 2018). Det innebar blant annet at partier på alle nivåer – med noen viktige unntak, som vi vender tilbake til – har fått en plikt til å rapportere inn sitt årsregnskap hvert år og private bidrag over 10 000 kroner i valgår, hvilket gjøres digitalt via partiportalen.no. Rapporteringsplikten har dermed skapt et datagrunnlag for analyser også på kommunepartinivå, men dette er så vidt vi vet, ikke utnyttet til forskning, og vi vil derfor ta et nærmere blikk på det i dette kapittelet. Som vi skal komme tilbake til, har dette materialet likevel noen viktige begrensninger.

De juridiske rammebetingelsene for politiske partier finnes i partiloven. Her finnes blant annet regler for registrering av politiske partier, for statlig partistøtte og for partienes plikt til å innrapportere inntekter, utgifter og balansetall. Den statlige partistøtten går også til partienes organisasjoner i kommunene og fylkeskommunene, mens folkevalgte grupper i kommunestyrene finansieres av kommunen (§ 10). Når det gjelder den statlige partistøtten, fordeles den som stemmestøtte (9/10) og grunnstøtte (1/10) og forutsetter at partileddet har oppnådd stemmer ved sist valg.[5]

I analysene av partienes opplevelse av forhold knyttet til økonomiske og juridiske rammebetingelser og rapportering vil mye være kartlegging og av

4 Sammenliknet med andre land er den norske partistøtten sjenerøs (Webb og Keith 2017), se også Europarådet v/GRECOs evalueringsrapporter fra tredje evalueringsrunde: https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations og https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/norway (lesedato 13.6.2022).

5 For nærmere beskrivelse av regelverket for statlig partistøtte vises det til regjeringens nettside «Tilskudd til politiske partier»: https://www.regjeringen.no/no/dep/kdd/kmd-tilskudd/Tilskudd-til-politiske-partier/id758018/ (lesedato 13.6.2022).

beskrivende karakter, siden vi her mangler tidligere forskning, og siden tilgang til data begrenser hvilke analyser som kan gjennomføres.

Et sentralt – og for denne rapporten aktuelt – spørsmål er hva som er forskjellene mellom partier og lokale lister. De rettighetene og pliktene som loven beskriver, gjelder nemlig bare for registrerte partier. Lokale lister har mulighet for å registrere seg som politisk parti, jf. kapittel 2 i partiloven, men i praksis skjer det ikke. Det skyldes nok dels at kravet om 5000 underskrifter kan være vanskelig å oppfylle for lokale lister, særlig i små kommuner, dels at registrerte lister (og partier) uansett og automatisk vil bli avregistrert når de ikke har stilt liste ved to påfølgende stortingsvalg, jf. partiloven § 5.[6] Det betyr derfor i praksis at de lokale listene ikke får tilgang til statlig støtte til sine organisasjoner. De kan imidlertid få støtte til sine folkevalgte grupper i kommunestyrene. Lokale lister (og andre ikke-registrerte politiske partier) har heller ikke de samme pliktene til offentliggjøring av inntekter og utgifter som det de registrerte partiene har. For lokale lister er spørsmålet om en slik ulikhet i finansieringen gir ulike konkurransevilkår i kommunepolitikken. For partienes lokallag er spørsmålet hvordan rapporteringsplikten oppleves. Dette er spørsmål som dette kapittelet også vil belyse.

Endelig, og som et siste forhold, vil vi i dette kapittelet også ta et lite blikk på hvordan noen av de mange lokale partiene og listene forholder seg til og opplever retningslinjene og lovgivningen for personopplysninger i arbeidet med å administrere en medlemsorganisasjon. Det handler om at ivaretakelse av personvern (personopplysningsloven – GDPR) også kan betraktes som en rammebetingelse som legger føringer på partienes og listenes plikter – spesielt når det gjelder håndtering av medlemsopplysninger.

Vi begynner imidlertid med å se nærmere på utviklingen i de økonomiske rammebetingelsene og sentrale inntektskilder, før vi tar for oss de lokale partienes og listenes oppfatning av sin egen økonomiske situasjon og kommunenes praksis for økonomisk støtte.

6 Dette er en grunnleggende forskjell fra små partier som har ambisjoner om å være med i rikspolitikken. For dem er det jo ikke noe problem å stille lister ved to påfølgende stortingsvalg; det er jo tvert imot hensikten deres. Så selv om reglene er like for partier og lokale lister, slår de ulikt ut idet kravet om å stille liste til stortingsvalg er til ulempe for lister uten rikspolitiske ambisjoner.

Utviklingen i rammebetingelser: kroner, øre og medlemmer

Registrerte partiers kommuneorganisasjoner rapporterer inn inntekter til Statistisk sentralbyrå i henhold til partiloven (§ 19). Her skilles det mellom ulike former for offentlig støtte (statlig versus kommunal/fylkeskommunal støtte), inntekter fra egen virksomhet og bidrag fra private kilder. Imidlertid har partiledd med en samlet inntekt på under 12 000 kroner, etter fradrag av all offentlig støtte, bare forenklet innberetningsplikt, mens de partileddene som har høyere samlet inntekt, har fullstendig regnskapsplikt, bokføringsplikt og innberetningsplikt (§ 18). Forenklet innberetningsplikt innebærer at partileddene «plikter å gi en erklæring (forenklet innberetning) om at inntektene for året har vært under dette nivået [12 000 kr/år]» (partiloven § 18 tredje ledd).[7] Svært mange kommune-partier faller derfor utenfor fullstendig regnskapsplikt, mens lokale lister (og andre ikke-registrerte partier) slett ikke inngår i ordningen for rapportering av regnskaper.[8] Til tross for denne begrensningen, men med den i mente, kan vi bruke denne informasjonen til å følge utviklingen og si noe om tendensen over tid.

Mer presist vil vi i det følgende kort beskrive partienes inntektsutvikling totalt sett og innenfor ulike inntektskilder i perioden 2010–2020.[9] Vi skiller i analysene mellom partier hvis moderparti er representert på Stortinget per 2020, og *andre partier*. Kategorien *partier på Stortinget* inkluderer alle partiledd fra følgende partier: Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Senterpartiet, Rød Valgallianse (1973–2007) / Rødt (2008–) og Miljøpartiet De Grønne. Hvor mange og hvilke partier som inngår i kategorien *andre partier*, varierer fra år til år, men omfatter blant annet disse: Det Liberale Folkepartiet, Kystpartiet, Pensjonistpartiet, Demokratene, Demokratene i Norge, Folkeaksjonen nei til mer bompenger, Helsepartiet, Norges Kommunistiske Parti, Kristent Samlingsparti, Piratpartiet, Partiet De Kristne og Industri- og Næringspartiet (for årsspesifikke detaljer vises det til SSBs tabell 11233).

Vi starter med å se på den overordnede utviklingen i de økonomiske rammevilkårene for politiske partier. Dette gjør vi ved å se nærmere på de inntekts-tallene som alle fullstendig rapporteringspliktige partiledd har meldt inn i

7 Se tabell i appendikset til dette kapittelet for en oversikt over antall partiledd som har levert inn henholdsvis regnskapstall og erklæring i perioden 2010–2020.

8 I valgår gjelder det imidlertid også at «alle partier og partiledd har (…) plikt til særskilt å innberette bidrag over 10 000 kroner som er mottatt i perioden 1. januar til og med fredag før valgdag» (partiloven § 18 fjerde ledd).

9 I appendikset til dette kapittelet finnes det detaljert informasjon om flere inntektskilder i perioden 2010–2020 basert på SSBs tabell 11233: Partifinansiering, etter statistikkvariabel, regnskapspost, politisk parti og år (absolutte tall i faste 2020-kroner og som prosent av «inntekter i alt»).

Partiportalen, og omregner verdien av de samlede inntektene til faste 2020-kroner basert på Norges Banks priskalkulator[10] (figur 8.1).[11] Ved å omregne til faste 2020-kroner tas det høyde for prisutviklingen, og det er utviklingen i realinntekten som vi dermed setter søkelys på.

Som vi ser i figur 8.1, har det for perioden 2010–2020 som helhet vært en positiv tendens i partienes samlede inntekter, dog med noe fluktuasjon underveis. Det gjelder for kategorien *partier på Stortinget* som har hatt 10 prosent økning i inntekter totalt sett, men i særdeleshet for *andre partier* som ikke er på Stortinget: Deres samlede inntekter i faste 2020-kroner har økt fra 2 709 457 til 7 676 466 kr, tilsvarende nesten en tredobling i perioden sett under ett.

Figur 8.1 Inntekter i alt i faste 2020-kroner. Partier på Stortinget per 2020 og andre partier. 2010–2020

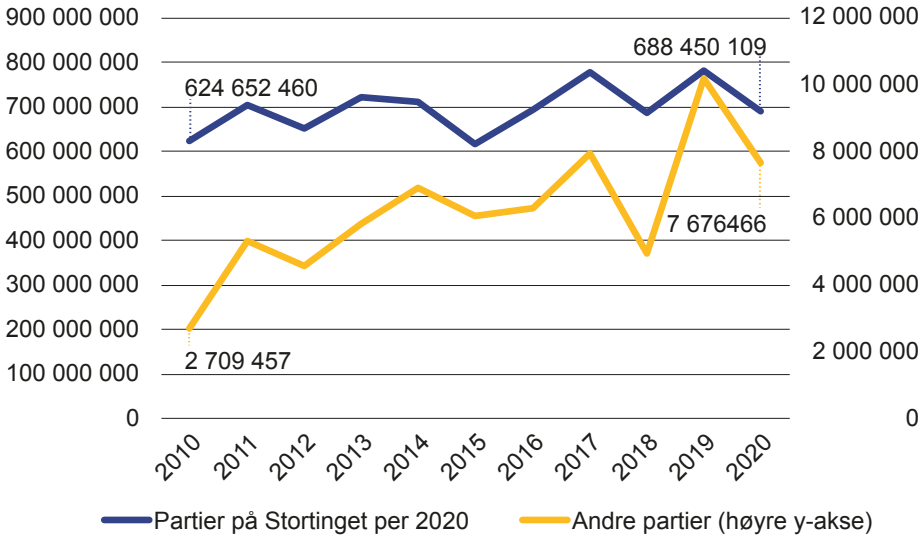

Kategorien «partier på Stortinget per 2020» inkluderer Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Senterpartiet, Rød Valgallianse (1973–2007) / Rødt (2008–) og Miljøpartiet De Grønne. «Andre partier» består av alle andre partier som ikke er på Stortinget per 2020. Omregning til faste 2020-kroner er basert på Norges Banks priskalkulator (https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Priskalkulator/).

Kilde: SSBs tabell 11233: Partifinansiering, etter statistikkvariabel, regnskapspost, politisk parti og år.

10 Det vises til tabell i appendikset til dette kapittelet for detaljer om omregningsfaktorer til faste 2020-kroner.

11 Det er i statistikken fra SSB (tabell 11233), som brukes i denne rapporten, tatt høyde og korrigert for eventuelle interne overføringer mellom partileddene, slik at SSBs tall skal gi et dekkende bilde av partienes totale inntekter. Det betyr at dersom partienes sentralledd får inntekter som så overføres videre til lokallagene, blir de samme pengene *ikke* telt som inntekter to ganger.

Fluktuasjonen og «inntektstoppene» som ses i figur 8.1, kan i stor grad knyttes til valgårene og det at alle partier og partiledd i valgårene har plikt til særskilt å innberette bidrag over 10 000 kroner som er mottatt i perioden 1. januar til og med fredag før valgdag (partiloven § 18 fjerde ledd). Hva som er årsaken til den reelle stigningen i partienes inntekter i perioden som helhet, har vi ikke grunnlag for å fastslå entydig. En plausibel forklaring kan imidlertid være at det over tid har vært en liten tendens til at flere partiledd er fullstendig rapporteringspliktige, og derfor har levert inn regnskapstall som inngår i statistikken (se tabell i appendikset til dette kapittelet). Denne tendensen gjorde seg gjeldende til og med regnskapsåret 2019, men i forbindelse med kommunereformen 2020 ble antall partiledd redusert som resultat av sammenslåinger. Det betyr imidlertid også at partileddene, når alt annet er likt, er blitt noe større.

Av de inntektene som partiene får, utgjør offentlig støtte mellom 67 og 76 prosent hvert år, og størsteparten kommer fra staten (se figur 8.2). Inntekter fra partienes egen virksomhet i alt utgjør generelt en større andel av alle inntekter (17–24 prosent) enn det både kommunal og fylkeskommunal støtte (8–11 prosent) og «bidrag i alt», inklusive bidrag fra privatpersoner, gjør. Inntekter fra egen virksomhet inkluderer blant annet medlemskontingent, inntekter fra lotteri og liknende, kapitalinntekter og inntekter fra såkalt forretningsvirksomhet. Kategorien «bidrag i alt» dekker i tillegg til bidrag fra privatpersoner også bidrag fra kommersielle foretak, arbeidslivsorganisasjoner og andre organisasjoner.[12]

12 For detaljer om de enkelte regnskapspostene vises det til tabellene i appendikset til dette kapittelet og SSBs tabell 11233.

Figur 8.2 Ulike typer inntekter som prosent av inntekter i alt. Alle partier. 2010–2020

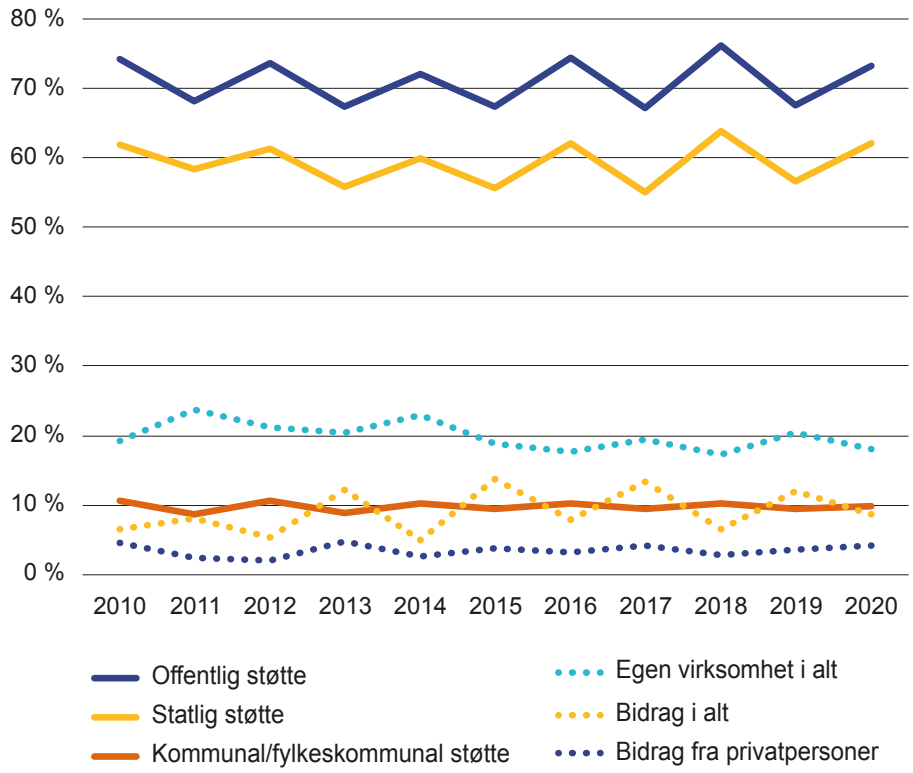

Kilde: SSBs tabell 11233: Partifinansiering, etter statistikkvariabel, regnskapspost, politisk parti og år.

Skiller man mellom partier som er representert på Stortinget per 2020, og andre partier, ser man et tydelig bilde for offentlig partistøtte generelt og for statlig og kommunal/fylkeskommunal støtte spesifikt (se figur 8.3). Den offentlige partistøtten utgjør en større andel av inntektene til partiene representert på Stortinget enn av inntektene til partiene som ikke er på Stortinget (med enkelte unntak for kommunal/fylkeskommunal støtte i 2011, 2013 og 2019 og statlig støtte i 2014). Når alt annet er likt, indikerer dette at de andre partiene er mindre avhengige av offentlig støtte sammenliknet med partier representert på Stortinget.

Figur 8.3 Ulike typer offentlig støtte som prosent av inntekter i alt. Partier på Stortinget per 2020 og andre partier. 2010–2020

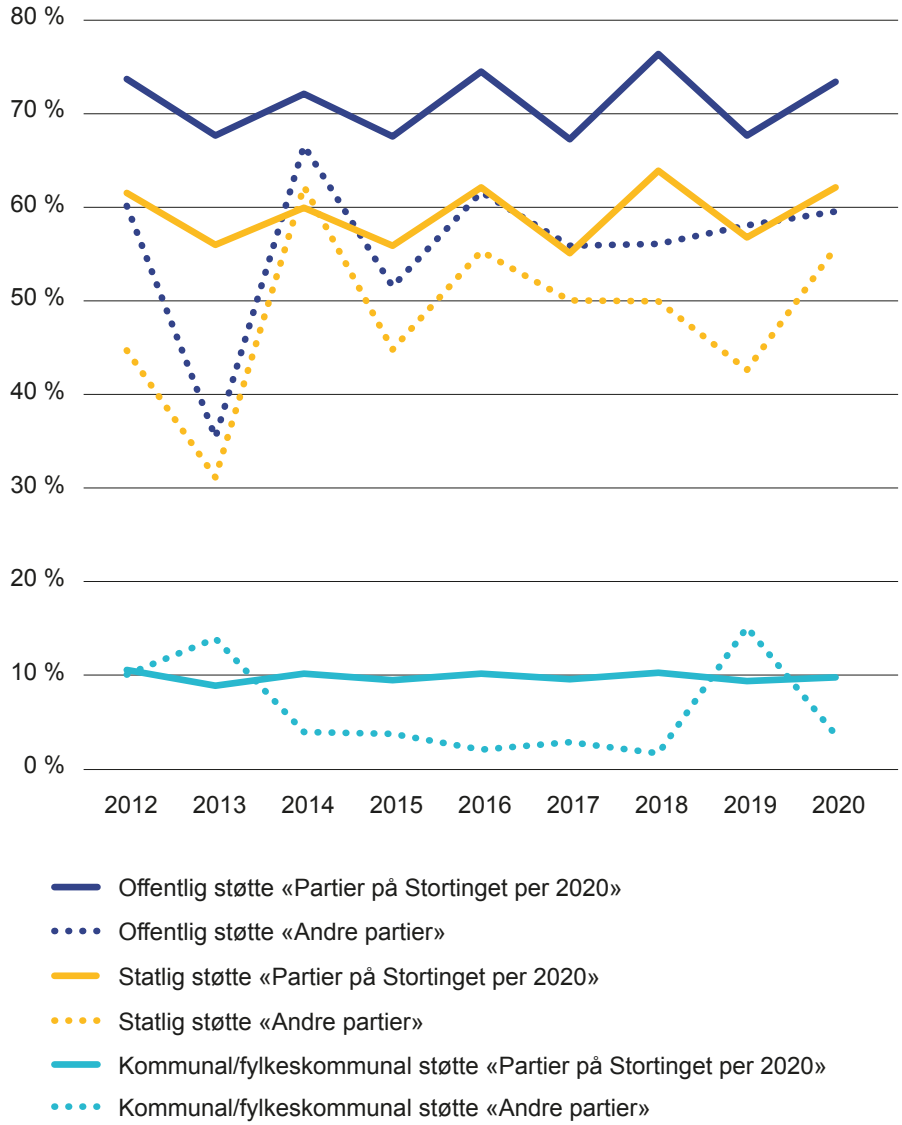

Kategorien «Partier på Stortinget per 2020« inkluderer Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Senterpartiet, Rød Valgallianse (1973–2007) / Rødt (2008–) og Miljøpartiet De Grønne. «Andre partier» består av alle andre partier som ikke er på Stortinget per 2020.

Kilde: SSBs tabell 11233: Partifinansiering, etter statistikkvariabel, regnskapspost, politisk parti og år.

Figur 8.4 Inntekter fra egen virksomhet og bidrag som prosent av inntekter i alt. Partier på Stortinget per 2020 og andre partier. 2010–2020

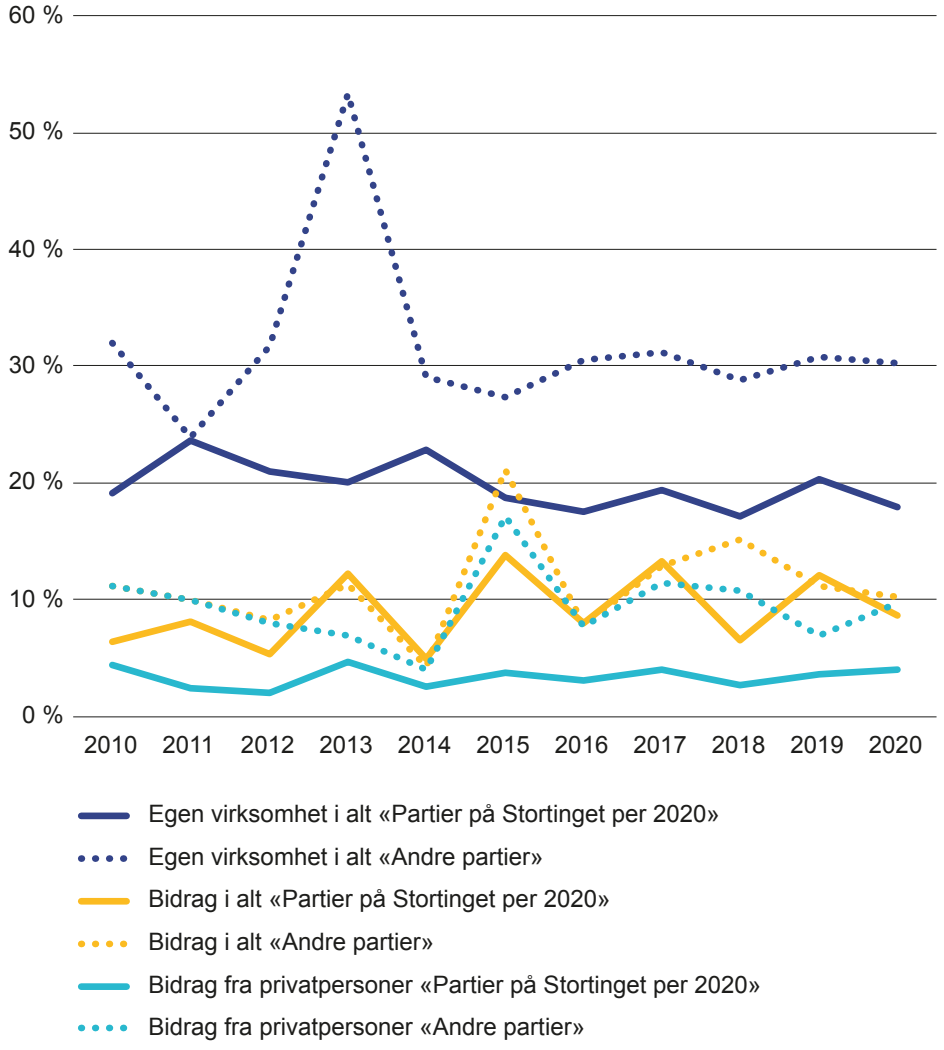

Kategorien «Partier på Stortinget per 2020« inkluderer Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Senterpartiet, Rød Valgallianse (1973–2007) / Rødt (2008–) og Miljøpartiet De Grønne. «Andre partier» består av alle andre partier som ikke er på Stortinget per 2020.

Kilde: SSBs tabell 11233: Partifinansiering, etter statistikkvariabel, regnskapspost, politisk parti og år.

I figur 8.4 skiller vi igjen mellom partier representert på Stortinget og partier som er utenfor per 2020, når ser vi på hvor stor andel inntekter fra partienes egen virksomhet, bidrag totalt og bidrag fra privatpersoner utgjør av partienes samlede inntekter. Det generelle bildet for hele perioden 2010–2020 er at

inntekter fra egen virksomhet og bidrag utgjør en større andel for partier som ikke er på Stortinget, enn for partier som er representert på Stortinget. Dette følger også logisk av figur 8.3: Når offentlig støtte utgjør en mindre andel av inntektene for partier utenfor Stortinget, må det jo nødvendigvis være slik at andre inntekter utgjør en større del. For begge partikategoriene framstår inntekter fra egen virksomhet som viktigere enn bidrag, men mens inntekter fra egen virksomhet har utgjort en relativt stabil andel av de samlede inntektene til «andre partier» siden 2014 (29–30 prosent), har andelen inntekter fra egen virksomhet blitt mindre for partiene representert på Stortinget i samme periode (fra 23 til 18 prosent).

Når alt annet er likt, og relativt sett, indikerer analysene at partier utenfor Stortinget er mer avhengige av bidrag fra private og inntekter fra egen virksomhet enn det partier representert på Stortinget er. Det er verdt å merke seg at dette er et generelt bilde som har vist seg gjeldende over tid.

Nå har vi sett på den overordnede utviklingen i de økonomiske rammebetingelsene for politiske partier, i form av ulike inntektstall siden 2010 basert på offisiell statistikk innrapportert gjennom Partiportalen.

Videre vil vi konsentrere oss om de lokale partiene og listene – kommunepartier og lister – for å tegne opp et bedre statusbilde av deres rammebetingelser i form av økonomi og medlemmer samt deres oppfatning av situasjonen. Vi starter med å se på inntektskildene.

De vanligste og viktigste inntektskildene

I den elektroniske spørreundersøkelsen som ble sendt til hele populasjonen av kommunepartier og lokale lister, spurte vi om hvilke (både faste og prosjektbaserte) inntektskilder de hadde. De lokale partiene og listene ble bedt om å oppgi alle kategorier av inntektskilder de hadde, ut fra en liste med elleve alternativer (se tabell 8.1). Lista omfatter alt fra ulike typer av offentlig støtte, støtte fra private og organisasjoner og medlemskontingent til innsamlingsaksjoner m.m.

Hele 92 prosent av alle kommunepartier og lister mottar medlemskontingent. 78 prosent får støtte fra kommunen og 66 prosent fra staten (se kolonnen «Totalt» i tabell 8.1). Dette er de tre klart vanligste inntektskildene totalt sett. Med hensyn til medlemskontingent blir den ofte tatt inn sentralt og deretter fordelt til lokalleddene. Det innebærer at dette regnskapsmessig bokføres som en intern overføring, men lokalt oppfattes det gjerne som medlemsinntekter. Det kan også bemerkes at når det gjelder hva den kommunale støtten går til – hva

som er støtte til kommunestyregruppene, og hva som er støtte til den lokale partiorganisasjonen – kan det i praksis være litt uklart. Det skyldes at kommunestyregruppene ikke har noen egen bankkonto, og at begge typer støtte går inn på samme konto. Det betyr at det tydelige skillet som er i spørreundersøkelsen (tabell 8.1 og tabell 8.2), ikke nødvendigvis er så klart for partiene – de ser kanskje på alt som støtte til partiet.

Rundt en femtedel av de lokale partiene og listene oppgir videre å få støtte fra fylkeslaget / den nasjonale partiorganisasjonen og/eller fra fylket. Støtte fra privatpersoner (14 prosent), intern partiskatt (14 prosent) og innsamlingsaksjoner (10 prosent) er mer vanlig enn støtte fra organisasjoner og støtte fra privat næringsliv (begge 3 prosent).

Tabell 8.1 Andel av kommunepartiene som oppgir ulike inntektskilder etter om de er representert på Stortinget eller ikke, og tilsvarende andel for lokale lister. Prosent

Type inntektskilder	Partier representert på Stortinget	Partier ikke representert på Stortinget*	Lokale lister	Totalt
Medlemskontingent	93	92	71	92
Intern partiskatt	16	0	2	14
Støtte fra staten	69	60	18	66
Støtte fra fylket	22	52	4	22
Støtte fra kommunen	78	84	78	78
Støtte fra organisasjoner	4	0	0	3
Støtte fra fylkeslaget / den nasjonale partiorganisasjonen	21	20	0	20
Støtte fra privat næringsliv	3	8	6	3
Støtte fra privatpersoner/ sympatisører	14	8	22	14
Innsamlingsaksjoner (digitalt eller på møter mv.)	10	4	4	10
Annet	5	8	12	5
N	752	25	49	826

Spørsmålsformulering: Hvilke inntektskilder (både faste og prosjektbaserte) har kommunepartiet/lista? Kryss av for alle inntektskilder dere har.

* Blant partiene uten representasjon på Stortinget finner vi lokallag av Demokratene i Norge, Folkeaksjonen nei til mer bompenger, Partiet De Kristne og Pensjonistpartiet.

Ser vi på de samme inntektskildene, men skiller mellom partiene som er representert på Stortinget, og de som ikke er det, blir bildet imidlertid noe annerledes (tabell 8.1). Andelen som oppgir støtte fra staten og partiskatt, blir noe redusert når vi ser spesielt på de partiene som ikke er representert på Stortinget. Partier som ikke er representert på Stortinget, oppgir også oftere støtte fra fylket (52 prosent mot 22 prosent) og støtte fra privat næringsliv (8 mot 3 prosent) som inntektskilde enn partier som er representert på Stortinget.

De lokale listene skiller seg naturlig nok enda mer ut fra partiene på Stortinget, slik det framgår av tabell 8.1. Her er støtte fra kommunen den aller vanligste inntektskilden (78 prosent oppgir å få dette), og medlemskontingent den nest vanligste (71 prosent). Det er vanligere for lokale lister å få støtte fra privatpersoner/sympatisører (22 prosent oppgir dette) enn for partier på Stortinget (14 prosent) og partier utenfor Stortinget (8 prosent). 18 prosent av listene oppgir å få støtte fra staten (mot henholdsvis 69 og 60 prosent blant partiene), selv om lokale lister som hovedregel[13] ikke omfattes av den statlige støtteordningen, som kun er forbeholdt partier. At det er noen lokale lister som har krysset av for statlig støtte i undersøkelsen, kan skyldes feilrapportering eller at disse listene tolker spørsmålet til å omfatte noe annet enn ordningen for statlig partistøtte.

Hvilke inntektskilder er så viktigst? Tabell 8.2 viser hvilke inntektskilder kommunepartiene og listene oppgir som de to viktigste for dem. Som vi ser, er de tre vanligste inntektskildene som ble oppgitt i tabell 8.1 (medlemskontingent, støtte fra staten og støtte fra kommunen), også de kildene som oppleves som de tre *viktigste* (se kolonnen «Totalt»). Blant de partiene som ikke er på Stortinget eller blant lokale lister, er det medlemskontingenten og støtte fra kommunen som betraktes som de viktigste inntektskildene.

Avgrenser vi fokuset til de to viktigste inntektskildene og de partiene/listene som oppgir å ha denne type inntekt, er det støtte fra staten og støtte fra kommunen som er de to viktigste inntektskildene. Henholdsvis 77 og 70 prosent av alle kommunepartiene/listene nevner disse (ikke vist i tabell).

13 I prinsippet kan lokale lister registreres som et parti og dermed være omfattet av den statlige støtteordningen, men det forekommer meget sjelden (hvis overhodet) i praksis.

Tabell 8.2 Viktigste inntektskilder for kommunepartier etter om de er representert på Stortinget eller ikke, og for lokale lister. Prosent

Type inntektskilder	Partier representert på Stortinget	Partier ikke representert på Stortinget*	Lokale lister	Totalt
Medlemskontingent	60	52	55	59
Intern partiskatt	7	0	2	6
Støtte fra staten	53	44	18	50
Støtte fra fylket	12	28	4	12
Støtte fra kommunen	53	60	65	54
Støtte fra organisasjoner	0,1	0	0	0,1
Støtte fra fylkeslaget / den nasjonale partiorganisasjonen	6	12	0	6
Støtte fra privat næringsliv	0,3	0	0	0,2
Støtte fra privatpersoner/ sympatisører	1	0	16	2
Innsamlingsaksjoner (digitalt eller på møter mv.)	1	0	0	1
Annet	1	0	10	1
N	752	25	49	826

Spørsmålsformulering: Hvilke inntektskilder (både faste og prosjektbaserte) er de to viktigste? Kryss av for disse to.

* Blant partiene uten representasjon på Stortinget finner vi lokallag av Demokratene i Norge, Folkeaksjonen nei til mer bompenger, Partiet De Kristne og Pensjonistpartiet.

Mens intern partiskatt regnes som en av de aller viktigste inntektskildene blant 7 prosent av partiene representert på Stortinget (mot 0 prosent blant de utenfor Stortinget og 2 prosent blant listene), er støtte fra privatpersoner og «annet» oppgitt som de to viktigste inntektskildene hos henholdsvis 16 og 10 prosent av listene. Blant partiene (uavhengig av representasjon) er de to sistnevnte støttetypene ikke viktige; kun 1 prosent blant partiene på Stortinget og 0 prosent blant partiene utenfor Stortinget oppgir disse som de to viktigste. Merk at blant partier utenfor Stortinget rapporterer 28 prosent at støtte fra fylket er blant de to viktigste støttetypene, mot henholdsvis 12 prosent av partiene på Stortinget og 4 prosent av listene.

I sum viser tabell 8.2 at det er klare forskjeller med hensyn til hva som framstår som de viktigste inntektskildene for henholdsvis kommunepartier som er representert på Stortinget, partier utenfor Stortinget og lokale lister. Forskjellene

avspeiler først og fremst forskjellen i de overordnende rammebetingelsene som innebærer at lokale lister ikke kan få statsstøtte og dermed er mer avhengige av å få inntekter fra andre kilder.

De kommunepartiene/listene som krysset av for «Annet» i spørsmålet om de to viktigste inntektskildene (tabell 8.2), fikk mulighet til å utdype hva slags inntektskilde(r) dette innebar. Blant fritekstsvarene ble aksjesalg, finansinntekter, selvkost og ulike typer dugnadsvirksomhet (gjenbruksmarked, loddsalg, bingo) nevnt.

Medlemstallenes utvikling

Med det i mente at medlemskontingenten er den klart vanligste og viktigste inntektskilden til kommunepartier og lokale lister når vi ser på fordelingene på tvers av kategoriene i tabell 8.1 og tabell 8.2, kan det være verdt (igjen) å presisere hva partiene og listene selv rapporterer i spørreundersøkelsen om utviklingen i medlemstallene sine.

På spørsmål om hvordan de generelt vil beskrive utviklingen i medlemstallet i kommunepartiet/lista de siste ti årene, var det 33 prosent som beskrev det som *økende*, 32 prosent som *stabilt*, 26 prosent som *nedadgående* og 7 prosent som *fluktuerende*. Når det gjelder partier og lister som opplever en klar nedgang, må vi anta at de også kan merke det på den økonomiske situasjonen, nettopp fordi medlemskontingent generelt betraktes som både den vanligste og blant de viktigste inntektskildene. Og motsatt: De som *ikke* opplever nedgang i medlemstall – hvilket dreier seg om 2 av 3 lokale partier og lister – kan antas å ha en forholdsvis forutsigbar og stabil økonomi over tid.

Gjennom våre samtaler med de lokale partilederne i de utvalgte casekommunene kommer det også fram litt ulike vurderinger av medlemsutviklingen de siste årene. Flere – spesielt nyere partier og de som på nasjonalt nivå opplever velgerframgang – opplever en vekst i antall medlemmer, mens andre opplever stor grad av stabilitet.

Noen få informanter – de representerer to ulike partier – rapporterer om tilbakegang, som de direkte kobler til en generell trend, velgertilbakegang og uro internt i partiet. En formulerer det på denne måten:

> Vi mister medlemmer, og det kommer nok av naturlige årsaker. En del melder seg ut på grunn av, ja, forskjellige ting, og det er behov for nye medlemmer. Det tror jeg er likt for alle politiske partier og for så vidt andre organisasjoner også, men jeg legger ikke skjul på at det har vært

> tungt – et par tunge år for [partinavn] – og særlig for oss i [fylkesnavn]. Det har vært noen opprivende runder i forhold til personer, og det er klart at det ikke har vært positivt for medlemstallene våre.

Det kan ellers bemerkes at ingen lokale lister rapporterer om tilbakegang i sine medlemstall.

I spørsmålet om hvorvidt kommunesammenslåingene har påvirket medlemsutviklingen, er det også litt delte meninger. Hovedinntrykket fra de kvalitative samtalene med informantene fra casekommunene er likevel at kommunesammenslåingene ikke har hatt særlig stor innflytelse eller betydning for medlemsutviklingen i lokale partilag (se kapittel 4 i denne rapporten). Det er andre forhold som har hatt større betydning, jf. det som allerede er nevnt ovenfor som en generell trend, velgeroppslutning og partiinterne forhold. I tillegg nevnes det at bruk av elektroniske løsninger – ved kontingentbetaling og møteaktiviteter – kan virke avskrekkende for særlig de eldre medlemmene.

Kommuners praksis for økonomisk støtte

Den offentlige støtten til partienes kommunestyregrupper er, i henhold til partiloven, kommunenes ansvar, mens staten bevilger penger til kommunepartier. Det er likevel slik at kommuner også kan velge å bevilge støtte til partiorganisasjonene, i tillegg til å støtte kommunestyregruppene.

Det finnes ingen «offisiell» oversikt over disse lokale partistøtteordningene eller informasjon om hvordan norske kommuner praktiserer disse formene for lokal partistøtte. For å få informasjon og oversikt over kommunenes praksis for støtte til både kommunestyregrupper og kommunepartier og i hvilken grad denne varierer mellom kommunene, har vi sendt ut et elektronisk spørreskjema til alle landets 356 kommuner. I det følgende gis det på bakgrunn av denne undersøkelsen en nærmere beskrivelse av norske kommuners praksis med hensyn til å gi støtte til kommunestyregrupper og kommunepartier.

Tabell 8.3 gir en oppsummering av kommunenes praksis for økonomisk støtte til henholdsvis partienes kommunestyregruppe og lokale partiorganisasjon: hvorvidt kommunene har en slik økonomisk støtteordning, hvorvidt det er knyttet rapporteringsplikt til støtteordningen, og om partiet/gruppen må søke aktivt om støtte, eller om støtten tildeles automatisk.

Når det gjelder kommunal økonomisk støtte til partienes og listenes kommunestyregrupper, ser vi i tabell 8.3 at 88 prosent av alle kommunene som svarte på

spørsmålet, har en slik ordning. 94 prosent av disse igjen oppgir at det *ikke* er noen rapporteringsplikt for økonomisk støtte til kommunestyregruppene, og 97 prosent oppgir at denne støtten gis «automatisk» uten noen søknadsprosess. Til sammenlikning er det kun 9 prosent av kommunene som oppgir at de har en ordning for kommunal økonomisk støtte til lokale partiorganisasjoner. Av disse kommunene igjen oppgir 83 prosent at det ikke er noen rapporteringsplikt, og 76 prosent oppgir at de tildeler denne støtten uten søknadsbehandling.

Tabell 8.3 Kommunal støtte og eventuell rapporteringsplikt for henholdsvis kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner, blant kommunene. Prosent

	Ja	Nei	N
Ordning for kommunal økonomisk støtte til *kommunestyregrupper*	88	12	203
Rapporteringsplikt til kommunen for støtte til *kommunestyregruppene*	6	94	174
Må søke om støtte til *kommunestyregruppene*	3	97	178
Ordning for kommunal økonomisk støtte til *lokale partiorganisasjoner*	9	91	212
Rapporteringsplikt til kommunen for støtte til *lokale partiorganisasjoner*	17	83	18
Må søke om støtte til *lokale partiorganisasjoner*	24	76	17

Spørsmålsformulering: Vi stilte kommunene tre spørsmål – et innledningsspørsmål og to oppfølgingsspørsmål – om kommunal økonomisk støtte til henholdsvis kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner. Når det gjaldt de lokale partiorganisasjonene, spesifiserte vi at kommunestyregruppene ikke var omfattet. De som svarte at de ikke hadde en ordning for slik støtte, fikk ikke oppfølgingsspørsmålene. For fullstendige spørsmålsformuleringer viser vi til appendikset til kapittel 2.

Som vi kan lese av tabell 8.3, er en ordning for kommunal støtte til kommunestyregruppene veldig vanlig – og mye vanligere enn en egen ordning for støtte til lokale partiorganisasjoner spesielt. Men det å ha rapporteringsplikt er uvanlig, og tildelingen av midler skjer stort sett automatisk uten at partiene og listene må søke om penger.

Det kan videre presiseres at 32 prosent av kommunene rapporterer at ordningen for økonomisk støtte til kommunestyregruppene også omfatter *uavhengige representanter* i kommunestyret (tabell ikke vist). Blant de kommunene som har en ordning for støtte til lokale partiorganisasjoner, og som også har lokale lister i kommunestyret (antall = 13 kommuner), svarer 54 prosent at denne ordningen også omfatter *de lokale listene*.

I tillegg til økonomisk støtte er det også mulig og slett ikke uvanlig at kommuner bidrar med en eller annen form for praktisk støtte til de lokale partiene og kommunestyregruppene. I vår kommuneundersøkelse kommer det fram at tilnærmet 90 prosent av kommunene støtter gruppene i kommunestyret og/eller de lokale partiorganisasjonene på andre ikke-økonomiske måter ved å stille lokaler og/eller annet utstyr, som for eksempel PC, nettbrett eller prosjektor, til rådighet (tabell ikke vist).

I undersøkelsen ble kommunene også bedt om å angi den totale størrelsen på støtten i kroner for året 2020, se tabell 8.4. Når det gjelder støtte til kommunestyregruppene var gjennomsnittet på tvers av kommunene rundt 475 000 kroner, med 3 150 kroner som laveste verdi og ca. 30 millioner kroner som høyeste verdi. Når det gjelder støtte til de lokale partiorganisasjonene/listene var gjennomsnittet i 2020 tilnærmet 453 000 kroner per kommune som hadde denne ordningen, med 871 kroner som laveste verdi og rundt 2,7 millioner kroner som høyeste verdi.

Tabell 8.4 Kommunal støtte til kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner i 2020. Kroner

	Støtte til kommunestyregruppene	Støtte til lokale partiorganisasjoner
Gjennomsnitt*	475 024	453 399
Lavest verdi*	3 150	871
Høyest verdi	30 025 170	2 686 397

* Ingen støtte (0 kr) er ikke medtatt. Noen kommuner har svart at de har en kommunal støtteordning, men har samtidig svart at de har gitt 0 kroner i støtte i 2020. Dette gjelder fire kommuner for støtte til kommunestyregruppene og seks kommuner for støtte til lokale partiorganisasjoner. Disse kommunene inngår ikke i gjennomsnittsberegning eller lavest verdi fordi 0 kr i støtte i praksis er mer lik ingen støtteordning.

Når det gjelder tildeling av begge typer kommunal støtte, ba vi også kommunene om å krysse av for hvilke kriterier som legges til grunn for disse ordningene. Med kriterier menes her beregningsgrunnlaget for støtten, som velgeroppslutning, antall representanter i kommunestyret, om partiet/lista er representert i kommunestyret, og antall medlemmer av den lokale partiorganisasjonen. Svarene er vist i tabell 8.5.

86 prosent av de kommunene som gir støtte til kommunestyregruppene, tildeler denne støtten etter antallet representanter i kommunestyret. 26 prosent tildeler støtten etter velgeroppslutning ved sist valg. Når det gjelder ordningen for støtte

til lokale partiorganisasjoner, oppgir 61 prosent at denne tildeles basert på velgeroppslutning ved sist valg, og 39 prosent at partiet/lista må være representert i kommunestyret. Som det også framgår i tabell 8.5, er det ingen kommuner som gir støtte til lokale partiorganisasjoner basert på organisasjonens medlemstall.

Tabell 8.5 Andel kommuner som anvender bestemte kriterier i tildeling av kommunal økonomisk støtte til kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner. Prosent

Kriterier for økonomisk støtte	Ordning for gruppene i kommunestyret	Ordning for lokale partiorganisasjoner
Velgeroppslutning sist valg	26	61
Antall representanter i kommunestyret	86	17
Partiet/lista må være representert i kommunestyret	Ikke relevant	39
Antall medlemmer av lokal partiorganisasjon	Ikke relevant	0
Andre kriterier	16	33
N	174	18

Spørsmålsformulering: Hvilke kriterier legges til grunn for den kommunale økonomiske støtten til gruppene i kommunestyret / lokale partiorganisasjoner? (Mulig å sette flere kryss).

Flere kommuner bruker andre kriterier for beregning av støtte enn de nevnte. Disse kommunene fikk i undersøkelsen anledning til å utdype svaret sitt gjennom fritekst. Den klare hovedtendensen i disse fritekstsvarene er at det er et grunnstøttebeløp i «bunnen» av tildelingen, og at andre kriterier eventuelt supplerer dette grunnbeløpet, som fordeles likt mellom partiene og listene uavhengig av størrelse. Støtte til lokale partiorganisasjoner blir i noen tilfeller gitt til ungdomsorganisasjoner. For å eksemplifisere nærmere følger det her noen sitater fra svarene til kommunene:

> En andel som deles likt mellom antall partier uavhengig av størrelse, resten fordeles etter antall representanter i kommunestyret.

> 10 prosent av samla støttebeløp skal delast på talet grupper i kommunestyret og utbetalast til kvar gruppe.

Spør man kommunene om de har skriftlig informasjon tilgjengelig om den kommunale økonomiske støtten til henholdsvis kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner, varierer svarene (se tabell 8.6).

Tabell 8.6 Informasjon om retningslinjer og kriterier for kommunal støtte. Prosent

Steder hvor det finnes informasjon om retningslinjene og kriteriene for kommunal økonomisk støtte	Støtte til kommunestyregruppene	Støtte til lokale partiorganisasjoner
Kommunens nettside	31	28
Kommunens intranett	4	17
Finnes ikke skriftlig som jeg vet om	27	11
Annet sted	52	61
N	176	18

Spørsmålsformulering: Hvor finnes det informasjon om retningslinjene og kriteriene for slik kommunal økonomisk støtte til kommunestyregrupper / lokale partiorganisasjoner? (Mulig å sette flere kryss).

Rundt 30 prosent (blant de som har en ordning for kommunal økonomisk støtte) sier at de har informasjon om retningslinjer og kriterier på kommunens nettside. En klar majoritet (52 og 61 prosent) har informasjon tilgjengelig andre steder enn kommunens nettside eller intranett. 27 prosent av de som har en støtte-ordning til kommunestyregruppene, sier at informasjon om retningslinjer og kriterier *ikke* finnes skriftlig, mens den tilsvarende andelen blant de med en støtteordning for lokale partiorganisasjoner er 11 prosent (ut fra den oversikten som den kommunale informanten har). At det hos noen kommuner ikke finnes skriftlig informasjon, kan ses i sammenheng med at støtten i mange tilfeller mottas automatisk uten noen søknad fra gruppene eller partiene.

De kommunene som svarte at informasjon om retningslinjene og kriteriene for kommunal økonomisk støtte til kommunestyregrupper og/eller lokale parti-organisasjoner finnes et «annet sted», fikk anledning til å utdype dette gjennom fritekst. Svarene som gikk igjen her, var kommunestyrevedtak, budsjett-dokument, reglement for arbeidsvilkår eller at det var dokumentert gjennom et saksbehandlingssystem/arkivsystem og per e-post. Her er noen eksempler hentet fra fritekstsvarene:

> Saka behandlet i kommunestyret. Resultat i kommunens arkivsystem, og i brev til partigruppene.

> Kommunestyrevedtak, men det vurderes å inkludere retningslinjene i lokal forskrift om folkevalgtes rett til godtgjøring – og da som eget avsnitt om gruppestøtte.

> Gruppeledere mottar informasjon om partistøtte og partigruppegodt-gjørelse på mail i forkant av tildeling eller årlig.

Lokale partiers og listers oppfatning av egen økonomi

Oppfatningen av sin egen økonomi og sine økonomiske rammebetingelser kan variere på tvers av kommunepartier og lokale lister. Det henger naturlig nok sammen med organisasjonenes inntekter og utgifter og i hvilken grad de benytter seg av – og kan benytte seg av – statlige, fylkeskommunale og kommunale støtteordninger. I det følgende skal vi se nærmere på hvordan partiene og de lokale listene selv vurderer sin egen økonomiske situasjon. Vi trekker her på materiale fra både spørreundersøkelsen og de kvalitative intervjuene i de fire casekommunene.

Når det gjelder kommunepartienes og listenes oppfatning av sin egen økonomiske situasjon, ble de i spørreundersøkelsen bedt om å svare på spørsmålet: Hvordan vil du beskrive den økonomiske situasjonen til kommunepartiet/lista? På dette spørsmålet svarte 39 prosent «god», 45 prosent «verken god eller dårlig», 14 prosent «vanskelig» og 2 prosent «svært vanskelig» (se figur 8.5). En andel på totalt 84 prosent vurderte den økonomiske situasjonen til kommunepartiet/lista altså som «god» eller som verken god eller dårlig. 16 prosent svarte «vanskelig» eller «svært vanskelig».

Figur 8.5 Kommunepartienes/listenes vurdering av sin økonomiske situasjon. Prosent

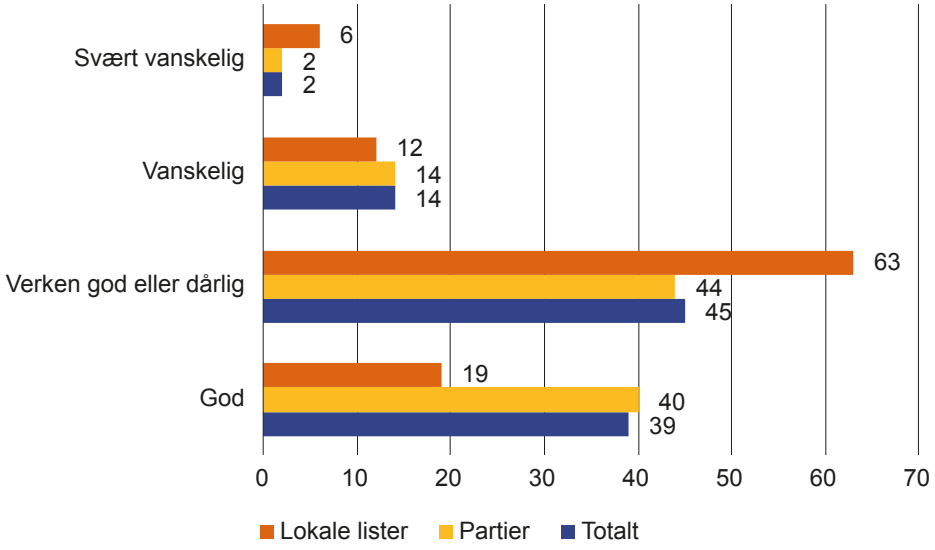

Spørsmålsformulering: Hvordan vil du beskrive den økonomiske situasjonen til kommunepartiet/lista? (N = 824).

Det generelle bildet som gis i figur 8.5, kan dermed tyde på det ikke står så aller verst til med økonomien til de fleste kommunepartier og lister.

Imidlertid ser bildet noe annerledes ut om vi tar et nærblikk på de lokale listene. 12 prosent av listene beskriver sin økonomiske situasjon som «vanskelig» og 6 prosent som «svært vanskelig». Under en femtedel av listene beskriver situasjonen som «god».

Forskjellen mellom lokale lister og partier når det gjelder oppfatningen de har av sin økonomiske situasjon, kan nok til dels forklares av ulike rammebetingelser. Men samtidig må man heller ikke undervurdere betydningen av den stabiliteten som ligger i å være et etablert parti med mer forutsigbare rammer og langsiktighet. Dette står i kontrast til betingelsene for lokale lister, som ofte etableres på grunn av en sak og i noen tilfeller, men ikke alltid, legges ned etter at denne saken er løst, eller etter at valgperioden er slutt.

En annen side av de økonomiske rammebetingelsene til kommunepartier og lokale lister er i hvilken grad de har folkevalgte eller ansatte som er lønnet av kommunen eller av partiet/lista selv (på del- eller fulltid). Tabell 8.7 viser svaret på dette spørsmålet, hvor hele 60 prosent av partiene og listene oppgir at de ikke har noen lønnede folkevalgte eller ansatte (se kolonnen «Total»). Omtrent en femtedel har en ordfører/og eller et byråd som er lønnet, mens en fjerdedel oppgir å ha lønnede kommunestyrerepresentanter som ikke er ordfører/byråd. 2 prosent rapporterer å ha andre ansatte lønnet av kommunen, mens 3 prosent oppgir å ha andre ansatte lønnet av partiet selv. Svarene for hvert enkelt parti og hver enkelt liste vil naturlig nok kunne variere over tid med tanke på valgresultatet. I tillegg er det jo en geografisk og demografisk komponent hvor de store byene naturlig nok har flere lønnede folkevalgte og ansatte enn mindre sentrale steder.

For å illustrere med et eksempel kan vi se nærmere på disse tallene for Oslo (N = 4 partier, tabell ikke vist). Her rapporterer to partier å ha andre ansatte lønnet av kommunen, mens alle fire partier rapporterer å ha andre ansatte lønnet av partiet selv. De fire partiene oppgir også å ha lønnede kommunestyrerepresentanter som ikke er ordfører eller byråd.

Når det gjelder forskjeller og likheter mellom kommunepartier og lokale lister med hensyn til lønnede folkevalgte og ansatte, er det verdt å notere at respondentene fordeler seg tilnærmet likt på de forskjellige svaralternativene uavhengig av om de er et parti eller en liste (tabell 8.7).

Tabell 8.7 Folkevalgte eller ansatte som er lønnet på del- eller fulltid. Prosent

Lønnede folkevalgte eller ansatte	Partier	Lister	Totalt
Ja, ordfører og/eller byråd	19	18	19
Ja, kommunestyrerepresentant(er) som ikke er ordfører eller byråd	25	24	25
Ja, andre ansatte lønnet av kommunen (f.eks. byrådssekretær, politisk rådgiver for ordfører)	2	0	2
Ja, andre ansatte lønnet av partiet	3	2	3
Nei, ingen	60	61	60
N	775	49	824

Spørsmålsformulering: Har kommunepartiet/lista folkevalgte eller ansatte som er lønnet av kommunen eller partiet på del- eller fulltid (vi regner ikke med møtegodtgjørelse)? Du kan krysse av for flere.

Når vi i samtalene med de lokale partilederne i de utvalgte casekommunene spurte om deres vurdering av partilagets økonomiske situasjon, ble hele svarspektret brukt, fra «meget god økonomi» og «veldig bra» til «helt ok», «jeg tror det stort sett er greit, rett og slett» og ytterpunktene «den økonomiske situasjonen i lokallaget er elendig» og «veldig anstrengt økonomi». Hovedinntrykket er imidlertid at den økonomiske situasjonen er håndterbar for de fleste, og at det er mulig å drive lokallaget innenfor de finansielle rammene selv om det kan være litt tøft og noen partier «må være veldig edruelige» når budsjettet legges.

Når det gjelder de lokale listene spesielt, utmerker de seg *ikke* i noen spesiell retning; lederne for de tre listene som er intervjuet, gir *ikke* uttrykk for at økonomien er problematisk. Som en av dem formulerer det:

> […] men nei, økonomi er ikke et problem for vår virksomhet. Det kan jeg ikke si. Det er ikke det som begrenser oss, det er engasjementet og tidsbruken.

Flere av lokallagene beskriver sin økonomiske situasjon som syklisk der valgår framstår som utgiftsår, mens mellomvalgsår er sparingsår:

> Ja, det er jo sånn sykluser. De største utgiftspostene til lokalpartiet er i forbindelse med valgkamp. Annethvert år har vi ganske høye utgifter, og den andre halvparten er det nesten ikke utgifter annet enn det som går på å drifte partiet, og litt utgifter på møtevirksomhet, servering og reise.

> Vi bruker veldig lite penger og sparer pengene våre til valgkampen. Så bruker vi dem i valgkampåret.

> Nå legger de jo opp til at vi skal gå med skikkelig overskudd i mellomvalgår for å kunne bruke litt ekstra penger i valgkampen.

Et annet forhold som de lokale partilagene trekker fram som avgjørende for den økonomiske situasjonen, er offentlig støtte, der valgresultatet spiller en avgjørende rolle. Medlemskontingent er også en viktig inntekt for partilagene, og for de som opplever at antall medlemmer reduseres, merkes det på økonomien:

> Når vi da i tillegg har hatt en viss medlemsnedgang, så merkes det jo også på vår økonomi, da. Så det er klart at du kan komme inn i en ond sirkel ved at du gjør det dårlig ved valg og dårlig medlemsoppslutning. Det skal litt til for å klare å snu den biten. For økonomien spiller en rolle her, det er ingen tvil om det.

Samtidig er det ikke opplagt at en økning i antall medlemmer gir direkte utslag i en tilsvarende økning i inntekter; det er i hvert fall noe som understrekes av en av de lokale partilederne:

> Lokal partileder: Partiet får jo penger for medlemmer, og så får vi penger hvis noen vil gi ekstra, slik som frivillig kontingent. Det får vi litt på. Vi er ganske mange som gir litt ekstra. Og så får vi penger ut fra stemmeoppslutning og sånn. Men pengene per medlem har egentlig veldig liten uttelling, så når vi øker i medlemsmasse, så øker vi ikke nødvendigvis noe særlig i inntekt av den grunn. Så det er litt sånn …
>
> Intervjuer: Det må du kanskje forklare litt mer. Hvis jeg tenker at «[o]k, nå fikk man inn 200 nye medlemmer et år». Betyr ikke det at det er 200 ganger av medlemskontingenten i mer inntekt?
>
> Lokal partileder: Jo, men vi betaler inntekten inn til sentralt, sant, og så blir det silt litt ut hva som går til fylket, og hva som går til sentralt.
>
> Intervjuer: Ok, så det går opp, og så blir det refordelt?
>
> Lokal partileder: Ja, jeg tror det. Jeg er ikke helt sikker på hvor mye som stopper igjen i de andre leddene, men …

For de lokale listene som er representert i vårt datamateriale, er medlemskontingenten helt avgjørende for økonomien siden de ikke kan motta statlig støtte og heller ikke mottar kommunal støtte. To av listelederne forklarer det at de ikke mottar kommunal støtte, med at «kanskje det nå har blitt kuttet i 2021», eller at lista ikke har søkt om kommunal støtte. I tillegg til medlemskontingent pleier en av de lokale listene å samle inn penger eller «å lage lokale kalendere som vi har solgt til inntekt for å trykke partiprogram, distribuere det og for å

kunne ha noen møter. Stort sett er det jo kaffespleis, da, men hvis vi skal ha møte hvor vi skal invitere noen, må vi ha litt kroner.»

Når det gjelder offentlig støtte, framgår den som viktig for de partilagene som mottar den – statlig så vel som kommunal støtte. Men samtidig er det også en litt «sårbar» inntektskilde fordi den avhenger av valgresultatet – det gjelder særlig de som har opplevd dårlige valg, men også de partilagene som opplever økt velgeroppslutning, bemerker at valgresultatet er viktig: «Så ble jeg valgt inn, og da fikk vi kommunal støtte.»

I noen av samtalene var det flere av de lokale partilederne som uttrykte en mer prinsipiell vurdering av den offentlige partistøtten som man har i Norge. Som forventet – kan man kanskje si – var de positive og fornøyde med støtte-ordninger generelt, men samtidig presiserte de viktigheten av måteholdenhet og tillit til systemet:

> Jeg syns vel sånn generelt sett at støtten til politisk virksomhet i Norge er brukbar. Den kunne gjerne vært bedre, men du skal ikke gi for gode rammebetingelser heller. Du skal kunne stå med det framfor innbyggerne og si at «[d]ette er det som vi får, og det som vi bruker». Det er en tillits-sak at vi holder oss på et nøkternt nivå, tenker jeg.

> Jeg mener at det er bra at vi har disse ordningene med offentlige tilskudd fra både stat og kommune, og da bør man anlegge utgiftene etter det.

Dette siste sitatet er fra en lokal partileder som også uttrykker en sterk skepsis til private bidrag og sponsing, og det til tross for at vedkommendes parti er blant de som mottar slike bidrag. Argumentet er at private bidrag ikke bidrar til det som virkelig er avgjørende for valgresultatet:

> Det har nok hendt at vi har fått noe fra næringslivet, men jeg er ikke veldig tilhenger av det. […] Det er mange som samler inn ganske mye penger fortsatt enkelte steder fra næringslivet. Jeg er ikke i stand til å se at resultatene reflekterer bruken av penger ved valgene, men det som resultatene reflekterer, er innsats fra de kandidatene som er satt opp til å gjøre jobben. Gjøre seg synlige, debattere, vise hvem de er, skrive innlegg, stå i debatter og vise at de har forstand på å drive politikk. Det er det som gir stemmer, ikke betalte kampanjer fra kommunikasjonsbyråer.

Samtidig fornemmer vi at noen av de lokale partilederne er av den oppfatning at flere av de andre partiene mottar betydelige private bidrag, og at det skaper økonomisk ulikhet. En informant formulerer det på denne måten:

> Vi har jo ingen rike onkler i motsetning til andre partier, så vi har et veldig nøkternt budsjett. Prøver å spille litt på frivilligheten når vi gjør

> ting ut fra de økonomiske rammene vi har. Vi skulle jo ønske at vi hadde noen rike onkler, vi også, som gjorde at lokallaget fikk bedre økonomi, men vi har en veldig anstrengt økonomi.

Det er ingen av de intervjuede lokale partilederne som direkte hyller private bidrag, men det er flere som understreker at private bidrag kommer godt med og er et gode – og til dels en nødvendig inntektskilde for lokale partilag.[14] Det samme gjelder også for hva som faller inn under egne inntekter gjennom oppgaver som ikke umiddelbart synes å være kjerneoppgaver for lokale partilag og lister.

På utgiftssiden er det utgifter i valgårene til valgkamp som framstår som den klart største posten – en post som understrekes av mange av de intervjuede lokale partilederne, og som åpenbart også har stor prioritet. Det er denne posten som er grunnen til at det spares opp midler i mellomvalgårene, og som dermed er en indirekte årsak til at kostnadene forsøkes holdt på et minimum. Det er imidlertid noe variasjon mellom partiene, hvilket nok i hovedsak skyldes at noen har forholdsvis store utgifter til administrativ støtte og støtteordninger for kursdeltakelse, mens andre ikke har det. En fellesnevner er at de fleste understreker at utgiftene til «medlemspleie» i form av bespisning og sosiale arrangementer er små.

Hovedinntrykket vårt av variasjonen i hva de lokale partiene – i tillegg til valgkamp – bruker sine penger til, kan oppsummeres ved hjelp av sitater fra noen av informantene:

> Utgifter er jo veldig lite. Det er en eller annen sosial sammenkomst, et medlemsmøte eller et eller annet sånt som vi har som krever leie av lokaler og enkel bespisning. Men vi prøver å holde det på et lavt nivå, for å si det sånn.

> […] vil bruke både på kompetansehevning – litt sånn som jeg sa i sted med medieopplæring og de tingene der – og på å være synlig med medlemsmøter og … Og så har vi i tillegg en sekretær som vi har ansatt for å hjelpe oss med det arbeidet der.

> Og så går det penger på, ja … Altså, du har den sekretærressursen, leie, valgkamp – som er de store tingene, da – og så sitter du igjen med sånn 5 000 kroner til møter, på en måte, og det er lite.

14 Av hensyn til ivaretakelse av informantenes anonymitet er det ikke mulig å gi en nærmere beskrivelse av hvilke typer private bidrag dette dreier seg om, men det kan dog nevnes at et av de lokale partiene nevner «partiskatt» som en form for privat bidrag, idet partiets heltidspolitikere betaler partiskatt til partiet.

> Så har vi også litt sånn på medlemsmøter og sånn, men det er jo kaffe og kaker og ikke noen sånn store … Og så er det selvfølgelig litt på representasjon. Når vi skal på sånne fylkesaktiviteter, for eksempel, så har vi jo en egenandel der. Og da pleier vi å være litt rause, for folk bruker jo helgen sin …
>
> Det er det vi kaller medlemspleie og kurs og konferanser. For vi har jo lagt opp til at hvis du som medlem er interessert i å komme på kurs og konferanser, så skal det ikke koste deg noe. Det betaler vi.
>
> Vi betaler også inn en stemmestøtte til fylkeslaget, som er over halvparten av det vi får av inntekten fra kontingenten. Dermed blir det ikke så veldig mye igjen på bunnlinjen som vi gjerne skulle hatt.

Som det kommer fram gjennom denne analysen av lokale partiers og listers vurdering av sine økonomiske rammebetingelser, basert på kvalitative intervjuer med lokale partiledere i utvalgte casekommuner, så er det noen fellesnevnere, men også en del variasjoner. Samtidig synes det ikke å være noen systematikk i hvilke partier/lister som mener eller praktiserer hva. Det gjelder med hensyn til både partifarge, alder og størrelse. Det eneste som av naturlige grunner har betydning, er skillet mellom lokale lister og partier, idet førstnevnte ikke kan motta statlig støtte. Inntrykket stemmer veldig godt overens med det generelle bildet fra den kvantitative spørreundersøkelsen.

Lokale partiers oppfatning av økonomirapportering

Politiske partier må, som nevnt innledningsvis, hvert år avlegge en økonomirapport via partiportalen.no for alle sine nivåer. Åpenhet om partifinansiering er med på å sikre offentlighetens rett til innsyn og kan motvirke korrupsjon og uønskede bindinger. Rapportering kan likevel muligens også oppleves som «baksiden» av støtteordninger fordi en slik rapporteringsoppgave kan kreve tid og ressurser der disse oppleves som knappe.

Vi skal nå se nærmere på i hvilken grad de lokale partiene (og listene der det er relevant) omfattes av rapporteringsordningene som finnes, og hvordan de vurderer eventuelle rapporteringsplikter.

I spørreundersøkelsen spurte vi kommunepartiene og listene om de må rapportere om partifinanser til offentlige myndigheter og eget parti (tabell 8.8), og i hvilken grad denne rapporteringen var arbeidskrevende (tabell 8.9). 85 prosent svarte at de må rapportere om partifinanser til staten, 10 prosent svarte at de må

rapportere til kommunen, og 48 prosent svarte at de har økonomisk rapporteringsplikt til sitt fylkeslag eller sin nasjonale partiorganisasjon.

Tabell 8.8 Andel kommunepartier og lister som har bestemte rapporteringsplikter. Prosent

	Totalt	N
Må rapportere om partifinanser til staten	85	812
Må rapportere om partifinanser til kommunen	10	668
Må rapportere om partifinanser til fylkeslag eller nasjonal partiorganisasjon	48	727

Spørsmålsformulering: Må kommunepartiet/lista rapportere om partifinanser til offentlige myndigheter eller partiet?

Når det gjelder hvor arbeidskrevende denne rapporteringen av partifinanser oppleves av kommunepartiene og listene som oppgir at de må gjøre det, mener 46 prosent at det «ikke er arbeidskrevende», mens 50 prosent mener at det er «noe arbeidskrevende». Kun 4 prosent mener at det er «svært arbeidskrevende». For hovedparten av kommunepartiene og de lokale listene synes derfor rapporteringsplikten å være en forholdsvis overkommelig oppgave.

Tabell 8.9 Oppfatning av økonomirapporteringen blant kommunepartier og lister. Prosent

	Totalt
Ikke arbeidskrevende	46
Noe arbeidskrevende	50
Svært arbeidskrevende	4
N	736

Spørsmålsformulering: Hvor arbeidskrevende oppleves rapporteringen av partifinanser? Dette spørsmålet ble kun stilt til de som oppga at de måtte rapportere partifinanser til minst én av instansene (staten, kommunen og/eller partiet).

Det bør imidlertid nevnes at det bare er fem lokale lister som har svart på spørsmålene om økonomirapportering. Av disse oppgir tre at det ikke er arbeidskrevende å rapportere, én at det er noe arbeidskrevende, og en siste at det er svært arbeidskrevende. For de lokale listene gjelder rapportering kun rapportering til den respektive kommunen.

Når kommunepartiene og listene blir spurt om de får hjelp til den økonomiske rapporteringen (tabell 8.10), er det hele 75 prosent som svarer «nei, vi gjør det selv». 24 prosent får hjelp av fylkes- eller sentralpartiet, mens 1 prosent får hjelp av andre enn partiet selv.

Tabell 8.10 Andel kommunepartier og lister som får hjelp til økonomirapportering. Prosent

	Totalt
Ja, fra andre	1
Ja, fra fylkes- eller sentralpartiet	24
Nei, vi gjør det selv	75
N	735

Spørsmålsformulering: Får kommunepartiet/lista hjelp til rapporteringen?

At så mange som tre fjerdedeler ikke får hjelp til sin økonomirapportering, underbygger inntrykket fra tabell 8.9 om at dette er en overkommelig oppgave for de fleste kommunepartier og lister. Sagt på en annen måte: Det klare hovedinntrykket fra spørreundersøkelsen blant kommunepartier og lister er dermed at den økonomiske rapporteringen til offentlige myndigheter og/eller eget parti oppleves som lite eller ikke arbeidskrevende, og at de er i stand til å gjøre denne rapporteringen selv uten hjelp fra andre.

I de kvalitative intervjuene gir samtlige lokale partiledere fra casekommunene uttrykk for at økonomisk rapportering er en oppgave som har deres oppmerksomhet. Flere av dem gir også tydelig uttrykk for at dette er en prioritert og viktig oppgave, enten fordi konsekvensene av manglende eller feil rapportering kan være alvorlige for partilaget, eller fordi det handler om åpenhet og samvittighet. De tre følgende sitatene illustrerer dette:

> […] det er nemlig sånn at hvis du ikke får tingene på plass i portalen til den og den tiden, så bortfaller støtten neste år. Så det er ganske crazy sanksjoner på disse tingene.

> Min største frykt er jo å trykke feil, og så er det sånn «[b]eklager, dere får ikke penger i år», eller sånn «[d]u har med et uhell lagt ned lokallaget ditt», eller et eller annet sånt.

> Det må vi rapportere til Statistisk sentralbyrå via den Partiportalen. Det gjør vi, og det føler jeg at er veldig viktig at vi gjør. Det går jo på det samvittighetsmessige – at vi er ærlige på hva vi rapporterer inn.

Det varierer imidlertid hvilken erfaring informanten selv har med rapporteringsoppgaven, og hvilke instanser de oppgir å måtte rapportere til.

I flere av de lokale partilagene er rapporteringsoppgaven «delegert» til andre enn lederen. Det kan være til kassereren eller regnskapsføreren, en valgt eller ekstern revisor eller til et «høyere nivå» i partiet, som for eksempel fylkessekretæren eller det nasjonale partileddet. En slik delegering oppfattes som praktisk: «Vi har outsourcet det til vår fylkessekretær, som da har litt stordriftsfordeler på at han har både tid og krefter til å sette seg inn i disse tingene.» Rapportering kan da gjøres av den personen som faktisk har innsikt i økonomien: «Nå er jo kassereren min ganske flink, da, så hun gjør dette med en gang når ting er klare.»

Noen påpeker imidlertid også at delegering gjøres for å sikre en form for kontroll, og for at rapporteringen gjøres riktig og i henhold til lover og regler, slik som dette sitatet illustrerer:

> Det vi har gjort for å sikre at vi ivaretar vårt ansvar, er å overføre, eller kanskje ikke overføre ansvaret, men i hvert fall at både revisor og regnskapsfører […] hjelper oss til de formelle tingene. Så alt går gjennom regnskapsfører og revisor, som sikrer at vi gjør det riktig i henhold til regelverk og krav.

Hvilke instanser informantene oppgir at lokallaget må rapportere til, varierer. Her nevnes alt fra rapportering til årsmøtet, kommunen, fylkespartiet, staten, Brønnøysundregistrene, Partiportalen og Statistisk sentralbyrå (SSB). Nå skal man imidlertid være forsiktig med å vurdere om rapporteringen i lokallagene gjøres til riktige instanser på grunnlag av de svarene informantene gir. Det skyldes først og fremst at rapporteringsoppgaven i mange tilfeller er delegert, og at informanten – kanskje derfor – ikke nødvendigvis har viten om alle rapporteringsrutiner i partilaget. En slik «manglende» kunnskap var flere av informantene åpne om.

Det som kommer fram i samtalene med de tre lokale listene fra casekommunene, er at de ikke rapporterer sin økonomi til andre instanser enn medlemmene (på årsmøtet).

De juridiske rammene for partilagenes økonomirapportering innebærer noen krav og regler som lagene må følge. Det er ingen av de lokale partilagene fra casekommunene som gir uttrykk for at disse reglene og kravene ikke er håndterbare. Tvert imot er hovedinntrykket at alle partilag er av den oppfatning at det er mulig å utføre den økonomiske rapporteringsplikten de har, i henhold til

gjeldende regler og lovverk. Dette hovedinntrykket kan oppsummeres ved hjelp av et sitat fra en av informantene:

> Vi har ikke noen problemer med å møte de krav til kontroll og revisjon som ligger der. Det håndterer vi helt greit, for å si det sånn.

Når det gjelder økonomisk innrapportering til SSB via Partiportalen[15] mer spesifikt, har stort sett alle lokale partilag[16] også kun godt å si om den og brukervennligheten:

> Nææ, for oss er det ikke noe krevende. Det er jo noen spørsmål man må krysse av nedover der. Man logger inn på det som heter Partiportalen, og krysser ut en del … De stiller noen spørsmål nedpå der, så er jo systemet sånn at det er to andre i partiorganisasjonen som, på en måte, skal godkjenne. Det går jo noen minutter, men det er ikke noe stor jobb, nei.

> Ja, etter hvert som du har lært deg den digitale løsningen, så synes jeg det er veldig greit. Jeg slet jo når alt ble lansert, portalen, må jeg innrømme, men det har gått seg til og blitt mye enklere med Bank-ID på mobil og allting. Jeg har ikke noe å utsette på Partiportalen eller noe av rapporteringen vi må gjøre.

Og videre kommenterer en av informantene også den tilgjengelige støttefunksjonen i positive ordlag:

> Ja, det er håndterbart. Det går greit, og de er flinke til å bistå – SSB og de som skal ha disse tallene. Det var første året jeg skulle gjøre dette i fjor, og jeg synes ikke det er noen stor terskel …

Det var likevel en informant som hadde litt å utsette på Partiportalen, blant annet knyttet til innloggingsfunksjonen, men hvorvidt dette var et stort problem, var ikke tydelig.

Regler rundt personvern – juridiske rammebetingelser til besvær?

I det praktiske og konkrete arbeidet med å administrere en medlemsorganisasjon er det ikke bare de juridiske rammebetingelsene knyttet til økonomi og rapportering lokale partier og lister må forholde seg til. Også retningslinjer og lovgivning for personopplysninger og ivaretakelse av personvern (personopplysnings-

15 Rapporteringen skjer til SSB, som publiserer tallene på partifinansiering.no, jf. partiloven § 18 femte ledd og § 22. Rapporteringen skjer via Altinn. Partiportalen inneholder kun dybdelenker til Altinn.
16 Unntatt de lokale listene som ikke bruker Partiportalen.

loven – GDPR) er rammebetingelser som legger føringer på partienes og listenes plikter – spesielt når det gjelder håndtering av medlemsopplysninger, noe som igjen har praktiske konsekvenser for den «konkrete» og administrative arbeidsflyten i organisasjonen. I de kvalitative samtalene med de lokale partilederne i en av casekommunene ble dette temaet rundt personvern og håndtering av personopplysninger tatt opp og belyst mer inngående.

De lokale partiene var av den oppfatning at personvern og håndtering av personopplysninger i deres lokale organisasjonsarbeid er både viktig og prioritert, men også til dels en utfordring for det praktiske arbeidet som gjøres.

Viktigheten og den prioriteten som ivaretakelse av personvern tillegges hos de lokale partiene, kom fram ved at de har tydelige rutiner for håndtering av medlemsregistre og tilgang til disse. Først og fremst er det i flere av partiene tydelig definert hvem – for eksempel lokallederen og kassereren – som har tilgang til medlemslista, mens tilgang i noen partier også forutsetter at vedkommende har gjennomført et kurs i regi av det nasjonale partileddet:

> Det styres fra sentralt hold, men det er sånn at du må ha kurs for å kunne ha tilgang til medlemssystemet. Jeg som leder har tilgang til medlemssystemet. Det er vel for å holde oversikt over hvem som har betalt medlemskontingent og den biten der, men der har vi det sånn at alt dette styrer sentralt med.

Av sitatet ses det også at i dette partiet er håndtering av personopplysninger knyttet til medlemslista, mens systemet for dette regulert sentralt i partiet. Det var det flere eksempler på. I et annet parti har det sentrale nivået utviklet en digital medlemsportal hvor de som skal ha tilgang, skal bruke Bank-ID for å identifisere seg.

At de juridiske retningslinjene og lovgivningen for personopplysninger i stor utstrekning er en oppgave som det sentrale nivået i partiene har tatt på seg å håndtere i praksis og «styre», skaper nok en form for «trygghet» for de lokale partiene.

En ting er imidlertid sikring av personvern i forbindelse med medlemshåndtering og medlemslistene, en annen ting er håndtering av personopplysninger i andre mer «uformelle» omstendigheter. Det gjelder for eksempel i forbindelse med bruk av sosiale medier, der det raskt kan skje en «feil», slik som denne lokale partilederen forklarer:

> Nei, vi passer på dette når det gjelder Facebook og en del sånne ting. At vi ikke gjør ting som kan … Det er veldig fort å ikke tenke seg godt nok

> om når man presenterer saker og gjør den typen ting. Med kilder på bilder og en del sånne ting. Det er også en av fordelene ved å ha engasjert noen som er litt mer proff på det, til å gjøre det. Bare i det halvåret hvor vi har hatt en til å gjøre det, har jeg to ganger fått en påpekning av henne om jeg har tenkt over hvordan dette ville være i forhold til personvern-lovgivning. Og det ville jeg aldri tenkt på selv.

Vedkommende lokale partileder uttrykker her at bevissthet og kunnskap rundt personvern er helt nødvendig, og at det ikke er en selvfølge at «alle» har det – et støtteapparat i en eller annen form oppleves altså som nødvendig. Det er imidlertid ikke bare for den enkelte at god håndtering av personopplysninger kan virke utfordrende, men også for det lokale partiet og dets oppgaver. Flere lokale partiledere nevner i den sammenheng nominasjonsprosessene:

> Når en nominasjonskomite kommer og spør om å få medlemslisten, er det en utfordring å behandle det på en god måte. At jeg må ha under-skrifter av vedkommende i nominasjonskomiteen, at «[d]u kommer tilbake til meg med den listen, slik at jeg får makulert den». Slik at den ikke blir svevende rundt i systemet.

At regelverket for personopplysninger oppleves som utfordrende i forbindelse med nominasjonsarbeidet fordi partilederen formelt sett ikke kan utlevere medlemslista med kontaktinformasjon til aktuelle kandidater (medlemmer), skaper et praktisk problem fordi komiteen «nødvendigvis» må vite hvem de kan spørre om å stille til valg. En av informantene forklarer her hvordan de løser dette i praksis:

> Det er jo faktisk bare lokallagslederen og kassereren som har tilgang til det. Det er jo en utfordring … Du skal både … til nominasjonskomiteen og valgkomiteen – at de ikke har tilgang på medlemsregister. Vi har løst det på den måten at vi har vært til stede i nominasjons- og valgkomiteen, slik at vi får gitt dem den informasjonen som de trenger. De må jo vite hvem de har mulighet til å spørre. Men du har faktisk ikke lov til å skrive ut medlemslistene, og du har ikke lov til å … før du skal sende invitasjon til for eksempel årsmøtet, så legger vi den i blindkopifeltet, slik at ikke andre skal se hvem det er. Det er jo da … Jeg tror at det er riktig, men det er krevende. Det er faktisk det.

Partilederen her – og flere av de andre som har blitt intervjuet – henleder også oppmerksomheten på at regelverket har en del konkrete implikasjoner for hvordan ulike oppgaver utføres, blant annet i forbindelse med utsendelse av e-poster til medlemmer. Det er lett å gjøre en feil, men som regel vil den bli påpekt og ikke gjentatt fordi det er så stor oppmerksomhet rundt ivaretakelse av personvern i de lokale partiene – og ikke minst fra sentralt hold:

> Jeg tror det var én gang at jeg glemte å sette på blindkopi, og da fikk jeg ganske mange tilbakemeldinger på det da jeg skulle sende ut på mail. Så det glemmer du ikke så veldig fort, da …

Avslutning og oppsummering

I dette kapittelet har vi satt søkelys på rammebetingelsene for politiske partier og spesielt det lokale nivået: kommunepartier og lokale lister. Det handler dels om det økonomiske handlingsrommet som disse aktørene opererer innenfor, men det handler også om de juridiske rammene i form av både deres plikter og rettigheter: rettigheter til økonomisk støtte, plikter til rapportering og til å ivareta personvernhensyn når partiorganisasjonen skal ledes. Det er mange detaljer og nyanser som kan trekkes fram og drøftes videre, og vi vil løfte fram noen av disse her. Selv om tidligere kapitler har vist at lokale partier og lister organiserer seg nokså likt, varierer den økonomiske praksisen og handlingsrommet noe når vi sammenlikner listene med partiene – ikke minst ettersom de lokale listene i praksis ikke mottar støtte fra staten.

Den overordnede utviklingen i økonomiske rammevilkår for politiske partier målt i verdien av deres samlede inntekter (i faste 2020-kroner) er for perioden 2010–2020 som helhet kjennetegnet av en positiv tendens, dog med noe fluktuasjon underveis. Den offentlige partistøtten utgjør, i hovedsak, en større andel av inntektene til partiene representert på Stortinget enn av inntektene til partiene som ikke er på Stortinget.

I spørreundersøkelsen til ledere i lokale partier og lister kom det fram at de tre vanligste inntektskildene – medlemskontingent, støtte fra staten og støtte fra kommunen – generelt også er de kildene som oppleves som de tre viktigste. For lokale lister og partier som ikke er representert på Stortinget, er det medlemskontingent og støtte fra kommunen som oppleves som de viktigste inntektskildene. Det er også verdt å merke seg at lokale lister relativt sett oppgir å få støtte fra privatpersoner og sympatisører i noe større grad enn de lokale partiene.

Flertallet av de som svarte på spørreundersøkelsen, opplever den økonomiske situasjonen i sitt kommuneparti eller sin liste som «god» eller «verken god eller dårlig». Men de lokale listene skiller seg her litt ut fra kommunepartiene ved at en større andel av listene beskriver sin økonomiske situasjon som «vanskelig» eller «svært vanskelig».

Hovedparten av kommunepartiene og de lokale listene opplever den økonomiske rapporteringsplikten knyttet til partifinanser som en forholdsvis overskuelig oppgave. I samtalene med de tre lokale listene fra casekommunene kom det fram at de ikke rapporterer sin økonomi til andre instanser enn til medlemmene på årsmøtet.

Når det gjelder personvern, kom det fram gjennom de kvalitative intervjuene at flere av de lokale partiene har tydelige rutiner for håndtering av medlemsregistre og tilgang til disse. Regelverket for personopplysninger oppleves imidlertid som særlig utfordrende i forbindelse med nominasjonsarbeidet fordi utlevering av medlemslister med kontaktinformasjon til for eksempel nominasjonskomiteen omfattes av regelverket.

Dette kapittelet har også kartlagt kommunenes praksis for å gi støtte til lokale partier og lister gjennom en spørreundersøkelse til alle landets kommuner. Rundt 90 prosent av alle kommuner som svarte på undersøkelsen, har en ordning for støtte til partienes og listenes kommunestyregrupper. En like stor andel støtter også gruppene i kommunestyret og/eller de lokale partiorganisasjonene ved å stille lokaler eller utstyr, som for eksempel PC, nettbrett eller prosjektor, til rådighet. Til sammenlikning oppgir under 10 prosent av kommunene at de har en ordning for kommunal økonomisk støtte til lokale partiorganisasjoner. I de aller fleste kommuner følger det ingen rapporteringsplikt med den økonomiske støtten, og denne gis «automatisk» uten noen søknadsprosess. Det som imidlertid er påfallende, er at informasjon om den økonomiske støtteordningen i liten grad er tilgjengelig på kommunenes nettsider, men heller kommuniseres internt på andre måter, for eksempel gjennom et vedtak eller per e-post.

9 Avslutning

Vi har bygd denne rapporten rundt fem hovedtemaer, men det er likevel åpenbart at grensene for disse temaene kan være flytende. I dette avsluttende kapittelet forsøker vi derfor å oppsummere noen konklusjoner på tvers av disse hovedtemaene.

Livskraftige arenaer for lokalt engasjement

Partiforskningen – i hvert fall internasjonalt – har gjerne tegnet et dystert bilde av partienes situasjon, med fallende medlemstall og utstrakt passivitet. På den ene siden blir noe av dette bekreftet i denne rapporten: Mange medlemmer er passive, og det er gjerne en indre kjerne av aktive medlemmer som holder liv i partilag og lister. På den andre siden er aktivitetsnivået høyt nok til å opprettholde et omfattende nettverk av lokale partilag og lister og drive disse med medlemsmøter, temakvelder, sosiale tilstelninger, valgkampaktiviteter og så videre.

Så varierer situasjonen også mellom partiene, gjerne i takt med velgeroppslutningen. Noen forteller om økende medlemstall og sterkt engasjement, mens andre rapporterer om tilbakegang og laber stemning. Alt i alt kan vi likevel konkludere med at partilagene og listene ikke har gitt oss noen elendighetsbeskrivelse. Slik sett er våre funn i samsvar med Heidar og Jupskås' (2022) analyser av de norske partimedlemsundersøkelsene.

Når det gjelder aktivitet i forkant av valg, har nominasjon av listekandidater fått en del oppmerksomhet i tidligere forskning. Utforming av lokale valgprogrammer og organiseringen av lokal valgkamp har fått mindre oppmerksomhet. Her har vi imidlertid sett at utformingen av valgprogrammer, på samme måte som nominasjonene, er en relativt omfattende prosess der ikke bare styret og kommunestyregruppen, men også medlemmer, kan komme med innspill. Valgkamp er også arbeidskraftintensivt, og mye foregår på tradisjonelt vis – der stander og brosjyreutdeling er så godt som allestedsnærværende. Husbesøk har partiene derimot delte meninger om.

Kommunereformen ser ikke ut til å ha hatt noen entydig innvirkning på partienes arbeid – utover at kommunesammenslåing førte med seg sammenslåing av

kommunepartier og dermed krevde en betydelig omorganisering på et tidspunkt da partiarbeidet var hemmet av koronapandemien. Noen steder har sammenslåing av kommuner og kommunepartier vært en kilde til konflikt. Andre steder har det gitt mulighet til å utvide virksomheten til områder som tidligere sto uten lokallag.

Forholdet mellom kommunestyregruppen og partistyret kan fungere på mange ulike måter, men et fellestrekk er likevel at de to organene samordner seg ved hjelp av ordninger for gjensidig representasjon. Noen partilag skiller tydelig mellom styrets virksomhet – som dreier seg om organisasjonsspørsmål – og kommunestyrerepresentantenes behandling av politiske saker. Det vanligste mønsteret er likevel at den lokale partiorganisasjonen er involvert i kommunestyregruppens arbeid gjennom løpende dialog om saker på den kommunale dagsordenen. I noen partier og lister er styret og kommunestyregruppen så sammenvevd at det kan være vanskelig å skille dem.

Forskning om motivasjon for partimedlemskap viser at de fleste medlemmer oppgir politikk og ideologi som grunn for innmelding (Heidar og Kosiara-Pedersen 2020b). Våre funn rokker ikke ved dette, men viser samtidig at det sosiale samværet også er et viktig element i lokalt partiarbeid. Koronapandemien har tydeliggjort dette: Mens partiene kunne drive en del av det politiske arbeidet på digitale plattformer, var det et savn å ikke kunne møtes fysisk.

Åpne eller lukkede partier?

I en viss forstand er politiske partier alltid utadrettede organisasjoner. En sentral oppgave for partier og lister, og i bunn og grunn deres eksistensgrunnlag, er å få valgt inn representanter i folkevalgte organer. Da må man nå ut til velgerne.

Den internasjonale forskningen om politiske partier har pekt på en tendens til at grensene mellom medlemmer og ikke-medlemmer blir mindre skarpe (se f.eks. Scarrow 2015). Norske partier framstår likevel som ganske tradisjonelle på dette punktet: For de fleste er medlemskap noe som fører med seg forpliktelser, som å betale medlemskontingent, men også noe som gir visse eksklusive rettigheter som ikke-medlemmer ikke har. Med andre ord er det grenser for partienes åpenhet. Ikke-medlemmer kan som oftest ikke delta i aktiviteter der partilagets politikk og personvalg blir avgjort, som for eksempel nominasjoner. Det er oftere akseptert at ikke-medlemmer kan stille til valg for partiet, men likevel er det et flertall av partilag og lister som ikke godtar dette. Ikke-medlemmer er derimot i større grad velkomne på ordinære medlemsmøter, sosiale tilstelninger

og i valgkamp, men det ser ikke ut til å være en bevisst satsing på å inkludere ikke-medlemmer. Holdningen ser heller ut til å være at ingen stenges ute hvis de skulle møte opp.

Selv om de lokale partiene og listene begrenser ikke-medlemmers formelle innflytelse, er de gjennomgående opptatt av å holde kontakt med aktører i lokalsamfunnet, inkludert sivilsamfunnet og næringslivet. Det skjer gjennom løpende kontakt om aktuelle politiske saker. Som oftest er det snakk om sporadisk kontakt, mens noen partier og lister har mer regelmessig kontakt med politisk allierte i organisasjonssamfunnet. Slik kontakt kan være viktig for å få innspill, lære og oppdatere seg på politiske saker, for politisk gjennomslag og for å bygge tillit og vedlikeholde politiske allianser. Medlemmene er samtidig fortsatt et av de viktigste bindeleddene mellom partiene og lokalsamfunnet.

Medialisering?

Mens mye av arbeidet i lokalpartiene gjøres på tradisjonelt vis, har medieutviklingen forandret rammebetingelsene for lokalt politisk arbeid. Vi har gått fra et samfunn med kommunikasjon via brevpost, fasttelefon og telefaks til internett, smarttelefoner og sosiale medier. Koronapandemien ga medieutviklingen enda en omdreining, da partier og lister måtte lære å ta i bruk digitale møteplattformer som Teams og Zoom. På samme måte som resten av samfunnet har partier og lister lært å ta digitale verktøy i bruk. Det er likevel få lokale partier og lister som har den profesjonelle kunnskapen som trengs for å utnytte de digitale mulighetene fullt ut, særlig i valgkampsammenheng, og de innser sine egne begrensninger.

Mye blir likevel gjort. Sosiale medier brukes både internt i arbeidet til styret og kommunestyregruppen innenfor den større kretsen som partimedlemmene utgjør, og for kommunikasjon ut til velgerne. Facebook framstår som det viktigste sosiale mediet: Det store flertallet av lokale partier og lister har en offentlig Facebook-konto, og et flertall har også en lukket gruppe for medlemmer.

Annethvert år er det valgkamp, og det utadrettede arbeidet intensiveres i disse periodene. Arbeidet med å kommunisere standpunkter ut til velgerne begrenses likevel ikke til valgkampene. Partiene og listene uttaler seg ganske hyppig i lokale medier. Mediekontakten kan ofte ha utgangspunkt i kommunestyregruppen og saker som den behandler, siden mediene dekker det som står på den kommunale dagsordenen. Mange lokale partier og lister opplever imidlertid at det er krevende å nå ut i mediene med det politiske budskapet sitt.

Kort sagt er det viktig for partier og lister å synes i mediene, og de har utvilsomt tatt i bruk det nye medielandskapet. Det ser likevel ikke ut til å være noen særlig medialisering av lokal politikk og politisk arbeid, i den forstand at politisk virksomhet er tilpasset en medielogikk (se Strömbäck og Esser 2014). For eksempel kommer ikke medietekke særlig høyt på lista over egenskaper som etterspørres ved nominasjon av kandidater til kommunestyrevalg.

Utfordringer for lokalpartiene

En utfordring for lokale partier og lister kan være økonomien, men det er ingen krisestemning blant de undersøkte partiene og listene. De fleste opplever lagets økonomiske situasjon som enten god eller verken god eller dårlig. De tre viktigste inntektskildene for lokale partier og lister er medlemskontingent, støtte fra staten og støtte fra kommunen. Kravene om rapportering av partifinanser oppleves stort sett som overkommelige. Rapporten har bidratt til å kartlegge kommunenes finansieringssystem, som kommer i tillegg til den statlige støtten, og som vi visste lite om fra før. Mens de fleste kommunene oppgir å ha en ordning for støtte til partienes og listenes kommunestyregrupper, finnes det også et mindretall av kommunene som har støtteordninger for lokale partiorganisasjoner. Informasjonen om slike lokale støtteordninger ser imidlertid ut til å variere, og det er ikke alle som har offentliggjort skriftlig informasjon om retningslinjer og kriterier. Kommunene bidrar også, ikke minst til gode rammebetingelser for gruppene i kommunestyret og/eller de lokale partiorganisasjonene gjennom å stille lokaler og møteutstyr til rådighet.

En annen mulig utfordring for lokalpartiene er sosiodemografisk representativitet. Tidligere forskning har i stor grad konsentrert seg om kjønnslikestilling ved nominasjon til kommunevalg. I vår undersøkelse framstår kjønn som det klart viktigste hensynet når kandidatlista settes opp, mens politisk erfaring og kompetanse er viktigere for tildeling av stemmetillegg. Her må det også nevnes at partiene og listene ikke synes det er vanskeligere å rekruttere kvinner enn å rekruttere kandidater generelt, og det er heller ikke vanskeligere å få kvinner til å stille på plass med stemmetillegg enn på lista generelt. Det er altså lite som tyder på at lokalpolitikken har noe kjønnsspesifikt rekrutteringsproblem når det gjelder tilbudet av kandidater. Geografi er også et ganske viktig kriterium, alder kommer lenger ned på lista, mens svært få lokale partier tar hensyn til kandidatenes etniske bakgrunn. Det sistnevnte henger nok sammen med at minoritetsbefolkningen er ganske liten i mange norske kommuner.

Hvor store er så belastningene for det mindretallet av partimedlemmer som velger å engasjere seg aktivt? Politisk arbeid, særlig med tunge kommunestyreverv, kan lett bli arbeidskrevende – i hvert fall i større kommuner (se Brandtzæg mfl. 2022). I denne undersøkelsen har vi ikke gått inn på godtgjørelser for kommunepolitisk arbeid, et spørsmål som er opp til kommunene å avgjøre. Intervjuene våre antyder at det kan være en spenning her: på den ene siden et ønske om at lokalpolitisk arbeid skal være frivillig og ikke profesjonalisert, på den andre siden et ønske om å kunne gi kompensasjon for å sikre en bred rekruttering til lokalpolitiske verv.

En annen type belastning som lokalpolitikere i noen utstrekning utsettes for, er hets og hatytringer. Dette har i det siste fått økende oppmerksomhet og er blitt kartlagt ved spørreundersøkelser til lokalpolitikere (se Brandtzæg mfl. 2022: kap. 8). Vi har sett på dette problemet med utgangspunkt i partienes og listenes håndtering av hets og trusler. Rundt halvparten av listene og partiene rapporterer at deres folkevalgte eller tillitsvalgte har opplevd å bli utsatt for hatytringer og trusler. Bare et mindretall har faste rutiner for håndtering av dette, selv om de gjennomgående er bevisste på problemet og opptatt av å følge opp når noen i partiet utsettes for hatytringer og trusler. En av utfordringene som partiene i den forbindelse peker på, er at det kan være vanskelig å avgrense hva som regnes som en hatytring. Ulike personer kan oppleve situasjoner ulikt, og det er også en oppfatning om at man må tåle noe som politiker og folkevalgt. Slik uklarhet kan også føre til manglende handling når grensetilfeller oppstår.

Partier og lokale lister

Lokale lister ønsker gjerne å være et alternativ til det etablerte partisystemet. Det forhindrer ikke at de på mange måter fungerer akkurat som de etablerte partienes lokallag, med den samme organisasjonsformen og de samme aktivitetene. Vår undersøkelse bekrefter dermed funnene fra Aars og Ringkjøbs (2008) undersøkelse, der likhetene også blir understreket. Den tradisjonelle måten å organisere partier på – og sivilsamfunnsorganisasjoner generelt – har dermed gjennomslagskraft også i floraen av lokale lister.

Forskjellen er selvsagt at partienes lokale ledd tilhører en større organisasjon, med organisasjonsledd på fylkesnivå og nasjonalt nivå. Kommunepartiene har tett og jevnlig kontakt oppover i partiorganisasjonen, og særlig fylkesnivåets viktige rolle blir bekreftet (se f.eks. Allern og Saglie 2012). Partiene lokalt forsøker å påvirke politikken på høyere nivåer, samtidig som de i mindre grad opplever politisk styring ovenfra. Mens det store flertallet av lokallagene gir

innspill til programprosessen på høyere nivåer (med varierende suksess), oppgir et klart flertall at de utformer sine lokale programmer selv. Fylkespartiene bidrar imidlertid i stor grad med administrativ og praktisk støtte, noe som gir partiene i kommunene en fordel som lokale lister ikke har.

Lokale lister etableres gjerne med bakgrunn i et sterkt engasjement, men den manglende organisatoriske forankringen i en større enhet kan gjøre dem mer sårbare og mindre stabile over tid. På den andre siden setter de den lokale autonomien høyt. For noen lokale lister kan det i noen tilfeller oppleves som en ulempe ikke å ha et nasjonalt parti i ryggen når de vil fremme lokale interesser overfor nasjonale myndigheter. Likevel er dette ikke nødvendigvis noe uoverstigelig problem, da lokale lister kan alliere seg med partier i kommunen for å fremme slike saker. Slik sett kan man si at et lokaldemokrati helt uten rikspolitisk forankrede partier ville svekke bindeleddene mellom lokalt og sentralt nivå i politikken, mens den nåværende situasjonen – med en blanding av lokale lister og nasjonalt tilknyttede partier – i mindre grad rammes av dette.

Rammebetingelsene for lokale partier og lister er imidlertid ulike: Partier kan registrere seg i partiregisteret, noe som gir plikt til å rapportere om økonomi, men som til gjengjeld også gir tilgang til statsstøtte og dermed økonomiske fordeler. I prinsippet er reglene like for alle: Også lokale lister kan samle underskrifter og registrere seg som partier. Problemet er imidlertid for det første at kravet om 5 000 underskrifter kan være vanskelig å oppfylle for lokale lister. For det andre blir lister og partier slettet fra partiregisteret hvis de ikke stiller lister ved to påfølgende stortingsvalg. Dette er ikke noe problem for partier med rikspolitiske ambisjoner, som jo nettopp har som formål å stille lister ved stortingsvalg. Derimot er det et problem for lokale lister, siden stortingsvalg ikke inngår i deres formål. Vi har ikke undersøkt om de lokale listene ønsker å registrere seg som partier, hvis det hadde vært mulig å opprettholde en slik registrering over lengre tid. Det er likevel et tankekors at kriteriene for å opprettholde en partiregistrering er knyttet til å stille liste ved stortingsvalg, og ikke til listestilling ved lokalvalg – og man kan spørre seg hvorfor de to valgene behandles ulikt.

Lokalpartier i endring?

Som nevnt innledningsvis er denne studien den første, helhetlige undersøkelsen av tilstanden til lokalpartiene og listene landet rundt. Den overordnede konklusjonen er at det står nokså bra til med lokalpartiene og listene: De fungerer fortsatt som rekrutteringskanaler til lokalpolitikken, som medlemsorganisasjoner,

som medspillere for kommunestyregruppene og som bindeledd til samfunnet for øvrig. De opplever også at rammevilkårene generelt er gode nok til at de kan utføre sine demokratiske kjernefunksjoner. I det minste tegner vår undersøkelse ikke på noe punkt noe krisebilde av tilstanden.

Videre viser studien at partiene og listene i hovedsak evner å endre seg med tiden og tilpasse seg endrede omgivelser. En av de sentrale fagdebattene i den internasjonale partiforskningen har lenge vært hvor omstillingsdyktige politiske partier er. På den ene siden hevdes det i noen av de klassiske verkene at partier responderer på endringer i omgivelsene og slik evner å omstille seg relativt raskt, enten for å øke velgerappellen (se for eksempel Downs 1957 og Kirchheimer 1966) eller for å tilpasse seg mer gradvise og uunngåelige endringer i omgivelsene (se for eksempel Duverger 1959 [1954] og Lipset og Rokkan 1967). På den andre siden hevder andre partiforskere at partier tvert imot er konservative organisasjoner som ikke lett omstiller seg (se for eksempel Panebianco 1988 og Harmel og Janda 1994). De kanskje to største endringene i omgivelsene de lokale partiene og listene har måttet forholde seg til, er fallet i medlemstall og det nye medielandskapet med ny medieteknologi. Partiene åpner i noen grad for at ikke-medlemmer kan delta, men en del sentrale beslutninger – som for eksempel nominasjon av kandidater til folkevalgte verv – er forbeholdt de gjenværende medlemmene. Flere partier melder imidlertid om et betydelig arbeidspress på de som tar på seg verv i partiet. Slik kan en eventuelt fortsatt krympende medlemsmasse til slutt gå utover partienes evne til å utføre kjerne-oppgavene, noe som vil kreve videre tilpasning for de lokale partiorganisa-sjonene og listene.

Når det gjelder framveksten av nye medier og digitale kommunikasjonsverktøy, har partiene og listene inkorporert begge deler. Særlig Facebook er blitt en viktig plattform for partiene og listene, og under koronapandemien måtte de som resten av samfunnet kommunisere digitalt både internt og eksternt. Dette er i seg selv ikke spesielt overraskende, men viser at partiene og listene heller ikke synes å være sinker i møte med ny medieteknologi. De tar i bruk ny kommunikasjonsteknologi som samfunnet for øvrig.

En alvorlig og negativ samfunnsutvikling partiene og listene imidlertid synes å ha noe større vansker med å respondere på er hatytringer, hets og trusler mot politikere. Omfanget av dette er dels en konsekvens av framveksten av sosiale medier. Vår undersøkelse tyder på at partiene og listene fortsatt har en jobb å gjøre når det gjelder å utvikle rutiner for håndtering av hatytringer.

Litteratur

Allern, E.H. og Hansen, V.W. (2019). Organiserte interesser: Hvem har tilgang til partiene? I E.H. Allern, J. Saglie og Ø. Østerud (red.), *Makt og opposisjon. De politiske partiene som demokratisk paradoks*. Oslo: Universitetsforlaget.

Allern, E.H., Heidar, K. og Karlsen, R. (2016). *After the mass party. Continuity and change in political parties and representation in Norway*. Lanham: Lexington Books.

Allern, E.H. og Saglie, J. (2012). Inside the Black Box: Parties as Multi-level Organisations in a Unitary State. *West European Politics, 35*(5), 947–970.

Bakke, E. (2019). Etter kommunereformen: Partiorganisering og nominasjon i «Nye Asker». I E.H. Allern, J. Saglie og Ø. Østerud (red.), *Makt og opposisjon. De politiske partiene som demokratisk paradoks*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bakke, E. og Folkestad, B. (2021). Representasjon i nye storkommunar: Forgubbing og sentrumsdominans eller status quo? I J. Saglie, S.B. Segaard og D.A. Christensen (red.), *Lokalvalget 2019. Nye kommuner – nye valg?* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Bjørklund, T. (1999). *Et lokalvalg i perspektiv*. Oslo: Tano Aschehoug.

Bolin, N., Aylott, N., von dem Berge, B. og Poguntke, T. (2017). Patterns of Intra-Party Democracy across the World. I S.E. Scarrow, P. Webb og T. Poguntke (red.), *Organizing Political Parties: Representation, Participation, and Power*. Oxford: Oxford University Press.

Brandtzæg, B.A., Magnussen, E., Vike, H., Heian, M.T., Kvernenes, M.S., Jupskås, A.R. og Ruud, S.S. (2022). *Lokaldemokrati og lokalpolitikeres arbeidsvilkår. Motivasjon og deltakelse i lokalpolitisk arbeid* (TF-rapport nr. 636). Bø: Telemarksforskning.

Christensen, D.A., Folkestad, B. og Aars, J. (2017). Lokale lister ved kommunevalgene 2011–2015: variasjoner mellom og innenfor kommunene. I J. Saglie og D.A. Christensen (red.), *Lokalvalget 2015 – et valg i kommunereformens tegn?* Oslo: Abstrakt.

Christensen, D.A., Folkestad, B. og Aars, J. (2021). Nasjonale partier og lokale lister i kommunestyrevalgene 2015 og 2019. I J. Saglie, S.B. Segaard og D.A. Christensen (red.), *Lokalvalget 2019. Nye kommuner – nye valg?* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Christensen, D.A., Midtbø, T., Ringkjøb, H.-E., Svåsand, L. og Aars, J. (2004). *Ny personvalgordning og hva så? En analyse av kommune- og fylkestingsvalget i 2003* (Rapport 8: 2004). Bergen: Rokkansenteret.

Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row.

Duverger M. (1959 [1954]). *Political parties: their organization and activity in the modern state*. London: Methuen.

Fiva, J.H. og Røhr, H.R. (2018). Climbing the ranks: incumbency effects in party-list systems. *European Economic Review,* 101, 142–156.

Gauja, A. og Grömping, M. (2020). The expanding party universe: Patterns of partisan engagement in Australia and the United Kingdom. *Party Politics*, *26*(6), 822–833.

Harmel, R. og Janda, K. (1994). An Integrated Theory of Party Goals and Party Change. *Journal of Theoretical Politics*, *6*(3), 259–287.

Heidar, K. (2019). Norwegian parties at work. Representative capacities and political trust. I K. Heidar og B. Wauters (red.), *Do parties still represent?* London: Routledge.

Heidar, K. og Jupskås, A.R. (2022). Deliberative democracy in contemporary political parties: Longitudinal evidence from Norway. *Party Politics*, OnlineFirst. DOI: 10.1177/13540688221080538

Heidar, K. og Kosiara-Pedersen, K. (2020a). The Degree, Type and Quality of Participation: Dimensions in Participation. I M. Demker, K. Heidar og K. Kosiara-Pedersen (red.), *Nordic Party Members: Linkages in Troubled Times*. London: Rowman & Littlefield.

Heidar, K. og Kosiara-Pedersen, K. (2020b). Why Do Members Join Parties? I M. Demker, K. Heidar og K. Kosiara-Pedersen (red.), *Nordic Party Members: Linkages in Troubled Times*. London: Rowman & Littlefield.

Heidar, K. og Saglie, J. (2002). *Hva skjer med partiene?* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Hjellum, T. (1967). *Partiene i lokalpolitikken.* Oslo: Gyldendal.

Kirchheimer O. (1966). The Transformation of the Western European Party Systems. I J. LaPalombara og M. Weiner (red.), *Political Parties and Political Development*. Princeton: Princeton University Press.

Kjær, U. (2012). Local Politics: Incubator or Respirator for Political Parties? I J. Blom-Hansen, C. Green-Pedersen og S.-E. Skaaning (red.), *Democracy, Elections and Political Parties*. Aarhus: Politica.

Larsen, K. (2005). *En politisk kameleon? En studie av Fremskrittspartiet ved kommune- og fylkestingsvalget 2003* (Masteroppgave). Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Lesjø, J.H. (2000). «Folk har det pinadø for godt!» Om deltakelsesproblemer i partilag og lokalpolitikk. I A. Offerdal og J. Aars (red.), *Lokaldemokratiet: Status og utfordringer*. Oslo: Kommuneforlaget.

Lipset S.M. og Rokkan, S. (red.) (1967). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspective*s. New York: Free Press.

Lyngstad, O.N. (2020). *Like god til lands som til bys og i media og? En casestudie av profesjonalisering av lokalvalgkamp i Venstre* (Masteroppgave). Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Mandt, A. (2011). *Stemmene fra grasrota? En analyse av lokale listers etablering, omfang og varighet i lokalpolitikken* (Masteroppgave). Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Mjelde, H.L. (2015). Non-Member Participation in Political Parties: A Framework for Analysis and Selected Empirical Examples from Scandinavia. *Representation, 51*(3), 299–310.

Mjelde, H.L. og Saglie, J. (2017). Deltakelse i partiene: medlemmer, mulige medlemmer og ikke-medlemmer. I J. Saglie og D.A. Christensen (red.), *Lokalvalget 2015 – et valg i kommunereformens tegn?* Oslo: Abstrakt.

Offerdal, A. og Ringkjøb, H.-E. (2002). Medlemsgrunnlag og medlemsaktivitet i lokale partilag. I O. Bukve og A. Offerdal (red.), *Den nye kommunen*. Oslo: Samlaget.

Panebianco, A. (1988). *Political parties: organization and power*. Cambridge: Cambridge University Press.

Poguntke, T., Scarrow, S.E. og Webb, P.D. mfl. (2016). Party rules, party resources and the politics of parliamentary democracies: How parties organize in the 21st century. *Party Politics*, *22*(6), 661–678.

Ringkjøb, H.-E. (2004). *Partia i lokalpolitikken* (Doktoravhandling) (Rapport nr. 89 2004). Bergen: Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen.

Ringkjøb, H.-E. (2006). Partia som forskingsobjekt. Om lokalpartia sin plass i partiforskinga. *Tidsskrift for samfunnsforskning, 47*(3), 413–425.

Ringkjøb, H.-E. og Aars, J. (2005). Partidemokrati uten deltakere? Om partienes nominasjonsprosesser i lokalpolitikken. *Tidsskrift for samfunnsforskning, 48*(10), 319–348.

Rokkan, S. og Valen, H. (1962). The Mobilization of the Periphery: Data on Turnout, Party Membership and Candidate Recruitment in Norway. *Acta Sociologica, 6*(1), 111–152.

Saglie, J. (2002). Partienes rolle i lokalpolitikken. I B. Aardal (red.), *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget.

Saglie, J. (2020). Do party organizations integrate multi-level states? The case of the Norwegian Local Government Reform. *Regional and Federal Studies*, *30*(4), 579–597.

Saglie, J. og Sivesind, K.H. (2018). Civil society institutions or semi-public agencies? State regulation of parties and voluntary organizations in Norway. *Journal of Civil Society, 14*(4), 292–310.

Scarrow, S.E. (2015). *Beyond Party Members. Changing Approaches to Partisan Mobilization*. Oxford: Oxford University Press.

Scarrow, S.E., Webb, P. og Poguntke, T. (red.) (2017). *Organizing Political Parties: Representation, Participation, and Power*. Oxford: Oxford University Press.

Segaard, S.B. (2013). Sosiale medier: et redskap for de lokale kandidatene? I J. Bergh og D. A. Christensen (red.), *Et robust lokaldemokrati – lokalvalget i skyggen av 22. juli 2011*. Oslo: Abstrakt.

Segaard, S.B. og Saglie, J. (2019). Lav kvinnerepresentasjon som demokratisk problem. Lokale partilags arbeid med kjønnsbalanse på valglistene. *Tidsskrift for kjønnsforskning, 43*(3), 141–157.

Skare, A. (1996). Jo mer lokalpolitikk, dess mindre partipolitikk. Om partienes rolle i lokalpolitikken. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift, 12*(3/4), 239–268.

Strand, M. (2011). Bygdelista – «kjerringa mot strømmen» i norsk lokalpolitikk. I J.P. Madsbu og M. Pedersen (red.), *I verdens rikeste land. Samfunnsvitenskapelige innganger til norsk samtid.* Hamar: Oplandske Bokforlag.

Strömbäck, J. og Esser, F. (2014). Mediatization of politics: Towards a theoretical framework. I F. Esser og J. Strömbäck (red.), *Mediatization of politics. Understanding the transformation of Western democracies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Svåsand, L. (1991). State Subventions for Political Parties in Norway. I M. Wiberg (red.), *The Public Purse and Political Parties. Public Financing of Political Parties in Nordic Countries*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.

Tonhäuser, V. og Stavenes, T. (2020). Why change party finance transparency? Political competition and evidence from the 'deviant' case of Norway. *European Journal of Political Research*, *59*(3), 578–598.

Trulsen, Y.C. (2021). *Social Media and the Road to Political Power. A Qualitative Study of People's Action – No to More Road Tolls! use of Facebook during the Election Campaign in 2019*. Oslo: Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.

Valen, H og Katz, D. (1964). *Political Parties in Norway. A Community Study*. Oslo: Universitetsforlaget.

van Biezen, I. og Piccio, D.R. (2013). Shaping Intra-Party Democracy: On the Legal Regulation of Internal Party Organizations. I W.P. Cross og R.S. Katz (red.), *The Challenges of Intra-Party Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Vestre, V. (2020). *Politikk i sentrum og periferi. En analyse av Arbeiderpartiets kommunepartier* (Masteroppgave). Bergen: Institutt for sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen.

Webb, P. og Keith, D. (2017). Assessing the Strength of Party Organizational Resources. A Survey of the Evidence from the Political Party Database. I S.E. Scarrow, P. Webb og T. Poguntke (red.), *Organizing Political Parties: Representation, Participation, and Power*. Oxford: Oxford University Press.

Ødegård, G. (2014). Små partier – store endringer. Medlemskap i ungdomspartiene i Norge 1998–2011. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, *14*(1), 135–148.

Ødegård, G., Bergh, J. og Saglie, J. (2020). Why did young Norwegians mobilize: External events or early enfranchisement? I J. Eichhorn og J. Bergh (red.), *Lowering the voting age to 16: Learning from real experiences to inform the debate*. Cham: Palgrave Macmillan.

Aarebrot, E. og Saglie, J. (2013). Linkage in Multi-level Party Organizations: The Role(s) of Norwegian Regional Party Branches. *Regional and Federal Studies, 23*(5), 613–629.

Aars, J. og Offerdal, A. (1998). Local Political Recruitment in Crisis? A Comparison of Finland and Norway. *Scandinavian Political Studies*, *21*(3), 207–230.

Aars, J. og Ringkjøb, H.-E. (2005). Party Politicization Reversed? Non-partisan Alternatives in Norwegian Local Politics. *Scandinavian Political Studies, 28*(2), 161–181.

Aars, J. og Ringkjøb, H.-E. (2008). Independent Lists in Norwegian Local Politics. I M. Reiser og E. Holtermann (red.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries.* Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Appendiks til kapittel 2

Dette appendikset består av tre deler:

a) spørreskjema til kommunepartier og lokale lister
b) spørreskjema til kommunene om rammebetingelser for kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner i kommunen
c) intervjuguide til ledere i lokale partier og lister

A) Spørreskjema til kommunepartier og lokale lister

[Før spørsmålene under var det en GDPR-forside med samtykke og personvern/databehandlingsinformasjon.]

INTERNT ARBEID OG ORGANISERING
Først ønsker vi å kartlegge typen og omfang av interne aktiviteter, og hvordan ditt kommuneparti/din liste er organisert.

Har kommunepartiet/den lokale lista lokallag under kommunenivået (bydels- eller grendelag)?
- Ja
- Nei

Har kommunepartiet/den lokale lista ungdomsorganisasjon?
- Ja, som bare dekker kommunen
- Ja, sammen med andre kommuner i regionen
- Nei

Omtrent hvor mange medlemmer har kommunepartiet/lista
Skal fungere som filter og skal derfor være obligatorisk
- 1–10
- 11–20
- 21–50
- 51–100
- 101–200
- 201–500
- Mer enn 500
- Vet ikke
- Partiet/lista har ikke formelt medlemskap

Filter: Stilles ikke til dem som har krysset av på «liste uten formelt medlemskap» over.
Hvordan vil du generelt beskrive utviklingen i medlemstallet i kommunepartiet/lista de siste ti årene?
Hvis partilag er slått sammen pga. kommunereformen, ber vi deg vurdere medlemsutviklingen i de sammenslåtte lagene under ett
- medlemstallet har økt
- medlemstallet er stabilt
- medlemstallet har gått ned
- medlemstallet går opp og ned fra år til år
- vet ikke/har ikke nok informasjon om dette til å svare/ikke relevant

Filter: Kun sammenslåtte kommuner.
Når du ser på de sammenslåtte kommunene under ett, hvordan vil du si at kommunesammenslåingen har påvirket …
a) Medlemstallet i kommunepartiet/lista
b) Det samlede aktivitetsnivået i partiet/lista
c) Andelen av medlemmene som er aktive
Matriseoppsett. Svaralternativer a-c):
- En økning
- Ingen endring
- En nedgang
- Vet ikke

Filter: Stilles ikke til dem som har krysset av på «liste uten formelt medlemskap» over.
Hvor ofte organiserer kommunepartiet/lista vervekampanjer for medlemsrekruttering?
- en gang i året eller oftere
- sjeldnere
- aldri

Hvor ofte har kommunepartiet/lista medlemsmøter? Her mener vi alle typer interne møter hvor vanlige medlemmer kan delta (for eksempel sosiale tilstelninger og nominasjonsmøter).
- en gang i måneden eller oftere
- to til fem ganger i halvåret
- en gang i halvåret
- en gang i året
- aldri/vi har ikke medlemsmøter

Hvilke typer interne aktiviteter organiserer kommunepartiet/lista?
Du kan krysse av for flere
- årsmøter
- nominasjonsmøter
- andre medlemsmøter, som politiske temakvelder (for eksempel med intern eller ekstern foredragsholder og politisk diskusjon)
- sosiale tilstelninger
- kurs og skolering
- valgvake etter lokalvalget (alene eller sammen med fylkeslaget eller andre lokale partier)
- loddsalg, pengeinnsamlinger e.l.
- andre typer aktiviteter
- kommunepartiet/lista organiserer aldri interne aktiviteter

***Filter: Stilles til dem som krysset av «andre typer aktiviteter»* over.**
Vennligst spesifiser hvilke andre typer aktiviteter her:
[åpent felt for spesifisering]

Nedenfor har vi listet opp noen aktiviteter. For hver av dem ber vi deg oppgi om ikke-medlemmer faktisk har deltatt, og om de kan delta.
a) ordinære medlemsmøter
b) sosiale tilstelninger
c) valgkampaktiviteter
d) nominasjonsmøter
Matriseoppsett. Svaralternativer a-d:
- Ikke-medlemmer har deltatt
- Ikke-medlemmer kan delta, men gjør det ikke
- Ikke-medlemmer har ikke adgang til å delta

Kan ikke-medlemmer …
a) stille til valg som kandidater for kommunepartiet/lista?
b) stemme i partinterne saker (for eksempel nominasjon og valg av ordførerkandidat)?
Svaralternativer a-b:
- Ja
- Nei
- Vet ikke

Filter: Stilles bare til dem som svarer «ja» på a) ovenfor
Har partiet folkevalgte som ikke er medlemmer i kommunepartiet/lista?
- ja
- nei

Hvilke sosiale medier har kommunepartiet/lista egen konto på?
Du kan krysse av for flere
- Facebook (lukket gruppe for medlemmer)
- Facebook (offentlig konto)
- Twitter
- Instagram (lukket profil)
- Instagram (åpen profil)
- annet
- nei, har ikke konto på sosiale medier

***Filter: Stilles til dem som krysset av «annet»* over.**
Vennligst spesifiser hva slags konto på sosiale medier:
[åpent felt for spesifisering]

Hvordan kommuniserer kommunepartiet/lista med medlemmene?
Hvordan kommuniserer kommunepartiet/lista med sine medlemmer? Kryss av for alle måter som dere kommuniserer med medlemmene på.
a) via epost
b) via sosiale medier (for eksempel lukket Facebook-gruppe)
c) via tradisjonell brevpost
d) via digitale møteplattformer som Zoom og Teams
e) via telefon (sms eller anrop)

Kryss av for de to måtene som brukes mest til å kommunisere med medlemmene.
a) via epost
b) via sosiale medier (for eksempel lukket Facebook-gruppe)
c) via tradisjonell brevpost
d) via digitale møteplattformer som Zoom og Teams
e) via telefon (sms eller anrop)

Nedenfor har vi satt opp noen utsagn om betydningen av COVID-19-pandemien for kommunepartiet/listas arbeid. I hvilken grad passer disse utsagnene for ditt kommuneparti/din liste?
a) Vi brukte digitale plattformer som Zoom og Teams allerede før pandemien
b) Vi har økt bruken av digitale plattformer som Zoom og Teams siden pandemien inntraff
c) Vi bruker ikke digitale plattformer som Zoom og Teams til å kommunisere med medlemmene
d) Vi i lokallagsstyret kommuniserer oss imellom via digitale plattformer som Zoom og Teams, men ikke med medlemmene
Svaralternativer a-d)
- Helt enig
- Nokså enig
- Både og
- Nokså uenig
- Helt uenig
- Vet ikke

Har kommunepartiet/lista folkevalgte eller ansatte som er lønnet av kommunen eller partiet på del- eller fulltid (vi regner ikke med møtegodtgjørelse)?
Du kan krysse av for flere
- ja, ordfører og/eller byråd
- ja, kommunestyrerepresentant(er) som ikke er ordfører eller byråd
- ja, andre ansatte lønnet av kommunen (f.eks. byrådssekretær, politisk rådgiver for ordfører)
- ja, andre ansatte lønnet av partiet
- nei, ingen

Når du tenker på ditt kommuneparti/din liste, hvor enig/uenig er du i dette utsagnet: Interne konflikter hemmer arbeidet vårt.
- Helt enig
- Nokså enig
- Både og
- Nokså uenig
- Helt uenig
- Vet ikke/ønsker ikke å svare

KOMMUNESTYRERETTET ARBEID
Vi vil nå stille deg noen spørsmål om hvordan kommunepartiet/lista arbeider opp mot kommunestyrevalget og kommunestyret.

Har kommunepartiet/lista en egen nominasjonskomite?
- ja
- nei, styret fungerer som nominasjonskomite
- vet ikke

Hvilke hensyn er viktigst i nominasjonen til kommunestyrevalg, når …
a) kandidatlista skal settes sammen? *Sett maks to kryss*
b) det skal besluttes hvilke kandidater som skal gis stemmetillegg? *Sett maks to kryss*
Svaralternativer a-b)
- kjønn
- alder
- etnisk bakgrunn
- geografi (tilknytning til en bestemt del av kommunen)
- politisk erfaring/kompetanse
- yrkesbakgrunn
- evne til å uttale seg i mediene
- ikke noen av disse

Er det vanskelig eller lett …
a) å få folk til å stille som kandidater på kommunevalglista?
b) å få kvinnelige kandidater til å stille på kommunevalglista?
c) å få kvinnelige kandidater til å stille på plass med stemmetillegg?
Svaralternativer a-c)
- vanskelig
- verken eller
- lett

Hvem deltar vanligvis med innspill (formelle eller uformelle) når kommunevalgprogrammet utformes?
Du kan krysse av for flere
- den lokale ledelsen
- kommunestyregruppen
- medlemmene
- fylkeslaget
- den nasjonale partiorganisasjonen
- eksterne (for eksempel ikke-medlemmer, organisasjoner, næringslivet)
- andre
- vi har ikke et eget, lokalt valgprogram

***Filter: Stilles til dem som krysset av «andre»* over.**
Vennligst spesifiser hvem andre som deltar med innspill her:
[åpent felt for spesifisering]

Hvilke aktiviteter inngår vanligvis i kommunevalgkampen deres?
Du kan krysse av for flere
- utdeling av valgbrosjyrer
- stands, valgboder
- husbesøk
- folkemøter
- leserbrevskriving (organisert av partiet/lista)
- forsøk på å oppnå omtale i lokale medier
- innlegg/poster i sosiale medier
- kjøp av annonser i lokale medier og/eller sosiale medier
- annet

***Filter: Stilles til dem som krysset av «annet»* over.**
Vennligst spesifiser hvilke andre aktiviteter her:
[åpent felt for spesifisering]

Er ditt parti/liste i posisjon eller opposisjon i din kommune?
- i posisjon
- støtteparti til posisjonspartiene
- i opposisjon
- i min kommune er det ikke klare skiller mellom posisjon og opposisjon

Hvor involvert vil du si kommunepartiet/lista er i kommunestyregruppens aktiviteter?
- lite – kommunestyregruppen styrer helt eller stort sett seg selv
- delvis involvert
- mye involvert
- fullt ut – kommunestyregruppen klarerer alt den gjør med kommunepartiet/lista først
- umulig å skille, de samme menneskene er begge steder

Samarbeider kommunepartiet/lista og kommunestyregruppen på noen av følgende måter?
Du kan krysse av for flere
- kommunepartiet/lista gir opplæring til kommunestyrerepresentantene
- kontinuerlig dialog om politiske saker
- kommunepartiet/lista gir administrativ/praktisk hjelp til kommunestyregruppen

LOKALSAMFUNNSRETTET ARBEID
Vi vil nå stille deg noen spørsmål om hvilken kontakt kommunepartiet/lista har med lokalsamfunnet.

Nedenfor har vi listet opp noen aktører i lokalsamfunnet. For hver av dem ber vi deg oppgi hvor ofte kommunepartiet/lista har kontakt med dem?
Skal fungere som filter og skal derfor være obligatorisk
a) lokale nærings- og arbeidslivsorganisasjoner
b) andre lokale organisasjoner (velforeninger, kulturforeninger, idrettslag osv.)
c) lokale private bedrifter
Svaralternativer a-c:
- Regelmessig kontakt
- Sporadisk kontakt
- Ingen kontakt
- Vet ikke

Filter: Stilles ikke til de som svarer «Ingen kontakt» og/eller «Vet ikke» både på a, b og c ovenfor
Hva består kontakten med aktører i lokalsamfunnet i?
Du kan krysse av for flere
- dialog om utforming av partiprogram
- kommunepartiet/lista innhenter synspunkter i aktuelle saker utenom programarbeid
- sosiale arrangementer (politiske temakvelder for alle interesserte, «bli kjent/møt oss»-kveld, osv.)
- samarbeid om eller deltakelse i valgkamp
- annet

***Filter: Stilles til dem som krysset av «annet»* over.**
Vennligst spesifiser hva denne kontakten består i her:
[åpent felt for spesifisering]

Hvor ofte uttaler kommunepartiet/lista seg vanligvis i lokale medier (intervju, leserbrev, etc.)
- en gang i måneden eller oftere
- to til fire ganger i halvåret eller oftere
- en gang i halvåret
- en gang i året
- sjeldnere
- aldri

Har folke- eller tillitsvalgte i kommunepartiet/lista vært utsatt for hatytringer eller trusler?
- ja, det skjer ofte
- ja, det har forekommet
- nei
- vet ikke

Har ditt kommuneparti/din liste rutiner for håndtering av hatytringer eller trusler mot deres folke- eller tillitsvalgte?
- ja
- nei
- vet ikke

Filter: Hele denne seksjonen går ikke til lokale lister. De får i stedet et annet spørsmålsbatteri (nedenfor)
KOMMUNEPARTIETS KONTAKT MED FYLKESLAG OG NASJONALT NIVÅ
Vi vil nå stille deg noen spørsmål om hvilken kontakt kommunepartiet har med fylkeslaget og den nasjonale partiorganisasjonen.

Bidrar fylkeslaget og/eller den nasjonale hovedorganisasjonen …
a) til utformingen av det politiske innholdet i kommunevalgprogrammet?
b) til kommunevalgkampens politiske innhold og prioriteringer, utenom programmet?
c) med administrativ eller praktisk støtte i valgkampen?
Svaralternativer a-c):
- nei, lokallaget gjør dette alene
- fylkeslaget bidrar
- hovedorganisasjonen bidrar
- både fylkeslaget og hovedorganisasjonen bidrar

Deltar lokallaget i utformingen av partiprogrammet til fylkeslaget og/eller den nasjonale partiorganisasjonen, *før* programmet vedtas?
Du kan krysse av for flere
- Lokallaget gir innspill til fylkeslagets partiprogram
- Lokallaget gir innspill til det nasjonale partiprogrammet

Nedenfor har vi satt opp noen utsagn om forholdet mellom nivåene i partiet. I hvilken grad passer disse utsagnene for situasjonen, slik ditt kommuneparti opplever det?
a) Kommunepartiet har ikke klart å påvirke det nasjonale partiprogrammet
b) Hovedorganisasjonen lytter generelt til kommunepartiets synspunkter
c) Fylkespartiet lytter generelt til kommunepartiets synspunkter
d) Hovedorganisasjonen blander seg for mye inn i kommunepartiets virksomhet
e) Det er for lite kontakt mellom kommunepartiet og hovedorganisasjonen
Svaralternativer a-e)
- Helt enig
- Nokså enig
- Både og
- Nokså uenig
- Helt uenig
- Vet ikke

Filter: Dette spørsmålet går <u>bare</u> til lokale lister (som får dette i stedet for seksjonen ovenfor)
LOKALE LISTERS SITUASJON

Nedenfor har vi satt opp noen utsagn om lokale lister, og mulige konsekvenser av at disse ikke har noen nasjonal partiorganisasjon.
I hvilken grad passer disse utsagnene for situasjonen, slik din liste opplever det?
a) Det er vanskelig for oss å fremme lokale interesser for nasjonale myndigheter
b) Det gir oss en frihet til å bare fokusere på det lokale og jobbe for lokale interesser
c) Lokalt politisk arbeid er krevende uten en nasjonal partiorganisasjon i ryggen
d) Innbyggerne ønsker et alternativ uten nasjonal partitilknytning
Svaralternativer a-d)
- Helt enig
- Nokså enig
- Både og
- Nokså uenig
- Helt uenig
- Vet ikke

FINANSIELLE RAMMEBETINGELSER
Vi vil nå stille deg noen spørsmål om de økonomiske rammebetingelsene til kommunepartiet/lista.

Hvordan vil beskrive den økonomiske situasjonen til kommunepartiet/ lista?
- god
- verken god eller dårlig
- vanskelig
- svært vanskelig

Hvilke inntektskilder (både faste og prosjektbaserte) har kommunepartiet/ lista?
Kryss av for alle inntektskilder dere har.
a) medlemskontingent
b) intern partiskatt
c) økonomisk støtte fra staten
d) økonomisk støtte fra fylket
d) økonomisk støtte fra kommunen
e) økonomisk støtte fra organisasjoner (f.eks. i arbeids- og næringslivet)
f) økonomisk støtte fra fylkeslaget/den nasjonale partiorganisasjonen
g) økonomisk støtte fra privat næringsliv
h) økonomisk støtte fra privatpersoner/sympatisører
i) innsamlingsaksjoner; digitalt eller på møter mv.
j) annet

***Filter: Stilles til dem som krysset av «annet»* over.**
Vennligst spesifiser andre inntektskilder her:
[åpent felt for spesifisering]

Hvilke inntektskilder (både faste og prosjektbaserte) er de to viktigste? Kryss av for disse to.
a) medlemskontingent
b) intern partiskatt
c) økonomisk støtte fra staten
d) økonomisk støtte fra fylket
d) økonomisk støtte fra kommunen
e) økonomisk støtte fra organisasjoner (f.eks. i arbeids- og næringslivet)
f) økonomisk støtte fra fylkeslaget/den nasjonale partiorganisasjonen
g) økonomisk støtte fra privat næringsliv
h) økonomisk støtte fra privatpersoner/sympatisører
i) innsamlingsaksjoner; digitalt eller på møter mv.
j) annet

Må kommunepartiet/lista rapportere om partifinanser til offentlige myndigheter eller partiet?
Skal fungere som filter så ja/nei/vet ikke er lagt inn for alle alternativene
- må rapportere til staten
- må rapportere til kommunen
- må rapportere til fylkeslaget eller den nasjonale partiorganisasjonen

Filter: bare til de som har krysset av på staten, kommunen eller partiet i spørsmålet over.
Hvor arbeidskrevende oppleves rapporteringen av partifinanser?
- ikke arbeidskrevende
- noe arbeidskrevende
- svært arbeidskrevende

Fortsatt filter: bare til de som har krysset av på staten, kommunen eller partiet i spørsmålet over.
Får kommunepartiet/lista hjelp til rapporteringen?
- ja, fra fylkes- eller sentralpartiet?
- ja, fra andre
- nei, vi gjør det selv

TIL SLUTT:
Er det til slutt noe du gjerne vil nevne, som vi ikke har dekket i våre spørsmål så langt?
[åpent felt]

Takk for hjelpen!

B) Spørreskjema til kommunene om rammebetingelser for kommunestyregrupper og lokale partiorganisasjoner i kommunen

1) Er det en eller flere lokale lister i kommunestyret?
-Ja
-Nei

2) Har kommunen en ordning for kommunal økonomisk støtte til partienes og listenes kommunestyregrupper?
-Ja
-Nei

Filter: Hvis Ja på (2):
3) Omfatter denne ordningen også uavhengige representanter i kommunestyret?
-Ja
-Nei

Filter: Hvis Nei på (2) og ikke sammenslått kommune:
4) Har kommunen tidligere hatt en ordning for kommunal økonomisk støtte til gruppene i kommunestyret?
-Ja
-Nei
-Vet ikke

Filter: Hvis Nei på (2) og sammenslått kommune:
5) Hadde noen av de gamle kommunene som nå utgjør den nye sammenslåtte kommunen en ordning for kommunal økonomisk støtte til gruppene i kommunestyret?
-Ja
-Nei
-Vet ikke

Filter: Hvis Ja på (2):
6) Hvor mye ga kommunen i 2020 totalt i økonomisk støtte til gruppene i kommunestyret? (Angi svaret i kroner)

Filter: Hvis Ja på (2):
7) Har grupper som mottar slik økonomisk støtte fra kommunen rapporteringsplikt til kommunen?
-Ja
-Nei

Filter: Hvis Ja på (2):
8) Må gruppene i kommunestyret søke om denne økonomiske støtten eller mottar de den automatisk?
-De må søke
-De mottar støtten automatisk

Filter: Hvis Ja på (2):
9) Hvilke kriterier legges til grunn for den kommunale økonomiske støtten til gruppene i kommunestyret? (Mulig å sette flere kryss)
-Velgeroppslutning ved sist valg
-Antall representanter i kommunestyret
-Andre kriterier. Vennligst spesifiser:

Filter: Hvis Ja på (2):
10) Hvor finnes det informasjon om retningslinjene og kriteriene for slik økonomisk støtte fra kommunen til gruppene i kommunestyret? (Mulig å sette flere kryss)
-Kommunens nettside
-Kommunens intranett
-Finnes ikke skriftlig som jeg vet om
-Annet sted. Vennligst spesifiser:

11) Har kommunen en ordning for kommunal økonomisk støtte til lokale partiorganisasjoner, altså organisasjonene UTENOM kommunestyregruppene?
-Ja
-Nei

Filter: **Hvis Nei på (11) og ikke sammenslått kommune:**
12) Har kommunen tidligere hatt en ordning for kommunal økonomisk støtte til lokale partiorganisasjoner, altså organisasjonene utenom kommunestyregruppene?
-Ja
-Nei
-Vet ikke

***Filter:* Hvis Nei på (11) og sammenslått kommune:**
13) Hadde noen av de gamle kommunene som nå utgjør den nye sammenslåtte kommunen en ordning for kommunal økonomisk støtte til lokale partiorganisasjoner, altså organisasjonene utenom kommunestyregruppene?
-Ja
-Nei
-Vet ikke

Filter: Hvis Ja på (1 og 11):
14) Omfatter ordningen for kommunal økonomisk støtte til lokale partiorganisasjoner også lokale listers organisasjoner (UTENOM kommunestyregruppene)?
-Ja
-Nei

Filter: Hvis Ja på (11):
15) Hvor mye ga kommunen i 2020 totalt i økonomisk støtte til lokale partiorganisasjoner og lokale lister (altså utenom kommunestyregruppene)? Angi svaret i kroner.

Filter: Hvis Ja på (11):
16) Har lokale partiorganisasjoner som mottar slik kommunal økonomisk støtte rapporteringsplikt til kommunen?
-Ja
-Nei

Filter: Hvis Ja på (11):
17) Må de lokale partiorganisasjonene søke om denne kommunale økonomiske støtten eller mottar de den automatisk?
-De må søke
- De mottar støtten automatisk

Filter: Hvis Ja på (11):
18) Hvilke kriterier legges til grunn for den kommunale økonomiske støtten til de lokale partiorganisasjonene? (Mulig å sette flere kryss)
-Velgeroppslutning ved sist valg
-Partiet/lista må være representert i kommunestyret
-Antall representanter i kommunestyret
-Antall medlemmer av den lokale partiorganisasjonen
-Andre kriterier. Vennligst spesifiser:

Filter: Hvis Ja på (11):

19) Hvor finnes det informasjon om retningslinjene og kriteriene for slik kommunal økonomisk støtte til lokale partiorganisasjoner? (Mulig å sette flere kryss)

-Kommunens nettside
-Kommunens intranett
-Finnes ikke skriftlig som jeg vet om
-Annet sted. Vennligst spesifiser:

20) Støtter kommunen gruppene i kommunestyret og/eller de lokale partiorganisasjonene på andre ikke-økonomiske måter; f.eks. ved å stille lokaler eller annet utstyr til rådighet?

-Nei
-Ja. Vennligst spesifiser:

21) Er det til slutt noe du gjerne vil nevne, som vi ikke allerede har dekket i våre spørsmål?

[åpent felt]

Takk for hjelpen!

C) Intervjuguide til ledere i lokale partier og lister

Først vil jeg spørre om du kort kan si litt om deg selv og din rolle i det lokale partilag.

INTERNT ARBEID OG ORGANISERING

1. Kan du si litt om den generelle aktiviteten i ditt lokalparti (Type aktiviteter, omfang/hyppighet)?

2. Hvordan er medlemssituasjonen (inkl. utvikling)? Vil du si medlemmene er aktive? Deltar ikke-medlemmer i noen aktiviteter?

Til partier i Sandefjord og Heim:

2b. Hvilke konsekvenser har kommunesammenslåingen hatt for arbeidet i partiet (bl.a. medlemsutvikling og aktivitet)?

3. Hvordan brukes sosiale medier? (Både til intern kommunikasjon rettet mot medlemmer og til utadrettet kommunikasjon rettet mot ikke-medlemmer, lokale organisasjoner og medier.)

4. Hvordan har COVID-19 påvirket lokallaget og dets aktiviteter?

5. Samarbeid/harmoni/konflikt: I hvilken grad opplever dere (iblant) problematiske/alvorlige interne konflikter? Og hvis konflikter forekommer, hvordan håndteres de?

KOMMUNESTYRERETTET ARBEID

6. Kan du kort beskrive prosessen rundt det å sette opp liste til lokalvalget? (Egen nominasjonskomite? Hvilke kriterier er viktigst når listen settes opp? Vanskelig eller lett å få kandidater?)

7. Hvordan arbeider dere, når dere utformer program til kommunevalget?

8. Hvordan foregår valgkampen? (Aktiviteter? Omfang? Hvem deltar?)

9. Hvordan og i hvilken grad er partiet (lokallaget) involvert i kommunestyregruppens aktiviteter?

LOKALSAMFUNNSRETTET ARBEID

9. Har partiet en strategi for ekstern kommunikasjon?

10. Hvilke lokale grupper, foreninger eller organisasjoner har dere (mest) kontakt med, og hva består kontakten i? (F.eks. valgkampsamarbeid, dialog om programutforming, konkrete lokalpolitiske saker)

11. Hvordan forholder partiet seg til lokale medier? (Opptrer partiet i media? Hvordan [F.eks. debattinnlegg, gir intervjuer/uttalelser] og hvor ofte i så fall?)

12. Opplever partiets politikere å få hets/trusler? Hvordan håndteres evt. hets/trusler av partiet?

KOMMUNEPARTIETS KONTAKT MED FYLKESLAG OG NASJONALT NIVÅ

Bare for partier med nasjonal organisasjon:
13. Hvilken kontakt har dere med fylkespartiet? Hva har dere kontakt om, og i hvilket omfang?

14. Hvilken kontakt har dere med det nasjonale partiet? Hva har dere kontakt om, og i hvilket omfang?

Bare for lokale lister:
13. For lokale lister: Er det problematisk/krevende ikke å ha en fylkes-/nasjonal organisasjon?

14. For lokale lister: Forsøker dere å fremme lokale interesser/saker overfor fylkes-/nasjonale myndigheter?

FINANSIELLE RAMMEBETINGELSER
15. Hvordan vurderer du partiets økonomiske situasjon? (Inntektskilder, utgifter)

16. Må dere rapportere til noen om den økonomiske situasjonen? (Er det brysomt/praktisk vanskelig?)

17. ***Til de som må rapportere (mindre aktuelt for lokale lister):*** Og hvordan er det å forholde seg til og håndtere lover og regler for bl.a partistøtte, innrapportering m.m? Kjenner du til «Partiportalen», hva syns du om den?

TIL SLUTT
18. Vi har vært gjennom mange sider ved partienes arbeid, men er det noe du synes bør nevnes, som vi ikke har vært inne på så langt?

Appendiks til kapittel 8

Tabell 1. Omregning til faste 2020-kroner, jf. Norges Banks priskalkulator

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1000 NOK	1218,48	1202,83	1194,36	1169,43	1146,22	1121,83	1083,42	1063,43	1034,82	1012,87	1000,00
1 NOK	1,21848	1,20283	1,19436	1,16943	1,14622	1,12183	1,08342	1,06343	1,03482	1,01287	1,00000
%-stigning	21,85	20,28	19,44	16,94	14,62	12,18	8,34	6,34	3,48	1,29	0,00

Kilde: https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Priskalkulator/ (9.6.2022)

Tabell 2. Antall partiledd som har sendt inn fullstendig regnskap eller levert erklæring. 2010–2020

	Levert regnskap (fullstendig regnskapsplikt)	Levert erklæring (forenklet innberetningsplikt)
2020	498	1 968
2019	882	2 163
2018	714	2 469
2017	766	2 440
2016	721	2 463
2015	783	2 371
2014	685	2 234
2013	695	2 491
2012	634	2 555
2011	704	2 433
2010	654	2 472

Kilde: Historiske regnskapstall hentet fra https://www.partifinansiering.no/ (13.6.2022)

Tabell 3. Inntekter i alt og ulike inntektstyper i faste 2020-kroner. Alle partier, partier på Stortinget per 2020 og andre partier. 2010–2020

		2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020
A Inntekter i alt	*Alle partier*	*62 7 361 917*	*710 764 766*	*65 658 776*	*727 465 513*	*717 702 654*	*623 474 830*	*699 046 596*	*787 319 300*	*694 968 579*	*794 706 146*	*699 480 072*
	Partier på Stortinget per 2020	*624 652 460*	*705 428 161*	*650 073 484*	*721 636 650*	*710 817 695*	*617 398 459*	*692 746 080*	*779 389 962*	*685 884 482*	*782 043 528*	*688 450 109*
	Andre partier	*2 709 457*	*5 336 605*	*4 585 291*	*5 828 864*	*6 884 960*	*6 076 371*	*6 300 516*	*7 929 338*	*4 944 142*	*10 202 268*	*7 676 466*
A.1 Offentlig støtte	**Alle partier**	466 335 352	485 226 389	481 985 854	490 398 609	517 326 781	420 328 769	519 999 545	529 041 198	529 650 458	536 992 343	512 279 774
	Partier på Stortinget per 2020	464 791 895	481 692 851	479 230 099	488 332 369	512 741 620	417 194 447	516 114 287	524 612 753	523 838 935	529 418 955	505 278 735
	Andre partier	1 543 457	3 533 538	2 755 755	2 066 240	4 585 161	3 134 322	3 885 258	4 428 445	2 772 045	5 921 060	4 570 057
A.1.1 Statlig støtte	**Alle partier**	388 162 588	415 002 229	401 903 758	406 149 984	430 703 130	347 583 897	433 871 063	433 061 266	443 602 100	449 864 746	434 128 529
	Partier på Stortinget per 2020	386 739 997	412 119 095	399 853 401	404 333 412	426 417 476	344 861 902	430 387 923	429 094 535	438 093 447	443 978 610	427 838 912
	Andre partier	1 422 591	2 883 134	2 050 358	1 816 573	4 285 654	2 721 995	3 483 140	8 400 587	2 469 175	4 353 593	4 278 032

		2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020
A.1.2 Kommu-nal/fylkes-kommunal støtte	**Alle partier**	65 881 531	61 074 490	69 536 109	64 796 968	72 578 729	58 753 349	70 942 478	74 909 779	70 698 452	74 929 714	68 231 454
	Partier på Stortinget per 2 020	65 761 027	60 454 156	69 074 981	64 547 300	72 307 878	58 524 896	70 812 957	74 678 741	70 614 684	73 380 479	67 802 309
	Andre partier	120 504	620 333	461 128	812 695	270 852	228 453	129 521	231 038	83 769	1 549 235	279 723
A.1.3 Annen offentlig støtte	**Alle partier**	12 291 233	9 149 670	10 545 987	19 451 657	14 044 921	13 991 524	15 186 003	21 070 153	15 349 906	12 197 883	9 919 791
	Partier på Stortinget per 2 020	12 290 871	9 119 600	10 301 718	19 451 657	14 016 266	13 807 650	14 913 406	20 839 477	15 130 805	12 059 866	9 637 514
	Andre partier	362	30 071	244 269	0	28 656	183 874	272 597	230 676	219 101	18 232	12 302
A.2 Egen virksom-het i alt	**Alle partier**	120 640 714	168 007 008	138 026 966	147 948 685	164 632 278	116 975 599	123 679 013	153 293 222	120 081 186	161 891 371	126 414 407
	Partier på Stortinget per 2 020	119 775 234	166 735 797	136 575 563	144 843 961	162 629 398	115 316 737	121 754 485	150 817 708	117 810 029	158 308 031	123 454 473
	Andre partier	865 480	1 271 211	1 451 403	3 104 723	2 002 880	1 658 862	1 924 528	2 475 514	1 422 689	3 144 166	2 324 142
A.2.1 Kontin-gent	**Alle partier**	40 050 406	43 389 415	41 731 425	42 651 002	57 799 212	49 428 841	58 531 955	62 709 315	64 607 371	70 550 829	67 715 784
	Partier på Stortinget per 2 020	39 654 596	42 684 392	41 248 884	41 612 036	56 427 967	48 437 875	57 336 452	61 534 366	63 051 879	68 357 215	65 433 615
	Andre partier	395 810	705 023	482 541	1 038 966	1 371 245	990 967	1 195 503	1 174 950	946 008	1 945 461	1 948 474

		2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020
A.2.2 Lotteri-inntekter og lik-nende	**Alle partier**	22 876 969	29 428 007	34 709 420	22 309 691	17 360 397	16 700 753	16 262 578	11 770 089	8 017 885	10 268 597	8 218 686
	Partier på Stortinget per 2 020	22 509 211	29 151 748	33 928 013	20 540 348	16 854 829	16 418 404	16 066 920	11 458 018	7 793 889	9 824 477	8 032 573
	Andre partier	367 758	276 259	781 408	1 769 343	505 568	282 349	195 658	312 071	109 148	343 141	167 699
A.2.3 Kapital-inntekter	**Alle partier**	23 812 119	49 514 100	24 794 132	34 202 511	58 312 976	13 362 826	13 559 167	18 781 193	9 394 490	23 233 369	13 522 107
	Partier på Stortinget per 2 020	23 751 246	49 459 458	24 691 219	34 105 789	58 225 992	13 311 963	13 536 676	18 758 019	9 370 537	23 209 316	13 520 500
	Andre partier	60 873	54 642	102 913	96 722	86 984	50 862	22 491	23 173	1 762	3 210	1 215
A.2.4 Forret-ningsvirk-somhet	**Alle partier**	16 126 246	26 635 156	22 378 585	22 938 402	12 439 295	15 763 460	6 193 184	19 690 377	11 033 777	24 187 281	20 298 878
	Partier på Stortinget per 2 020	16 090 550	26 402 873	22 314 540	22 872 117	12 413 945	15 606 796	6 161 337	19 577 136	10 970 679	24 048 860	20 167 321
	Andre partier	35 697	232 283	64 045	66 286	25 350	156 664	31 847	113 241	63 097	138 421	101 741
A.2.5 Annet fra egen virk-somhet	**Alle partier**	17 774 974	19 040 330	14 413 404	25 847 079	18 720 397	21 719 719	29 132 128	40 342 248	27 027 664	33 651 296	16 658 952
	Partier på Stortinget per 2 020	17 769 631	19 037 326	14 392 907	25 713 672	18 706 665	21 541 699	28 653 099	39 490 169	26 623 045	32 868 162	16 300 464
	Andre partier	5 343	3 003	20 496	133 406	13 733	178 020	479 029	852 079	302 675	713 934	105 013

		2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020
A.3 Bidrag i alt	**Alle partier**	40 385 851	57 531 370	34 645 955	89 118 220	35 743 596	86 170 462	55 368 038	104 984 881	45 236 934	95 822 432	60 785 891
	Partier på Stortinget per 2 020	40 085 331	56 999 513	34 267 822	88 460 320	35 446 677	84 887 274	54 877 308	103 959 501	44 235 518	94 316 542	59 716 901
	Andre partier	300 520	531 857	378 133	657 900	296 919	1 283 187	490 731	1 025 379	749 408	1 137 042	782 267
A.3.1 Bidrag fra privatpersoner	**Alle partier**	27 791 055	17 126 757	13 045 194	34 049 056	18 257 894	23 804 822	21 389 744	32 372 743	18 795 299	28 919 380	28 485 959
	Partier på Stortinget per 2 020	27 490 535	16 594 901	12 677 810	33 647 261	17 984 510	22 762 386	20 903 771	31 469 303	18 124 702	27 842 699	27 534 964
	Andre partier	300 520	531 857	367 384	401 795	273 384	1 042 436	485 973	903 439	532 940	707 833	745 517
A.3.2 Bidrag fra kommersielle foretak	**Alle partier**	2 721 380	13 307 098	10 916 499	21 171 762	3 733 045	12 856 954	17 936 458	24 341 721	5 317 471	22 254 229	5 228 620
	Partier på Stortinget per 2 020	2 721 380	13 307 098	10 916 499	20 949 570	3 709 509	12 768 706	17 936 458	24 281 106	5 140 497	21 975 689	5 228 620
	Andre partier	0	0	0	222 192	23 535	88 249	0	60 616	176 974	278 539	0
A.3.3 Bidrag fra organisasjoner i arbeidslivet	**Alle partier**	8 754 690	18 891 670	9 895 569	32 696 282	12 545 890	40 655 258	12 184 450	39 748 577	11 995 013	26 142 473	12 867 500
	Partier på Stortinget per 2 020	8 754 690	18 891 670	9 895 569	32 696 282	12 545 890	40 655 258	12 184 450	39 748 577	11 995 013	26 091 830	12 867 500
	Andre partier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50 644	0

		2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020
A.3.4 Bidrag fra andre organisa-sjoner	**Alle partier**	1 116 465	8 012 901	718 623	873 802	1 184 160	8 194 273	3 629 260	5 700 549	5 477 174	12 541 330	12 040 483
	Partier på Stortinget per 2 020	1 116 465	8 012 901	707 873	839 888	1 184 160	8 060 563	3 625 019	5 695 232	5 477 174	12 495 042	11 937 488
	Andre partier	0	0	10 749	33 913	0	133 710	4 241	5 317	0	46 288	21 750
A.3.5 Bidrag fra andre, ikke kate-goriserte givere	**Alle partier**	2 260	192 944	70 071	327 319	22 607	659 155	228 126	2 821 290	3 651 977	5 965 019	2 163 329
	Partier på Stortinget per 2 020	2 260	192 944	70 071	327 319	22 607	640 363	227 609	2 765 283	3 498 132	5 911 282	2 148 329
	Andre partier	0	0	0	0	0	18 793	517	56 008	39 495	53 738	15 000

Kategorien «Partier på Stortinget per 2020» inkluderer følgende partier: Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Senterpartiet, Rød Valgallianse (1973–2007) / Rødt (2008–), Miljøpartiet De Grønne. «Andre partier» består av alle andre partier som ikke er på Stortinget per 2020.

Omregning til faste 2020-kroner er basert på Norges Banks priskalkulator (https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Priskalkulator/).

Kilde: SSBs tabell 11233: Partifinansiering, etter statistikkvariabel, regnskapspost, politisk parti og år.

Tabell 4. Ulike typer inntekter som prosent av inntekter i alt. Alle partier, partier på Stortinget per 2020 og andre partier. 2010–2020

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
A.1 Offentlig støtte	**Alle partier**	74 %	68 %	74 %	67 %	72 %	67 %	74 %	67 %	76 %	68 %	73 %
	Partier på Stortinget per 2020	74 %	68 %	74 %	68 %	72 %	68 %	75 %	67 %	76 %	68 %	73 %
	Andre partier	57 %	66 %	60 %	35 %	67 %	52 %	62 %	56 %	56 %	58 %	60 %
A.1.1 Statlig støtte	**Alle partier**	62 %	58 %	61 %	56 %	60 %	56 %	62 %	55 %	64 %	57 %	62 %
	Partier på Stortinget per 2020	62 %	58 %	62 %	56 %	60 %	56 %	62 %	55 %	64 %	57 %	62 %
	Andre partier	53 %	54 %	45 %	31 %	62 %	45 %	55 %	50 %	50 %	43 %	56 %
A.1.2 Kommunal/ fylkeskommunal støtte	**Alle partier**	11 %	9 %	11 %	9 %	10 %	9 %	10 %	10 %	10 %	9 %	10 %
	Partier på Stortinget per 2020	11 %	9 %	11 %	9 %	10 %	9 %	10 %	10 %	10 %	9 %	10 %
	Andre partier	4 %	12 %	10 %	14 %	4 %	4 %	2 %	3 %	2 %	15 %	4 %
A.1.3 Annen offentlig støtte	**Alle partier**	2 %	1 %	2 %	3 %	2 %	2 %	2 %	3 %	2 %	2 %	1 %
	Partier på Stortinget per 2020	2 %	1 %	2 %	3 %	2 %	2 %	2 %	3 %	2 %	2 %	1 %
	Andre partier	0 %	1 %	5 %	0 %	0 %	3 %	4 %	3 %	4 %	0 %	0 %
A.2 Egen virksomhet i alt	**Alle partier**	19 %	24 %	21 %	20 %	23 %	19 %	18 %	19 %	17 %	20 %	18 %
	Partier på Stortinget per 2020	19 %	24 %	21 %	20 %	23 %	19 %	18 %	19 %	17 %	20 %	18 %
	Andre partier	32 %	24 %	32 %	53 %	29 %	27 %	31 %	31 %	29 %	31 %	30 %

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
A.2.1 Kontingent	**Alle partier**	6 %	6 %	6 %	6 %	8 %	8 %	8 %	8 %	9 %	9 %	10 %
	Partier på Stortinget per 2020	6 %	6 %	6 %	6 %	8 %	8 %	8 %	8 %	9 %	9 %	10 %
	Andre partier	15 %	13 %	11 %	18 %	20 %	16 %	19 %	15 %	19 %	19 %	25 %
A.2.2 Lotteri-inntekter og liknende	**Alle partier**	4 %	4 %	5 %	3 %	2 %	3 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %
	Partier på Stortinget per 2020	4 %	4 %	5 %	3 %	2 %	3 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %
	Andre partier	14 %	5 %	17 %	30 %	7 %	5 %	3 %	4 %	2 %	3 %	2 %
A.2.3 Kapital-inntekter	**Alle partier**	4 %	7 %	4 %	5 %	8 %	2 %	2 %	2 %	1 %	3 %	2 %
	Partier på Stortinget per 2020	4 %	7 %	4 %	5 %	8 %	2 %	2 %	2 %	1 %	3 %	2 %
	Andre partier	2 %	1 %	2 %	2 %	1 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
A.2.4 Forretnings-virksomhet	**Alle partier**	3 %	4 %	3 %	3 %	2 %	3 %	1 %	3 %	2 %	3 %	3 %
	Partier på Stortinget per 2020	3 %	4 %	3 %	3 %	2 %	3 %	1 %	3 %	2 %	3 %	3 %
	Andre partier	1 %	4 %	1 %	1 %	0 %	3 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
A.2.5 Annet fra egen virksomhet	**Alle partier**	3 %	3 %	2 %	4 %	3 %	3 %	4 %	5 %	4 %	4 %	2 %
	Partier på Stortinget per 2020	3 %	3 %	2 %	4 %	3 %	3 %	4 %	5 %	4 %	4 %	2 %
	Andre partier	0 %	0 %	0 %	2 %	0 %	3 %	8 %	11 %	6 %	7 %	1 %
A.3 Bidrag i alt	**Alle partier**	6 %	8 %	5 %	12 %	5 %	14 %	8 %	13 %	7 %	12 %	9 %
	Partier på Stortinget per 2020	6 %	8 %	5 %	12 %	5 %	14 %	8 %	13 %	6 %	12 %	9 %
	Andre partier	11 %	10 %	8 %	11 %	4 %	21 %	8 %	13 %	15 %	11 %	10 %

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
A.3.1 Bidrag fra privatpersoner	**Alle partier**	4 %	2 %	2 %	5 %	3 %	4 %	3 %	4 %	3 %	4 %	4 %
	Partier på Stortinget per 2020	4 %	2 %	2 %	5 %	3 %	4 %	3 %	4 %	3 %	4 %	4 %
	Andre partier	11 %	10 %	8 %	7 %	4 %	17 %	8 %	11 %	11 %	7 %	10 %
A.3.2 Bidrag fra kommersielle foretak	**Alle partier**	0 %	2 %	2 %	3 %	1 %	2 %	3 %	3 %	1 %	3 %	1 %
	Partier på Stortinget per 2020	0 %	2 %	2 %	3 %	1 %	2 %	3 %	3 %	1 %	3 %	1 %
	Andre partier	0 %	0 %	0 %	4 %	0 %	1 %	0 %	1 %	4 %	3 %	0 %
A.3.3 Bidrag fra organisasjoner i arbeidslivet	**Alle partier**	1 %	3 %	2 %	4 %	2 %	7 %	2 %	5 %	2 %	3 %	2 %
	Partier på Stortinget per 2020	1 %	3 %	2 %	5 %	2 %	7 %	2 %	5 %	2 %	3 %	2 %
	Andre partier	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
A.3.4 Bidrag fra andre organisa-sjoner	**Alle partier**	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %
	Partier på Stortinget per 2020	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %
	Andre partier	0 %	0 %	0 %	1 %	0 %	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
A.3.5 Bidrag fra andre, ikke-kategoriserte givere	**Alle partier**	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %	0 %
	Partier på Stortinget per 2020	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %	0 %
	Andre partier	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %	1 %	0 %

Kategorien «Partier på Stortinget per 2020» inkluderer følgende partier: Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Senterpartiet, Rød Valgallianse (1973–2007) / Rødt (2008–), Miljøpartiet De Grønne. «Andre partier» består av alle andre partier som ikke er på Stortinget per 2020.

Kilde: SSBs tabell 11233: Partifinansiering, etter statistikkvariabel, regnskapspost, politisk parti og år.

Lokale partilag og lister

Organisasjon, aktiviteter og økonomi

Lokale partilag og lokale lister har fått lite oppmerksomhet i forskningen til tross for deres viktige rolle i demokratiet. Denne rapporten gir et oversiktsbilde av kommunepartier og lokale lister i Norge og beskriver så vel internt arbeid og organisering som deres forhold til kommunestyret, lokalsamfunnet, partienes fylkesledd og nasjonale ledd og de økonomiske rammebetingelsene for driften. Rapporten bygger på tre datakilder: en spørreundersøkelse til alle kommunepartier og lokale lister som ble representert i norske kommunestyrer etter valget i 2019, en spørreundersøkelse til alle norske kommuner, og kvalitative intervjuer med 19 ledere av kommunepartier og lokale lister.

Den overordnede konklusjonen er at det står nokså bra til med lokalpartiene og listene: De fungerer fortsatt som rekrutteringskanaler til lokalpolitikken, som medlemsorganisasjoner, som medspillere for kommunestyregruppene og bindeledd til samfunnet for øvrig. De opplever også at rammevilkårene generelt er gode nok til at de kan utføre sine demokratiske kjernefunksjoner.

På den ene siden er det stor stabilitet i partilagenes arbeidsformer. Lokale lister arbeider dessuten stort sett på samme måte som partilagene. Lokale partilag trekker fortsatt et klart skille mellom medlemmer og ikke-medlemmer når partilagets politikk og personvalg blir avgjort. Deler av lokalvalgkampen foregår tradisjonelt, med stander og brosjyrer. At det sosiale samværet også er viktig i lokalt partiarbeid, ble synliggjort da koronapandemien begrenset fysiske samlinger. På den andre siden viser studien at partiene og listene evner å endre seg med tiden og tilpasse seg endrede omgivelser – og særlig framveksten av nye medier og digitale kommunikasjonsverktøy. Sosiale medier brukes både internt i arbeidet til styre og kommunestyregruppe, innenfor den større kretsen som partimedlemmene utgjør, og for kommunikasjon ut til velgerne.

Institutt for samfunnsforskning

Institute for Social Research

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
Tlf.: 23 08 61 00
samfunnsforskning.no

ISBN (trykk): 978-82-7763-744-0
ISBN (digital): 978-82-7763-745-7
ISSN (trykk): 0333-3671
ISSN (digital): 1891-4314